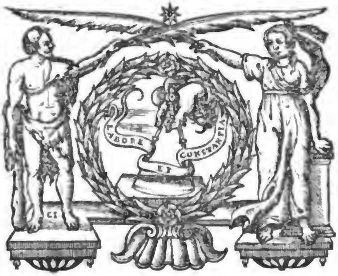
LIBERTI FROMONDI
IN ACADEMIA LOVANIENSI
S. TH. DOCT. ET PROF. ORD.

ANT-ARISTARCHVS
SIVE
ORBIS-TERRÆ IMMOBILIS.

LIBER VNICVS.

In quo decretum S. Congregationis S. R. E. Cardinal. an. CIↃ. IↃC. XVI. aduersus Pythagorico-Copernicanos editum defenditur.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI.
M. DC. XXXI.

CLARISSIMO ET AMPLISSIMO
VIRO
D. ANDREÆ
TREVISIO
SERENISSIMÆ
BELGARVM PRINCIPIS
MEDICO CVBICVLARIO
D. C. Q.

AMPLISSIME DOMINE,
Quæ nuper coràm in Copernicanos breuiter disſeruimus, ſparſa hîc vides, & diffuſa in Libelli molem. Ad Te, inquam, noſter ANT-ARISTARCHVS venit: non vt in partes trahat, ſed ducem in hac pugnâ ſequatur, qui dudum Ariſtarchos ratione, riſu, & omni genere teli inceſſere ſoles.

Alia deinde nomina erant, quibus AMPLITVDINI TVÆ à me munus debebatur; &

quia deerat, vicem, aut confeſſionem ſaltem eius munuſculum hoc implebit. Neque ingratum, ſi benè Te noui, cui ſtudia & Muſæ iſtæ ſic ſunt cordi, vt præ illis humana omnia, & diuitias præſertim, quas alij tam effusè ſequuntur, aut altè extollunt, non in magnis, imò ne quidem in ſerijs ducas. Tibi enim

Naziãz. Oratione 9.

ſunt, quales debent: ὥσπερ χνοῦς ὑπὸ λαίλαπος ἄλλοτε εἰς ἄλλους ῥιπιζόμενός τε καὶ μεταρριπιζόμενος, *inſtar pulueris, quem ab alijs ad alios turbo ventilat, & vltrò citroq; iactat.* Rideant iſta qui eas amant: res tamen ita habet; & depreſſæ ac viles animę ſunt, quarum omnis aut princeps cura in marſupium vadit. Tu erectior: Deum primùm ſuſpicis, deinde creaturam eius & fabricam circumſpicis; & ſic tamen etiam, vt ad Auctorem per iſtas circulo quodam reuertaris: id eſt, Medicum & Philoſophum Chriſtianum agis.

Senec. de Otio Sap. cap. 32.

Ideò enim Deus, & *Natura artis & pulchritudinis ſuæ conſcia ſpectatores nos tantis rerum ſpectaculis genuit, perditura fructum ſui, ſi tam magna, tam clara, tam ſubtiliter ducta, tam nitida, & non vno genere formoſa ſolitudini oſtenderet.*

Homini igitur, & Tibi, VIR AMPLISSIME, potiùs oſtendit, vt admirationem tuam

&

& amorem in Creatorem conuerteret. Ceteras virtutes tuas, quæ Augustæ memoriæ Principi ALBERTO PIO (ô patria nondum eluxisti illud funus!) & incomparabili Heroinæ ISABELLÆ CLARÆ EVGENIÆ tam carum nuper & hodie effecêre, sileo: patientiam laborum, & viridem illum in senili corpore animum tantùm iam admirabor, qui nullam fessæ ætati dat vacationem; vt cum animosis illis & conterraneis tuis Latinis canere possis:

——— *Non tarda senectus* Virgil. lib. 9.
Debilitat vires animi, mutatq; vigorem.
Canitiem galeâ premimus.

Neque tamen tot istis molestiarum & rei familiaris impendijs, propriæ (quod multi faciunt) sed publicæ (quod rarissimi) caritati & vtilitatibus militas; vt omnino veriùs in Te, quàm in Alcibiadem olim, generosum istud competat: Ἐμαυτοῦ μὲν ἀμελῶ, τὰ δ' Ἀθηναίων πράττω, *Meipsum negligo, res Atheniensium curo.* Plat. in Sympos.

Vtinam in Rep. multi hodie tales, neque tot iam vbiq; noui Argonautæ sint, qui dum Principibus suis & publico operam nauare palàm videntur, occultè tamen Colchos ad

aureum vellus ſibi nauigant. Sed vouere iſthæc, ſperare nondum, licet; ac nimius ſpei ſim, ſi veteres iſtas omnium ſæculorum querelas, hoc noſtro tam infelici finiendas exiſtimem.

Vale, VIR AMPLISSIME, & aſpice qui Te ſuſpicit, ac Deum Opt. Max. orat, vt extremum hunc vitæ Tuæ curſum, vbi longiſſimè per omnia à cælo circumſcripta annorum volumina decurrerit, in æternæ felicitatis portum molliſſimè deponat.

AMPLISSIMÆ D.T.

deuotiſſimus

LIB. FROMONDVS.

Louanij Kal. Septembr.
an. CIↃ.IↃC.XXXI.

AD

AD LECTOREM.

VETVS *in ſcholaſtico puluere eſt iſta rixa: Vtrùm cælum terrâ ſtante circumeat, an cælo ſtante terra vertatur.* Fuerunt (*Pythagorici*) qui dicerent, *inquit Seneca*, nos eſſe quos rerum natura neſcientes ferat, nec cæli motu fieri ortus & occaſus, ſed ipſos (*nos homines*) oriri & occidere. Digna res eſt contemplatione, vt ſciamus in quo rerum ſtatu ſimus: pigerrimam ſortiti, an velociſſimam ſedem: circa nos Deus omnia agat, an nos agat.

Lib. 7. cap. 1. Natur.

Pythagorici tamen plurium auctoritate, & mole argumentorum diu oppreſsi, donec ſæculo tandem elapſo, Nicolai Copernici Boruſsi ingenium eos erexit, & ab eo iam toto penè Orbe diffuſi, nomen etiam Copernicanorum habent.

Fidei tamen Catholicæ alienos præcipuè hæc ſecta inuaſit, qui licet ſacrarum Scripturarum (quæ minimè Copernicanæ eſſe videntur) non omnino contemptores, interpretationis tamen liberiores, eas cereas magis habent, vt quocumque libuerit ferè ducant; cùm neminem in terris à Deo poſitum interpretem agnoſcant, cui velint acquieſcere.

In ijs hodie aut nuper Principes, Chriſtoph. Rothmannus,

mannus, VVilhelmi Lantgrauij Hassiæ Mathematicus: Michaël Mæstlinus, oppidi Bachnang quondam Parochus, posteà in Academiâ Heidelbergensi, deinde Tubingensi (vbi eum audiuit Keplerus) Matheseos Professor: Joannes Keplerus, Rudolphi, Matthiæ, Ferdinandi Cæsarum Mathematicus: Guil. Gilbertus Colcestrensis, Medicus Londinensis: Dauid Origanus Silesius, Academiæ Brandenburgicæ Francofurti ad Viadrum Mathematicarum Professor Ordinarius: & nouissimè, vt ex hoc etiam mustaceo laureolam quæreret, oceano Zelandico nuper emersit Philip. Lansbergius, Minister Goesanus: quem vicini Hollandi tam altè & improbè extollunt, vt supra Copernicum aliquid sapere videri possit; cùm tamen Kepleri sarcinas egregiè manticulatum (etsi callidè dissimulet) res ipsa palàm dicat, & quæ ab eo demutant (præsertim vbi ad Theologiam suam trahit) à vero & ratione, aut cæcus sum, aut largissimè delirant. Ego Belgas meos amare & laudare effusè soleo, etiam qui religionis diuersi, si laude aliquid dignum habent (cùm etiam in sterquilinio gemmam æstimemus;) hunc tamen, in istâ Astronomiæ & Theologiæ Copernicanæ parte, vt faciam adduci non possum: aioq; Martinum Hortensium in eum Belgasq; omnes iniuriosissimè nuper fecisse, dum Commentationes *illas eius* in motum terræ diurnum, *vernaculè ab ipso rerum istarum*

rudibus

rudibus & populari admirationi scriptas, Latinè reddidit. Si Vranometria quam promittit, ad exemplum istud est, quaso, ne mundus eam videat, & Belgis suis, nihil tale meritis, istam ignominiam remittat. Fateor enim, Libellus ille eius tam bliteus, nuper casu mihi lectus, bilem ad ista qua olim muginatus eram, subitò retractanda accendit. Decretum etiam S. Congregationis S. R. E. Cardinalium an. CIↃ. IↃC. XVI. *aduersus Copernicanos editum, quòd indignis modis à quibusdam haberi viderem, propugnare animus fuit. Ostendere, inquam, merito magno esse conditum, Scripturam sacram à Copernicanis temerari, & infinitam Dei sapientiam qua cælos condidit, non ornari (quod videri volunt) nimiâ istâ, quam captant, motuum simplicitate, & intelligentia facilitate, sed discingi & euilescere. Non intelligamus sanè diuinas rationes; non ideò falsa sunt, imò diuiniores.* Θεὸς οὐκ ἄτεχνός ἐστι ὡς ἡμεῖς, οὔτε ταῦτα διοικεῖται ἀτάκτως, ὅτι μὴ καὶ ἡμῖν λόγος γνώριμος. ἀλλ' εἴ τινα δεῖ καὶ εἰκόνα λαβεῖν τοῦ ἡμετέρου πάθους· οὐ πόῤῥω τῶν ναυτιώντων ἐσμὲν, καὶ ἰλιγγιώντων, οἳ στρέφεσθαι τὰ πάντα δοκοῦσιν, αὐτοὶ στρεφόμενοι. Naziãz. Oratione 16.
Deus artis suæ imperitus non est, quemadmodum nos sumus; neque hæc inconditè administrantur, etiamsi rationes ignoremus. sed si imagine aliquâ affectus nostros exprimere oportet: non multùm dissimiles ijs sumus, qui nauseâ in mari, aut

vertigine laborant, qui omnia in orbem verti putant, cùm vertantur ipsi. *Vertigo, inquam, quâ terram & ædificiorum tecta infamant, in spiritibus cerebri eorum est: quod etiam ebrijs quandoque euenit,*

Iuuenal. Dum bibitur conchâ, cùm iam vertigine tectũ
Ambulat, & geminis exurgit mensa lucernis.

Ceterùm, Ant-Aristarchi nomen Libello meo placuit, quia Aristarchum Samium huius paradoxi principem fecit Archimedes, vt interpretatur Fleurantius: aut certè, si à conterraneo Pythagorâ posterior accepit, scriptis tamen celebrauit ipse fortasse primus, cùm nihil librorum à Pythagorâ fuisse editum, constet inter omnes. Audi Archimedem linguam suam Doricam

In Arenar. *apertâ & hiante larynge sonantem :* Ταῦτα ἐν ταῖς γραφομένας παρὰ τῶν Ἀστρολόγων διακρύσας Ἀρίσταρχος ὁ Σάμιος, ὑποθεσίων τινῶν ἐξέδωκεν γράψας, ἐν αἷς ἐκ τῶν ὑποκειμένων συμβαίνει τὸν κόσμον πολλαπλάσιον εἶμεν τοῦ νῦν εἰρημένου. ὑποτίθεται γὰρ τὰ μὲν ἀπλανῆ τῶν ἄστρων, καὶ τὸν ἅλιον μένειν ἀκίνητον· τὰν δὲ γᾶν περιφέρεσθαι περὶ τὸν ἅλιον κατὰ κύκλου περιφέρειαν, ὅς ἐστιν ἐν μέσῳ τῷ δρόμῳ κείμενος. Ea quæ scripta sunt ab Astrologis discutiens Aristarchus Samius, hypotheses quasdam scriptis edidit, ex quibus sequitur mundum esse multipliciter maiorem eo quem iam diximus. supponit enim stellas fixas & solem non moueri; terram autem circa solem in medio curri-

curriculi iacentem, in orbem circumferri. *Addit deinde mox, dixisse eum, totum orbis annui, in quo terra ambulat, circuitum, comparatione sphæræ fixarum instar puncti esse, ideoq; terram videri in mundi centro perpetuò quiescere, etiamsi ipsum maximo circumcurrat ambitu: quæ ipsissima est Copernici, & hodie Copernicanorum sententia. Solem nihilominus in centro mundi, & medio illo curriculo malè iacêre, terramq; pessimè ab Aristarcho inde extractam fuisse, ac in legem,* μὴ κινεῖν εὖ κείμενον, ab eo peccatum, ostendere hic Libellus aggreditur.*

** non mouendum quod bellè iacet.* Plat. in Phileb.

APPROBATIO.

CEssent ingenio ſuo blandiri, qui Terram gyrant, & ſubſequâ Fidei ratione, in hoc Fromondi Opere conuicti, vertiginis propriæ immunes conquieſcant. Act. Louanij 2. Octob. 1630.

Mart. Lunacenius S. Theol. L. & Prof. Ordin. Apoſtolicus ac Regius Librorum Cenſor.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPVS IV. Hiſpaniarum & Indiarum Rex Catholicus, ac Potentiſſimus Belgarum Princeps, diplomate ſuo ſanciuit, nequis *Liberti Fromondi S. Th. Doctoris & in Academiâ Louanienſi Profeſſoris Ant-Ariſtarchum, ſiue de Orbe terræ immobili Librum*, præter Balthaſaris Moreti voluntatem vllo modo intra ſexennium imprimat, aut alibi terrarum impreſſum in Germaniæ Inferioris ditiones importet, venalémve habeat. Qui ſecùs faxit, confiſcatione librorum, & aliâ graui pœnâ mulctabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ VI. Februarij M.DC.XXXI.

Signat.

Steenhuyſe.

LIBER-

LIBERTI FROMONDI ANT-ARISTARCHVS SIVE ORBIS-TERRÆ IMMOBILIS.

CAPVT PRIMVM.

Qui auctores Philosophiæ Samiæ. Et quàm seriò & affirmatè sentiant terram in orbem gyrari hodie Copernicani.

NON absurdè Aristoteles, οὐ ἅπαξ, οὐδὲ δὶς, οὐδὲ ὀλιγάκις, τὰς αὐτὰς δόξας ἀνακυκλεῖν, ἀλλ᾽ ἀπειράκις, *nec semel, neque bis, neque rarò easdem opiniones reuerti* dixit, *sed infinities*. Vti enim ceteræ res humanæ oriuntur, aboriuntur, deinde resurgunt vt rursum occidant; ita opiniones & scita mortalium eunt redeuntque per reciprocum istum orbem. Lib. 1 c. 3. Meteor.

Pythagoræ Samio, aut fortè ante eum Aristarcho, dum cælum & terram olim non tam oculis quàm intellectu circumspicit, in mentem venit, terram moueri, solem verò & cælum stare. Nam terram planetam quemdam esse censuit, qui circa solem in centro mundi defixum conuerteretur.

Pythagorici, inquit Aristoteles, quia ignis omnium corporum præstantissimum est, & publici boni interest eum incolumem seruari, ideò in mundi meditullium deposuerunt, ὃ Διὸς φυλακτὴν ὀνομάζουσι, *quod Iouis custodiam appellant*. Et licet hoc Aristoteles de igne elemẽtari, & ego de infernali libenter acceperim, Pythagorici tamen de cælesti & solari, communi consensu intelligunt. Pytha- Lib. 2. c. 13 Cæli.

 goram

goram ſecuti Ariſtarchus Samius (niſi tamen hic Pythagorâ vetuſtior fuit) Philolaus, Hicetas, Seleucus, Cleanthes Samius, Leucippus, Heraclides, Ecphantus, imò Plato iam ſenex, vt narrat Theophraſtus, nec pertinaciter abnuerim, quandoquidē *ab Archytâ Tarentino, & Timæo Locrenſi, Pythagoræ doctrinâ eruditus, elegantiam & lepôrem Socratis cum huius miſcuerit diſciplinis*, vt ait D. Hieron.

Apolog. aduerſ. Ruff.

Plutarchus tamen alicubi eum infamiâ iſtâ liberat: non tamen Numam Regem Romanorum, quem eâ mente templum Veſtæ rotundum, ad imaginem mundi, ædificaſſe memorat, in cuius medio, æterni ignis (quo ſolem repræſentabat) eſſet cuſtodia.

Plutar. in Numâ.

Hos verò omnes non philoſophatos, ſed adeò deliraſſe credit Lipſius noſter, vt palàm dicere audeat: *Vides deliria. quomodo aliter appellem? aut quid in iſta inquirā? etſi (tantus paradoxorum amor eſt) etiam patrum æuo nobilis Mathematicus* (ſine dubio, Copernicus) *hanc hæreſim excitauit, ſed cum ipſo ſepultam.* Quàm tamen fallitur! nam præter Mæſtlinum nuper, Rothmannum, Keplerum, & Origanum in Germaniâ, Patritium, Galilæum, & Foſcarinum in Italiâ, Gilbertum in Angliâ, Philip. Lanſbergium in Zelandiâ, plurimos alios per totam Europam ſparſim hodie (maximè qui inopinabilibus admirationem & famam colligere amant) conſectaneos habet. Neque etiam verum eſt, quod quidam exiſtimant, non ex intimâ animi ſui ſententiâ Copernicum hypotheſes illas de motu terræ & ſolis ſtatu confinxiſſe, & ex epiſtolâ perperàm colligunt editioni Copernici anni 1543. præfixâ. quippe non à Copernico, ſed Andreâ Oſiandro hæc adſuta fuit, cùm Copernicus mortuus iam, aut ignarus eſſet, inquit ad Pet. Ramum Keplerus. *Non igitur*, ait, *μυθολογεῖ & fabulatur Copernicus, ſed ſerio παραδοξολογεῖ, hoc eſt φιλοσοφεῖ, quod tu in Aſtronomo deſideras.*

Lib. 1. d. 19 Phyſiol.

Epiſt. ad Ramum.

Imò Keplerus perſuadere conatur, Chriſtoph. Clauium, qui hactenus tam pertinaciter Ptolemæo adhæſerat, extremis admotum, exemplo Platonis, fluctuaſſe. *Permouit veritas victriq;*, ait Keplerus, *anteſignanum illum Aſtronomiæ priſtinæ Profeſſorem, quem è mediâ Germaniâ noſtrâ mutuata eſt Roma, Chriſtoph. Clauium, vt iam morti vicinus, cùm aſtra quæ Galilæus detexit, errantia circa Iouem, cùm Venerem in cornua tabeſcentem; aliaq; noua cerneret, iuberet iam tandem* videre Aſtronomos, quo pacto conſtituendi ſint orbes cæleſtes, vt hæc phænomena ſaluari poſſint: *actum eſſe innuens de veteribus hypotheſibus.*

Ve-

Verùm nemo credet, Clauio morienti mentem adeò motam, vt terram mouere voluerit, qui Clauium nouit: & aliud longè eſt, exiſtimare aliquid circa eccentricos & epicyclos Ptolemæi turbandum eſſe, atque integro ſyſtemate veteri prorſus diffracto, ad Copernicum voluiſſe transfugere.

Gyrentur enim aſtra Medicea circa Iouem, Borbonia cum Venere & Mercurio circa ſolem, non idcircò tamen ſtatim ſol in mundi centrum præcipitandus, & tellus ſubuehenda eſt in eius locū. Aliâ viâ fortaſſe phænomena iſta deduci poſſunt ad veritatem.

Hoc etiam monere oportet. ante paullò Copernicum alios etiam σεσίχθονας fuiſſe. Nam Nic. Cuſanus, S. Petri ad vincula Cardinalis, annis circiter 80. vetuſtior, *Iam nobis manifeſtum eſt*, inquit, *terram iſtam in veritate moueri, licet nobis hoc non appareat, cùm non apprehendamus motum niſi per quamdam comparationem ad fixum. Si enim quis ignoraret aquam fluere, & ripas non videret, exiſtendo in naui quomodo nauem apprehenderet moueri?* Verumtamen rudia omnia & incondita erant ante Copernicum, quæ edito & Paullo III. Pontifici Max. dedicato, eruditiſſimo REVOLVTIONVM CÆLESTIVM volumine, circa an. 1540. egregiè compoſuit & expoliuit. Sententiæ verò ſuæ, & fidei alienæ tam ſecurus fuit (quidquid hodie quidam, dicis tantùm ergô, & ad ingenij exercitationem, iſta ſcripſiſſe exiſtiment) vt dicere non vereatur: *Quamuis difficilia ſint, ac penè inopinabilia, nempe contra multorum ſententiam, in proceſſu tamen, fauente Deo, ipſo ſole clariora faciemus, Mathematicam ſaltem artem non ignorantibus.* Et ceteri Copernicani tam ſciunt terram moueri & ſolem quieſcere, quàm nomen digitoſque ſuos. Nam Gilbertus ſententiam quæ terram immobilem facit, *errorem explodendum, & aniles fabulas ſpongijs delendas* appellat. Audite etiam alibi eius threnos & lamentationem. *Lamententur & plorent docti*, inquit, *quòd nec ſuperiores Peripatetici vlli, nec ipſi adhuc vulgò philoſophantes, nec Io. Coſteus qui deridet iſta, ſapere naturam* (terræ mobilis) *tam nobilem & ſpectatam potuerint.* Quamquam tamen lamentis iſtis lepidiſſimi Poëtæ Ovveni riſum non valuerit comprimere. Is enim Epigrammate ad conterraneum ſuum Gilbertum:

Stare negas terram, nobis miracula narras.
Hæc cùm ſcriberas, in rate forſan eras.

Keplerum in hanc ſcenam producere, ſuperuacuum eſt, cum in

Lib. 2. c. 12. doct. ignorant.

Copernic. lib. 1. c. 10. Reuol.

Lib. 6. c. 3. Magnet.

cap. 5.

totâ Philosophiâ nihil affirmatiùs, quàm hunc terræ motum, videatur credere, & in omnibus suis cometis, ac toto cælo, terrâ, & vbique, clarissima huius vertiginis indicia putet se deprehendere. Imò alibi, quasi victâ iam aduersâ parte, & per stragem gloriosus incedens, *Hodierno tempore*, inquit, *præstantissimi quique Philosophorum & Astronomorum Copernico adstipulantur: secta est hæc glacies, vincimus suffragijs melioribus, ceteris penè sola obstat superstitio, aut metus à Cleanthibus.* Aristarchis tamen, opinor, dicere voluit, nisi Plutarchus me fallit. Aristarchus enim quidam (non ille Samius, quem Archimedes narrat fuisse etiam inter ἀστρολόγους) impietatis Cleanthem Samium accusauit, quòd Vestam, siue terram moueret.

Lib. 1. Epit.

Archimed. in Arenar.

Sed quæ, amabò, illa superstitio est & metus, ab Aristarchis impietatis accusatoribus, qui reliquias Philosophorum à Copernici sententiâ abstinet? Metus, credo, Romani Pontificis, qui, vt mox dicam, non est valdè pronus Copernicanis. Talibus verò meticulosis, & religione, aut naturali hebetudine impeditis, consilium dat Keplerus. *Qui hebetior est*, ait, *quàm vt Astronomicam scientiam capere possit, vel infirmior, quàm vt inoffensâ pietate Copernico credat, ei suadeo, vt missâ scholâ Astronomicâ, damnatis etiam, si placet, Philosophorum quibuscumque placitis, suas res agat, & ab hac peregrinatione mundanâ desistens, domum ad agellum suum excolendum se recipiat, oculisq; quibus solis videt, in hoc aspectabile cælum sublatis, toto pectore in gratiarum actionem & laudes Dei conditoris effundatur: certus, se non minorem Deo cultum præstare, quàm Astronomum cui Deus hoc dedit, vt mentis oculo perspicaciùs videat; quæq; inuenit, super ijs Deum suum & ipse celebrare possit & velit.*

Introduct. ad Martem.

Aut hæc non intelligo, aut vult, solos Lutheranos suos, aut aut quicumque Fidei Catholicæ obedientiam excusserint, Astronomiæ vacare, ceteris ad stiuam, aut aliò abactis.

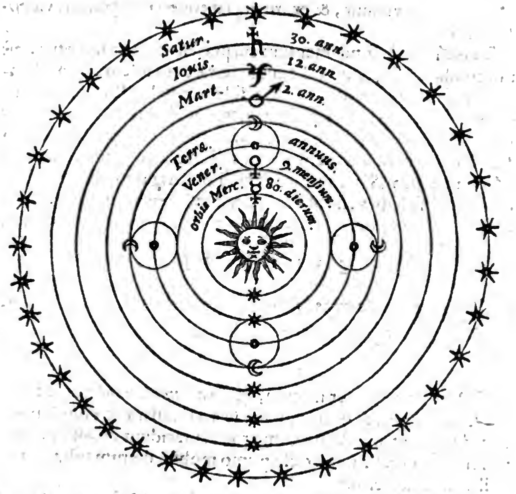
Origanus etiam huius terræ motûs tam certus est, vt clamet, *Monstrum mundi fingi ab Aristotele, & quotquot ab ipsius pendent auctoritate.*

Epist. ad Elect. Brãdenb.

Multum tamen ipse demutat à Copernicanis. Nam alteram veterum quorumdam Pythagoreorum sectam ingressus, terram in centro mundi relinquit, & eam vnico motu diurno, ab occasu in ortum cottidie reuoluit. vnde motum ab ortu in occasum omnibus sideribus adimit, relictis dumtaxat motibus periodicis ab occasu

casu in ortum. Itaque non totus, sed semi tantū Copernicanus est.

Philippus Lansbergius verò in vicinâ Zelandiâ Minister Goesanus, à Copernico etiam, sed propiùs abit. Solem immobilem in centro mundi, terram duplici motu, annuo, & cottidiano moueri constituit: stellis tamen fixis motum proprium in Zodiaco non eripuit. Hęc autem omnia tam *firmâ & euidenti ratione* firmat, vti credit, *vt videas neminem*, ait, *cum ratione ei posse contradicere*. Verùm vt tota hæc scena meliùs instruatur, & faciliùs comprehendatur, oportet systematis Pythagorico-Copernicani schema oculis subijcere. Lib de Motu terr. Cōtrou. 1.

Hîc inprimis solem, publicam mundi lucem, in centro, veluti in mediâ laternâ collocatum vides, radios vndique in peripheriam eiaculantem. Planetas deinde singulos ordine suo, tamquam satellites, solem regē throno immobili defixum circumcursantes: proximè quidem & angustissimo ambitu Mercurium, deinde Ve-

nerem, tertiò Tellurem cum pedissequâ Lunâ, quartò Martem, quintò Iouem, sextò Saturnum, vltimò immobilem stellarum fixarum sphæram.

Duo igitur extrema, sol & sphæra fixarum, fixa & immota sunt, cetera omnia in perpetuo motu.

Argumenta quibus hanc mundi imaginem fabricantur Copernicani, nolim vniuersa censendo me delassare: infinita quippe sunt, & *—— quod cuique repertum*
Rimanti, telum ira facit, ——
nec fulmine tantùm, sed grandine etiam innoxiâ sæpè pugnant. Delectu igitur vtemur, & exarmare sat erit quæ impressiùs videntur ferire.

Totum porrò fundamentum cui præsens fabrica innititur, est immobilitas solis, & motus annuus terræ circa solem, ac cottidianus circa suum centrum. Si enim sol immobilis est, nullibi concinniùs, quàm in centro defigi potest, nec alibi terra cum pedissequâ suâ lunâ, quàm tertio loco, constitui; quandoquidem certum sit Mercurium & Venerem propiùs abesse à sole, remotiùs verò Martem, Iouem, Saturnum, ac fixas. Totum igitur systema affabrè & optimè se habet, si sol stet, & terra vice eius moueatur. Hoc ergo vtrumq; vt nobis persuadeant, omnibus viribus connituntur.

CAPVT II.

Tribus motibus terram mouent Copernicani. Quibus argumentis adstruant ei νυχθημέρινον, siue cottidianum circa suum centrum.

COpernicani præter motum, quem *accumulationis* vocant, quo terræ partes, & omnia grauia se accumulant & conglobant, circa terræ centrum & in altum proiecta recidunt deorsum, alios tres ei dederunt. Primum cælo primo mobili, alterum soli, tertium stellis fixis ademerunt.

Nam quia primum mobile apparet spatio 24. horarum ab ortu in occasum reuolui, & solem ac vniuersa sidera secum rapere, negant in cælo vllum talem motum esse, sed tellurem, siue totum terrę & aquæ globum, motu contrario, ab occasu in ortum 24. horis circa centrum suum circumagi, ideoque videri solem & reliqua astra

aſtra in partem contrariam, ab ortu verſus occaſum refugere, eo modo quo Virgilianus Æneas, ait Copernicus, terræ & littoribus motum tribuit, qui erat in naui.

Prouehimur portu, terræq; vrbesq; recedunt. Aeneid. 3.

Et in hoc ſolo motu Origanus etiam Copernicanis conſentit.

Quia deinde ſol motu proprio & annuo dicitur Zodiaci eclipticam peragrare, hunc etiam potiùs credunt eſſe periodum, quâ tellus ſub eclipticâ è regione ſolis ſe mouet, & hinc accidere, vt ſol moueri, & de ſigno vno Zodiaci in aliud tranſire videatur. Cùm enim, inquiunt, terra in Librâ eſt, ſol in oppoſito Arietis ſigno eſſe apparet, & cùm illa ad Scorpium peruenerit, iſte (licet immotus) ad Taurum ſe promouiſſe videbitur, vt facilè intelliget quiſquis terram in præcedenti ſchemate per circulum circa ſolem deſcriptum circumferri cogitabit.

Tertius terræ motus eſt inclinatio axis, & quædam veluti libratio, quæ ſupplet vicem aliquot motuum quos alij tribuunt ſtellis fixis. Sed eam inclinationem axis terræ non omnes vno modo expediunt.

Verùm præcipuus Copernicanorum labor eſt in firmando cottidiano terræ circuitu circa ſuum axem: hoc enim euerſo, ceteri motus ſponte corruunt, vt rectè nuper vidit & dixit Tycho. Si enim terra cottidie non reuoluitur; igitur ſol ipſam ſpatio 24. horarum circuit, vt circumluſtrans faciat diem & noctem: vnde ipſe non quieſcit in centro mundi, ſed transfertur de loco ad locum. vnde etiam motus alter annuus ſub eclipticâ Zodiaci, nullo negotio ab eo adminiſtrari poteſt: quemadmodum luna, quæ etiam Copernicanorum mente, cottidie terram circumcurrit, motum ſuum proprium in Zodiaco exequitur, nec indiget vllo menſtruo telluris motu, vt ipſa ſingulis menſibus appareat longitudinem Zodiaci emetiri. Eodem igitur modo neque ſol motum telluris deſiderabit, vt ipſe quotannis videatur percurrere eamdem Zodiaci longitudinem. Hinc tandem præceſſio æquinoctiorum, & tota anomalia quam Copernicani inclinationi axis telluris tribuunt, potiùs ſoli & aſtris reddenda erit.

Tellurem igitur cottidie ab occaſu in ortum circa ſuum axem ſpatio 24. horarum conuerti ſic demonſtrant.

Primò, natura parca eſt, & ſuperfluorum verens; igitur veriſimilius eſt, terræ corpuſculum (ſic vocant cæli comparatione)

cottidie

cottidie ſe reuoluere circa centrum, quàm ſolem toties maiorem tot prætereà ſidera fixa, erratica, & cæleſtes ingentes capacitatis ſphæras, circa terram tam breui 24. horarum ſpatio raptari.

Hinc naſcitur alterum argumentum Gilberto. Si primi mobilis conuexitas, inquit, ad terræ ſuperficiem comparetur, vnâ horâ tantum percurrit ſpatij, quantum ambiunt 3000. circuli maiores deſcripti in terræ ſuperficie. *Quæ autem*, ait, *ſoliditas ferrea tam firma & pertinax fingi poteſt, vt tanto furore & tam ineffabili pernicitate non diſrumpatur & in fruſta abeat?* Eadem aut paria exaggerant Keplerus, Origanus, Lanſbergius, & alij. Fixa vna in cingulo Orionis iuxta Æquinoctialem, vnico horæ minuto, Germanica milliaria 75079. peruolat, inquiunt: quot ducentis etiam annis non conficiet, qui ſingulo quoque die decem milliaria fuerit emenſus. Quis non abſterreatur tam rapidum motum, quem ne imaginatio quidem ſatis poteſt aſſequi, cælis tribuere?

Lib. 6. c. 3. Magnet.

Tertiò, totam mundi compaginem & machinam diſſolueret tam inſanus cæli motus. *Cur Ptolemæus non vniuerſi ruinam, diſſolutionem, perturbationem, incendium, cæleſtes & ſupercæleſtes calamitates immenſas non veretur, à motu ſupra omnes cogitationes, ſomnia, fabulas & licentias poëticas inſuperabili, ineffabili, & incomprehenſibili?* clamat Gilbertus. Et tandem concludit: *Quare nos diurno terræ rotatu (motu ſcilicet magis conuenienti) vehimur, & ſicut cymba ſupra aquas mouetur, ita nos cum tellure conuertimur, & tamen ſtare nobis & quieſcere videmur.*

Quartò, motus ille νυχθημερινὸς & cottidianus propter vtilitatem terræ eſt à naturâ repertus: igitur iuſtius eſt, vt terra ipſa de bono & ſalute ſuâ ſit ſollicita, & terga ſua cottidie in orbem ſoli & cælo, ad excipienda irradiationis & influentiarum beneficia, obuertat, quàm vt pigra, deſes, bruta, tamquam beneficij contemnens aut negligens, ambiri ſe à benefico ſidere ſinat. *Perabſurdum eſt*, inquit Keplerus, *tantam molem* (ſolis) *quam etiam perfectiorem terræ globo contendunt Philoſophi, propter huius anguſtiſſimæ pilulæ figuram (quâ fit vt ipſa ſolis igne tota frui vnâ vice non poſſit) tantum iter peragrare circumeundo, cùm terra poſſit illam hoc onere ſubleuare, compendioſiſſimâ volutione ſui corpuſculi. Perinde enim eſſet, ac ſi coquus ineptus carnem veru fixam vertere dedignatus, ignem potiùs circa carnem circulo circumageret.*

Lib. 1. Epit.

Lanſber-

Lansbergius aliâ ſed ſimili imagine, negat matres, cùm fouent paruulos ſuos ante focum, ſolere ignem ijs circumferre, ſed potiùs anticam & poſticam eorum partem ei obuertere.

Quintò, Terra, inquit Origanus, ne deſidiâ torpeſcat & in putredinem ſoluatur, motu & agitatione indiget, non cælum, quod incorruptibile eſt, aut ſaltem longiùs abeſt à tali periculo.

Sextò, Et nónne in homine *μικροκόσμῳ*, ait, mobiliſſima pars, pedes, deorſum ſunt, capite interim ſtabili, ex alto proſpiciente? In magno verò mundo, terra pedes, cælum caput ſunt: quis igitur ambigat, illi motum, huic quietem, à Peripateticis & Ptolemaicis malè ademptam, reddere?

Septimò, Quies nobilior eſt motu, qui neſcio quid ſollicitum, vile & famulare habeat: vnde illa Deo potiùs competit, qui

Immotus, ſtabiliſq́, manens dat cuncta moueri.

Cælo igitur & diuinioribus illis corporibus quietem, terreſtribus & abiectiſſimis motum concedamus.

Octauò, Lucerna in mediâ domo aut templo ſuſpendi ſolet, vt omnia ex æquo illuminet, & radios è centro ſphæræ illuminationis vndique in circumferentiam effundat: igitur ſol, lucerna, mundi, non alibi quàm in centro eius immobilis conſtitui debet.

Nonò, Aut terra circa ſuum centrum, aut ſol circa ipſam ſe vertere cottidie debet: ſed in ſole nulla ſunt huius motus inſtrumenta, ſunt verò in terrâ, ait Keplerus: nempe fibræ quædam magneticæ, quarum aliquæ axi parallelæ ſunt, & protenduntur à Septemtrione in meridiem, retinentque axem terræ in eodem ſemper ſitu; aliæ circulares ſunt, & ab occaſu in ortum circumcurrunt: & & iſtæ vertiginem diurnam 24. horarum efficiunt. Totum igitur telluris corpus ex duplici illo fibrarum rectarum & circularium ſe decuſſantium ordine contexitur. *Exemplum huius fibrarum implexionis*, inquit Keplerus, *non gemina tantùm, vt hîc, ſed planè triplicis habent Medici in ſubſtantiâ ventriculi, qui conſimiliter inter tres illos fibrarum ordines, implexos mutuò, tres ventriculi facultates diſtribuunt, attractricem, retentricem, expultricem.* Lib. 1. Epit.

Decimò, Quò ſol eſt propinquior terræ, eò apparet velociùs incitari: huius verò nulla alia promptior eſt cauſſa, quàm quòd ſol perigéus & terræ vicinus, vi ſuâ magneticâ, quâ omnes Planetas ab

occaſu in ortum per Zodiacum impellit, etiam terram excitet, & adiuuet, vt paullò celeriùs cottidianas reuolutiones ſuas abſoluat.
Lib. 3. Epit. *Igitur æſtate* (quando ſol apogéus, & remotiſſimus à terrâ) *vna reuolutio durat paullò longiùs*, ait Keplerus, *quàm hieme:* quando ſol perigéus, & ex propinquo magneticam telluris ſe mouendi virtutem ab occaſu verſus ortum magis incitat. Aliàs enim ſi motus iſte celerior non in terrâ, ſed in ſole eſſet, fateri oporteret ſolem à terrâ ab ortu in occaſum raptari; quod incredulum eſt & abſurdum nimis. *Valdè igitur veriſimile eſt*, concludit Keplerus, *ibi eſſe fontem motûs telluris, vbi eſt fons motûs reliquorum quinque Planetarum*. Exiſtimat autem *certiſſimâ demonſtratione*, quinque Planetarum, hoc eſt Saturni, Iouis, Martis, Veneris, Mercurij, proprios motus effici à ſole, quem tamquam centrum adſpiciunt: hoc argumento, quòd velociùs moueantur, quò propiùs ad eum acceſſerint. Quia verò difficile videbatur, quâ ratione ſol in centro vniuerſi immotus Planetas iſtos cum terrâ in orbem torqueret, idcircò motum circularem circa centrum ſuum ſoli donat, quo ſe rapidiſſimè ab occaſu in ortum reuoluat, & vnà quinque Planetas terramque (lunam excipit, quam à terra impelli credit) corripiat. Et huius vertiginis ſolis circa ſuum centrum, argumentum nuper è maculis ſolaribus acceſſit, quas corpori ſolis inhærere, cum Galilæo putat, & reuolutione ſuperficiei nunc in oculos venire, nunc abduci.

(Margin: Introduct. ad Marté.)

Vndecimò, Origanus & Keplerus veram, vti imaginantur, Americani maris æſtûs tandem cauſſam repererunt in hoc cottidiano motu terræ. Nam expertum eſt, Oceanum Indicū faciliùs & proniùs in occidentem quàm in orientem nauigari, quia fluxu perenni, & *quauis ſagittâ celeriori* (addit liberaliter de ſuo Keplerus) in occaſum ruit, nullis per immenſam vaſtitatem frænatus littorum repagulis, donec lateri Americæ occurſet, vbi accumulatæ vndæ, & aliquamdiu libratæ, extra Zonam torridam verſus Tropicum Cancri ſe effundunt.

(Margin: Lib. 1. Epit.)

Quænam autem huius rei cauſſa? Partem vnam penes lunam relinquit Keplerus, alteram ponit in *inertiâ naturali aquarum ad motum, reſtitantium in occidente, cùm terra ſe ſubducat in orientem.* Id eſt, mare Indicum à Iaponiâ ad Americam vſque diffuſum, pigritiâ & partim fluiditate aquarum non poteſt pari paſſu ſequi terram circa ſuum centrum ab occaſu, in ortum cottidie rapta-

raptatam, ideoque deſeritur, & refluit verſus occidentem, ac littori Americano impactum repellitur obliquè verſus Hiſpaniam. Eadem cauſſa, putat, littora Peruana maris Pacifici perpetuò nudat, & aquas in Inſulas Salomonis & Moluccas abducit, nullo reciproco fluxu. Alibi verò ſuſpicatur hoc aquæ in occaſum præcipiti delapſu, Moluccas & quidquid in Oceano illo Inſularum eſt vſque ad Iauas & terram Auſtralem, diruptum fuiſſe, & cùm anteà perpetua eſſet continens, in tot fragmina diſciſſam, interfluo iam vbique mari. Introduct. ad Martem.

Duodecimò, Poſſumus in poſtremo hoc agmine quædam alia quæ æſtimat Lansbergius (alij fortè contemnent) leuiter & in pompam ſolùm traducere.

Ptolemæus, inquit, concitatiſſimum motum diurnum donat ſphæræ maximæ, id eſt, primæ mobili, tardiſſimum verò minimæ, id eſt ſphæræ lunari; cùm tamen ſecundùm aliam hypotheſim, lunaris ſphæra motu proprio concitatiſſimè, octaua ſtellarum fixarum tardiſſimè incedat per Zodiacum.

Deinde, vna eademque ſphæra, ait, contrarijs ſimul motibus agitanda erit, quod palàm abſurdum.

Denique ἀδύνατον hoc, inquit, ſtatuit Ptolemæus, *Totum moueri, & partem quieſcere.* nempe ſupremam ſphæram cum vniuerſis quas ambit, mouet motu νυχθημερινῷ, & tamen terram eiuſdem ſphæræ partem iubet quieſcere.

Conſentienter iſtis, *Non iniuriâ quærit Mæſtlinus*, ait Keplerus, *quomodo fieri poßit, vt toto mundi ſyſtemate circumagitato, nullo eius orbe, non ignis ſphærâ (ſi qua ſit) non aëris regione ſuperiore exceptis, hic vnicus globulus* (terræ) *cuius diameter minor vicies milleſimâ parte diametri mundi, non vnà circumrapiatur.* Lib.1.Epit.

Hæc ferè ſunt quibus diurnum terræ motum, non in dubio aut veriſimili, ſed in comperto iam ponunt Copernicani. nunc diſpiciamus quibus machinis motu annuo eam circumducant circa ſolem.

CAPVT III.

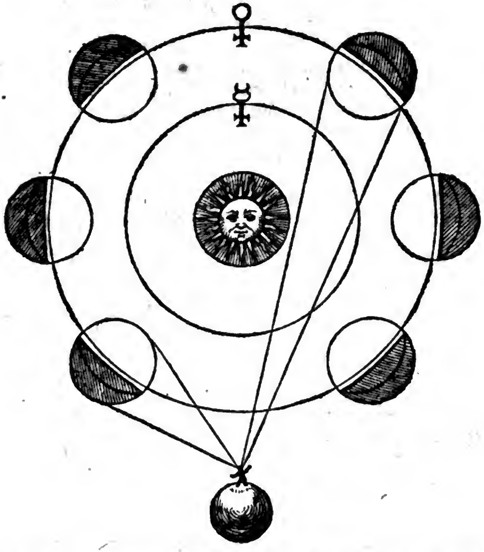
Quibus argumentis moueant Copernicani tellurem annuo circuitu circa ſolem.

SI terra ſolummodò circa ſuum centrum gyraret, nec de loco in locum per Zodiacum deferretur; ſolem in centro mundi defixum, ſemper ſub eodem eclipticæ puncto cernerent Copernicani: itaque transferenda eſt per eclipticam annuo motu, vt ſol ex oppoſito videatur, eodem temporis ſpatio totam eclipticæ longitudinem circuire. Hunc tamen circuitum, Scripturâ ſacrâ, vt inquit, refragante (tanta eum iam ſubitò inceſſit religio) abnuit in terrâ eſſe, & ſoli reſtituit Origanus, cottidianâ telluris vertigine contentus. Sed annuum etiam terræ circuitum, & terram reuerà Planetam eſſe, demonſtrant Copernicani,

Primò, quia res iam ſatis confeſſa eſt, omnes Planetas corpora, inſtar telluris, opaca eſſe, & à parte ſolùm obuersâ ſoli lumen accipere. Olim hoc compertum in lunâ, nuper etiam intelleximus in Venere, quæ beneficio teleſcopij deprehenſa creſcere & decreſcere inſtar lunaris diſci. Sæpè etiam montes, valles, & infinitas alias aſperitates, & varietates in facie lunæ, magnâ voluptate & admiratione aſpeximus; vt non omnino vanè quidam olim lunam, terram quamdam cæleſtem eſſe ſint arbitrati. Quid igitur mirum, ſi terram noſtram, inſtar ſimillimæ ei lunæ, dicamus inter Planetas in Zodiaco palari? Et augetur huius rei ſpecies, quia Iouem circumeunt quaterni paruuli Planetæ pediſſequi, quos Galilæus aſtra Medicea appellat, incrementa & detrimenta lucis ſubeuntes lunari ritu, cum quibus tamen medius Iupiter incedit & ſolem circuit: quídni igitur etiam terram cum pediſſequâ ſuâ lunâ ambulare per Zodiacum arbitremur?

Secundò & longè validiùs: Exploratum iam eſt, Mercurium & Venerem proximè ambire ſolem, tamquam motus ſui proprij centrum. nam ideò per teleſcopium toto orbe plena apparet Venus, cùm directa eſt & remotiſſima à terrâ, corniculata verò, cùm retrograda & terræ viciniſſima. Id verò ſignum euidens eſt, eam nunc ſupra, nunc infra ſolem eſſe, vt cernere eſt in hac imagine.

Ocu-

Oculus enim Venerem ſole altiorem ex ſuperficie terræ ſpectans, totam faciem terris obuerſam à ſole illuſtratam videt, non verò cùm ſole humilior eſt, quia tunc ſolùm particulam lucis,cum parte obſcurâ & à ſole auersâ oſtendit.

Et alterum eius rei indicium eſt, quòd quando facies eius plena eſt, minor appareat, cùm tamen plus habeat luminis: cuius proinde vnica cauſſa eſt, quòd eo tempore ſupra ſolem aſcenderit, & longè remotior ſit à terris.

In Mercurio, propter paruitatem eius & propinquitatem ſolis, difficiliùs id deprehenditur, tamen ſimile quidpiam ſe notaſſe refert Marius. & nemo vnus eſt, qui hodie dubitet, cùm hæc vnica

ſit ratio, cur Venus & Mercurius tam anguſto interuallo recedant vtrimque à ſole, & anguſtiori Mercurius quàm Venus: quia, inquam, longiùs abſcedere non poſſunt, quàm ſit cicumferentia circulorum ſuorum quibus exambiunt vndique ſolem.

Si verò Mercurius & Venus motus ſuos proprios conuertunt ad ſolem velut centrum (quod ante omnem teleſcopij Belgici inuentionem coniectauit Copernicus, & in ſyſtemate mundi Cap. 1. depicto vides) veri omnino ſimile, ceteros omnes Planetas ſolem etiam vt centrum ſpectare, & reliqua eumdem ordinem habere quem poſuit olim Copernicus, id eſt, ſolem, Planetarum regem in centro vniuerſi ſolium fixiſſe, quod circumludunt, tamquam ſatellites, alij Planetæ. Vnde terram centro vniuerſi eijcere neceſſe erit, & iubenda inter ceteros Planetas in Zodiaco circa ſolem ambulare.

Hinc vbi crementa & decrementa illa lucis, ope teleſcopij, in Venere detexiſſet Galilæus, in Epiſtolâ quadam Italicâ ſcripſit: *Venere neceſſarÿßimamente ſi volge intorno al ſole, come anco Mercurio, & tutti gli altri Pianeti. Coſa ben creduta da i Pythagorici, Copernico, Keplero, & me: mà non ſenſatamente prouata, come hora in Venere & in Mercurio. Haueranno dunque il Sig. Keplero & gli altri Copernicani da gloriarſi di hauer creduto & filoſofato bene: ſe bene ſi è toccato, & ci è per toccare ancora ad eſſer reputati dal' vniuerſalità de i filoſofi* in libris, *per poco intendenti, & poco meno che ſtolli.*

Quamquam tam propè hæc Latina ſint, vt nullus pænè vſus vertere, ne quiſpiam tamen hæſitet, libet hanc operam ſumere.

Venus, inquit, *circumagit ſe neceſſariò circa ſolem, veluti etiam Mercurius & omnes alÿ Planetæ. Res olim Pythagoricis, Copernico, Keplero, & mihi credita, ſed nondum hactenus ſenſu comprobata, quemadmodum iam in Venere & Mercurio. Habent igitur Keplerus & alÿ Copernicani quod glorientur ſe rectè philoſophatos: licet acciderit ipſis, & adhuc poßit accidere, vt ab ÿs qui tantùm in libris philoſophantur, reputentur ſtupidi, & paullò minùs quàm fatui.*

Tertiò & validiſſimè, In ſententiâ Copernici, vnico terræ per Zodiacum motu, concinniſſimè expediuntur omnes illæ ſtationes, directiones, retrogreſſiones ſuperiorum planetarum, Propter quas Ptolemæus cælum onerauit tam prolixâ epicyclorum ſupellectile. Si enim in ſyſtemate Copernicano Cap. 1. contempleris terram annuo

nuo circuitu inter Planetas circa ſolem incedentem, facilè intelliges, cur Planetæ ſuperiores (quorum motus proprius eſt tardior quàm terræ annuus) aliquando verſus occaſum videantur retrocedere, aliquando ſtare ſub ijſdem fixis, aut inſolenter verſus ortum properare. nam quando nos cum terrâ noſtrâ, quâ vehimur, eos aſſequimur & præteruehimus, videntur retroagi verſus occidentem; paullò verò antè, ac deinde pòſt apparent conſiſtere ſub eodem firmamenti punćto, nec vllum motum proprium habere. Vis huius rei imaginem? Cùm in flumine nauigas, conijce oculos in ripam aliquantulùm antè diſſitam: moueri non apparebit, donec appropinquante & præteruehente naue, manifeſtâ fugâ videatur in contrariam partem abſcurrere. Tunc verò directus fit, & velociùs in orientem aufugere ſub fixis videtur Planeta, cùm iuxta ſolem apparet: quia, etſi ſegniùs in ortum moueatur, quàm terra, propter tamen flexum orbis annui quem terra deſcribit, linea viſualis ſecundæ ſtationis, ſiue ſecundæ diei, quâ oculus è terrâ Planetam ſpectat, cadit in punctum firmamenti orientaliorem, quàm linea viſualis diei præcedentis: vnde videtur ſolito magis feſtinare motu proprio verſus fixas orientales.

Hinc in Aſtronomiâ Copernicanâ, omnes illi Planetarum luſus, propter quos Ptolemæus epicyclos finxit, non veri, ſed apparentes & imaginarij tantùm ſunt.

Hîc etiam licet animaduertere, ait Copernicus, *cur maior in Ioue progreſſus & regreſſus appareat* (quia ſcilicet eſt orbi annuo telluris vicinior) *quàm in Saturno, & minor quàm in Marte: ac rurſus maior in Venere, quàm in Mercurio: quodq́ frequentior appareat in Saturno* (nam hunc omnium tardiſſimum terra ſæpiùs in annuo ſuo orbe aſſequitur) *talis reciprocatio, quàm in Ioue, rarior adhuc in Marte & Venere, quàm in Mercurio.* Lib. 1. c. 10.

Iam etiam intelligi poteſt, cur Aſtronomi maiorem Martis quàm Iouis, & Iouis quàm Saturni epicyclum fabricati ſint. Nam oculus ex terrâ, quæ Planetas illos annuo motu præteruehitur, iudicat eos qui propinquiores ſunt velociùs & longiori ſpatio regredi: quo modo ripam fluminis prænauigans, arbores ripæ vicinas exiſtimat celeriùs & longiùs (vltimi horizontis comparatione) in contrarium refugere, quàm alias longinquiores.

Quartò, Solemne eſt vt aſtra maiora, ait Keplerus, ambiantur à minoribus, tamquam reges à ſuis ſatellitibus. Sic aſtra Borbonia, Mercu-

Mercurius, Venus, Mars, Iupiter, Saturnus, omnes ſole minores, circumſtipant ſolem; ſic aſtra Medicea Iouem, ſic duo ſine nomine (nos Auſtriaca vocemus) Saturnum, ſic luna terram ſe maiorem circumludit. ne igitur lex iſta frangatur, potiùs terra ſolem, quàm iſte, tantò amplior, terram circumcurrat.

Lib.4. Epit. Quintò, *Non decuit*, inquit Keplerus, *vt homo, huius mundi incola & ſpeculator futurus, in vno eius loco, velut in clauſo cubiculo reſideret, ſed in hoc ædificio ampliſſimo, tranſlatione annuâ telluris, domicilij ſui, circumambulare, ſtationes, vt ſolent menſores, diuerſas capere, hoc eſt, ſpatiari debuit, vt ſingula domûs membra tantò rectiùs intueri & dimetiri poſſet.*

Controuerſ.2. Sextò, *Demonſtrationem ſumam*, ait Lansbergius, *à cauſsâ proximâ rei demonſtrandæ, cui, vtpote ſcientificæ, nullâ ratione contradici poterit.*

Sumitur autem hæc cauſſa ex motu lunæ in longitudinem, qui, Ptolemæi & Tychonis teſtimonio, *componitur ex motu in orbe proprio, ſoliſq; in eclipticâ.* quod verum eſt, ſi tellus vnà cum lunâ longitudinem Zodiaci annuo motu perambulet, falſum autem, ſi terrâ quieſcente, ſol illo motu incedat. Ratio eſt, inquit Lansbergius: quia intereà temporis dum luna à primâ cum ſole coniunctione, emenſis 360. gradibus, id eſt, totâ Zodiaci longitudine, ad eumdem locum redit, ſol (ſi is moueatur) per grad. 29. & ſcr. 6. inde verſus ortum ſe emouerit; ac proinde tot gradibus, luna à ſecundâ coniunctione aberit: igitur totus motus lunæ ab vnâ coniunctione ad alteram non componitur ex motu proprio lunæ & vnâ ſolis; quandoquidem ſol non traxerit ſecum lunam per illos 29. grad. & 6. ſcr. Nam *orbis lunæ circa terram*, inquit, *eſt prorſus immobilis*: eſtque contra Ptolemæi & Tychonis poſtulata, *quòd orbis lunæ ſimul cum ſole circumuoluatur.* Deinde, ait, *quia orbis lunæ idem centrum habet cum orbe ſolis, ſcilicet terræ, centrum, nequit etiam illo ampliùs promoueri. atqui orbis ſolis non mouetur, ſed penitus quieſcit; ergo & orbis lunæ. Accedit & hoc: quòd orbis lunæ longiſſimè diſtet ab orbe ſolis: quem ſi epicycli inſtar ambiret, etiam per eclipticam comitaretur, non aliter quàm quatuor Planetæ Iouiales, quos celeberrimus Aſtronomus Galilæus à Galilæis noſtro ſæculo deprehendit ſimul cum Ioue per Zodiacum moueri. Sed cùm duabus ſphæris ſole ſit inferior, neque cum illo, neque ab illo moueri poteſt.*

Explicat

Explicat deinde, quomodo terrâ Copernicanâ cum lunâ ſub eclipticâ incedente, motus lunæ in longitudinem ex motu in orbe proprio circa terram, & motu terræ ſub eclipticâ, componatur: ita vt eo tempore præcisè, quo luna ſemel circa terram reuoluitur, redeat ad alteram cum ſole coniunctionem. nam ipſa intereà ſimul motu terræ ad grad. 29. & ſcr. 6. in Zodiaci longitudinem promouetur, id eſt, ad quantum ſpatium ſol illo tempore ſub eclipticâ in ortum recedere videtur. *Et hæc eſt demonſtratio noſtra ἐπιστημονικὴ*, ait Lansbergius, *cui nullâ ratione quis contradicat.* Quis rerum cæleſtium ignarus non putet pro Copernicanis debellatum eſſe ab iſthoc Thraſone? Sed reuerà

—— ſcruta quidem vt vendat ſcrutariu' laudat, Lucil.
Præfractam ſtrigilem, ſoleam improbu' dimidiatam.

Sunt enim hæc *σκευάρια κατατετριμμένα*, *ſcruta detrita*, vt infrà Plat. in
oſtendam. Alcib.

Vltimò, longè probabilius eſt, motus illos qui immenſæ capacitatis octauæ ſphæræ tribuuntur, in leuem aliquam axis telluris inclinationem referendos eſſe, quàm tantam machinam ob rem tantillam ſollicitare. Quædam prætereà denſâ ſatis grandine ſpargunt & obiectant Copernicani, quæ diduci vix merentur: itaque vniuerſim, & veluti per ſatyram, reijciemus vnico ictu.

Denique, ne à Scripturâ ſacrâ, quâ pars aduerſa maximè fidit, deſeri videantur, audire iubent Pſalten: *A facie Domini mota* Pſal. 113.
eſt terra, à facie Dei Iacob. Et Iobum: *Qui commouet terram de* Iob 9.
loco ſuo, & columnæ eius concutiuntur. Qui locus pro motu Copernicano tam eſt euidens, inquit Didacus Aſtunica, vt Commẽt.
in totâ Scripturâ pro terræ ſtabilitate diſertior & explicatior in cap. 9.
nullus. Iobi.

Hoc etiam, dum cogito, rapere poſſunt. Terram ארץ *erets* Hebræis dici à radice רוץ *ruts*, id eſt, *cucurrit*, quo Deus, linguæ Hebraicæ conditor, reuelare fortaſſe ſub nube huius nominis, myſterium hoc Copernicanum voluit.

CAPVT IV.

Censura S. Congregat. Cardinalium aduersus Copernicanos. Et Historia Zachariæ Papæ & Virgilij Salæburgensis Episcopi diffusè pertractata, quâ contendunt, in damnatione antipodum errauisse Pontificem.

OMnibus tamen istis munimentis non valuit protegi sententia Copernicanorum, quin à S. Congregatione quinque Cardinalium qui Indici librorum præpositi, anno CIↃ. IↃC. XVI. hoc vulnus acceperit.

Quia ad notitiam sanctæ Congregationis peruenit, falsam illam doctrinam Pythagoricam, diuinaq; Scripturæ omnino aduersantem, de mobilitate terræ, & immobilitate solis, quam Nicolaus Copernicus, de Reuolutionibus orbium cælestium, & Didacus Astunica in Iob etiam docent, iam diuulgari, & à multis recipi, sicuti videre est ex quadam epistolâ impressâ cuiusdam P. Carmelitæ, cuius titulus: Letera del Reu. Patre Maestro Paolo Antonio Foscarini Carmelitani, sopra l'opinione d'i Pythagorici, è del Copernico, della mobilità della terra è stabilità del sole, è nouuo Pythagorico systema del mondo. In Neapoli, per Lazaro Scoriggio, anno 1615. *In quâ dictus Pater ostendere conatur, præfatam doctrinam de immobilitate solis in centro mundi, & mobilitate terræ, consonam esse veritati, & non aduersari sacræ Scripturæ: ideò ne vlteriùs huiusmodi opinio in perniciem Catholicæ veritatis serpat, censuit dictos Nic. Copernicum de Reuolut. orbium, & Didacum Astunicam in Iob suspendendos esse, donec corrigantur. Librum verò P. Paulli Foscarini Carmelitæ omnino prohibendum, atque omnes alios libros pariter idem docentes prohibendos: prout præsenti Decreto omnes respectiuè prohibet, damnat, atque suspendit. In quorum fidem præsens Decretum manu & sigillo Illustrissimi & Reuerendissimi D. Cardinalis S. Cæciliæ Episcopi Albanensis signatum & munitum fuit. Die* V. *Martij anno* CIↃ. IↃC. XVI.

In hoc Decretum aspiciebat nuper Lotharius Sarsius, cùm diceret, Copernicanum terræ motum *nobis Catholicis nullâ ratione permitti.* Ad quem Keplerus, atrâ

Pers. *Bile tumens, quam non extinxerit vrna cicutæ:*

Prauam,

Prauam, vel querelam, si rectè, vel seruitutem, si malè. Miseram imò conditionem rerum tempori subiectarum, quæ diuellit inter se cohærentia penitusq́; connata. Nam Catholico certè Copernico cùm ad Paullum III. scriberet, mihiq́; cùm anno 1604 & 1605. imitarer, nullâ ratione interdicebatur. Sed doceat suam Perillus mugire bouem. & nisi me fallit coniectura, formidat Sileni, quam pinxit ipsa minio inepta Aegle. Append. ad Hyper-asp.

Intelligat qui potest, ego, opinor, non malè. De Perillo tamen subdubito, an tam animosus *σεισιχθὼν Terra-motor* Keplerus, vt in boue eius torreri malit, quàm non mouere. Certè, si hoc velit, ego hypochondrijs eius malè metuo. Et (vt ioci vnius gratiam faciat) videat, ne in se competat istud D. Nazianzeni: Ἡ αὐτὴ γῆ ἕστηκε μὲν τοῖς ἐρρωμένοις καὶ οὐ πεπονθόσι, κινεῖται δὲ τοῖς ἰλιγγιῶσι καὶ περιστρεφομένοις, *Eadem terra sanis & mente minimè læsis stat immobilis, mouetur autem ijs qui laborant vertigine & circumaguntur.* Quis enim sanus malit vitam, quàm opinionem deserere? Pro fide Catholicâ libenter illam ponam, pro vertigine telluris, vertiginosus sim, nisi mauelim retinere. Orat. 14.

Verùm sat scio, quid hîc Cardinalitiæ, imò Pontificiæ auctoritati reponent, qui religionis sequiores sunt. Nempe Zachariam Rom. Pontificem olim errauisse in re aliâ, sed simili, naturali. damnauisse enim Virgilium Salæburgensem Episcopum, quòd antipodas asserüisset, contrarijs nobiscum pedibus terram calcantes: quales tamen iam in mundo esse, tam compertum est, quàm Hispanos & Hollandos in Indias nauigare. Si igitur in antipodum Philosophiâ ipse Pontifex aberrare à vero potuit, quodnam, obsecro, piaculum est, si Cardinales in systemate Copernicano nuper fuisse allucinatos existimemus? Et excusant, quòd non huius sacri tribunalis, sed Philosophici pulpiti, rerum naturalium cognitio sit.

Sed de Zachariâ & Virgilio Copernicanos ipsos audiamus. *Nónne Tertulliano* (Lactantio, opinor, dicere voluit) *& Augustino*, inquit Keplerus, *nimiùm sapere visi sunt, qui antipodas esse docuerunt? Et fuit quidem Virgilius Episcopus Salisburgensis ab officio deiectus, quòd id esset ausus asserere. Quoties Romani Philosophos vrbe eiecerunt? & id quidem moribus illis suis antiquis, quibus res stabat Romana.* Epist. ante lib. 4. Epit.

Et Origanus *ex Annalibus præstantissimi* (sic vocat) *& fidelissimi Boiorum* Epist. ad Elect. Brandenb.

Boiorum scriptoris, *Ioannis Auentini*, narrat ob assertos antipodas, Virgilium à Bonifacio Episcopo Moguntino, apud Vtilonem Boiorum (ij hodie Bauari) Regē, ac tandem apud Zachariam circa annum Christi 745. Rom. Pontificem, fuisse accusatum. *qui sanè*, addit Origanus, *Virgilium nostrum* (quia, credo, Astronomiâ & Mathematicis Origano cognatus aut affinis fuit; nam patriâ Hibernus erat) *communi calculo damnarunt, à Sacerdotio, templo, & Ecclesiâ depulerunt*. Eadem, & ab eo Lansbergius, qui ait, Theologos opinionem antipodum *damnare hæreseos, & eò temeritatis peruentum anno 745. referente Auentino celebri Historico*, vt damnationem Virgilij illius Episcopi Salæburgensis Zacharias fuerit ausus.

Sed antequam hîc decernamus, *fidelissimum* illum Origani, & *celebrem* Lansbergij testem, Auentinum suo, non laudatorum, stilo loquentem lubet audire. *Erat*, inquit, *Virgilius etiam in disciplinis quas Mathematicas vocamus, & in Philosophiâ profanâ magis, quàm tum Christiani mores ferebant, eruditus. Ex illiusmodi litterarum scitis, contra opinionem vulgi, & D. Aurelij Augustini & aliorum, fortè docuerat, id quod nostro sæculo non argumentis inuestigandum, sed experimentis cognitum est, circumfundi terræ homines vndique, & conuersis inter se pedibus stare, vnde antipodas Græcâ nuncupant voce. Hoc ita acceptum est, quasi Virgilius alium mundum, alios sub terrâ homines, alium denique solem, atque aliam lunam esse assereret. Bonifacius hæc velut impia, & Philosophiæ diuinæ repugnantia refutat, Virgilium publicè, priuatim arguit, ad recantandum has nænias prouocat, efflagitatq; iure suo vt Legatus Germaniæ* (talis enim Bonifacius, & eius successores, paullò antè erant à Zachariâ designati, veluti etiam Archimystæ regni Franciæ perpetuò declarati, & Moguntia per Carolomanni & Pipini legem, Francorum & Germaniæ constituta metropolis, vt suprà narrauit Auentinus) *ne ille huiusmodi deliramentis sinceram & simplicem Christi sapientiam polluat atque contaminet. D. Virgilius* (sanctus enim, vti & Bonifacius, fuit) *vt omnes homines sumus, & nihil est ex omni parte beatum, hac iniuriâ ac contumeliâ lacessitus, animum Vtilonis Reguli Boiorum, apud quem plurimùm valebat, abalienare à Bonifacio, atque inter eos discordiam & odium serere conatur. Iactabat etiam se à Rom. Pontifice designatum Episcopum, qui primus ex his quatuor quos Bonifacius Boÿs consecrarat, decessisset. D. Bonifacius id Zachariæ Pontifici Max. litteris conqueritur. Zachariæ*

Auent. lib. 3. Annal. Boiorum.

charia quoque Philosophia Virgilij suspecta esse cœpit. Ipse igitur Legatos cum mandatis & litteris ad Vtilonem ire iubet, partes suas Bonifacio commendat. Virgilium Philosophum (si Sacerdos sit, inquit, *nescio) ab templo Dei & Ecclesiâ depellito, Sacerdotio in Concilio abdicato, si illam peruersam doctrinam fuerit confessus. Sidonio quoque* (hic Virgilij socius, & cum eo ad Euangelij prædicationem in Boiariam venerat) *& Virgilio comminatorias scripsit litteras Rom. Episcopus, postulauitq́, vt Bonifacio obsequantur. Insuper Regulo Boiorum denuntiatum est, vt Virgilium Romam mittat, vbi Virgilius rationem reddat, ac à Pontifice Rom. examine comprobetur.*

Hæc tam diffusè placuit transscribere, ne ab historiâ istâ veteris & fusci æui aliquis veritati fucus factum iretur, & quia Auentinus vulgò (imò, vt videtur, Card. Baronio, qui nihil hîc ab eo meminit) ignoratus. Superiora autem retractando, nullam video in ijs Zachariæ definitionem, nullum Fidei articulum: imò nouissima ista verba, quibus imperat, aut rogat, Virgilium mitti Romam ad dicendam caussam, apertè indicant, ad sententiam decretoriam nondum esse peruentum. & Epistola Zachariæ ad Bonifacium apertissimè: *Nos scribentes prædicto Duci* (Vtiloni) *euocatorias de prænominato Virgilio mittimus litteras, vt nobis præsentatus & subtili indagatione requisitus, si erroneus fuerit inuentus, canonicis decretis condemnetur. qui enim seminant dolores, metunt eos.* Apud Baron. tom. 9. ad an. 748.

Animaduerto deinde, quæ de antipodibus verissimè dicta à S. Virgilio, aucta postmodum ab indoctis auditoribus, & accepta, quasi alium ex asse mundum, alium solem, aliam lunam, & alia omnia sidera voluisset condere: quod hæreticum, aut illi proximum est.

Vnde non antipodes seorsim reiecti à Pontifice, sed alius mundus & alij homines in eo sub terrâ nostrâ, cum sole suo alio & lunâ.

Si igitur hîc peccatum est, à S. Bonifacio fortasse factum, qui perperàm Pontifici interpretatus S. Virgilij mentem. Sed hunc etiam culpâ liberat Velserus mecum, conijcitque in auditorum malitiam aut stuporem totam.

Quod quidam, inquit, *coniecêre, non abnuerim: Virgilium de terræ specie acutiùs, quàm pro vulgi captu, disputasse, globosam esse, & viuere è contrariâ parte, qui aduersis vestigijs contra nostra vestigia, quos antipodas vocemus. hos perinde ac nos sole & lunâ lustrari. Ea ignoratione audientium perperàm accepta detortaq́, longè* Velser. lib. 5. Boicarum.

gè alio sensu ad Bonifacium perlata, offensionum præbuisse sementem.

Præcesserant autem, vt idem Velserus narrat, & ex Epistolâ Zachariæ ad Bonifacium liquet, irarum aut mutuæ refrigerationis inter illos sanctos aliæ caussæ. Quòd videlicet Bonifacius iterandum eorum Baptismum contenderet, quos Sacerdos linguæ Latinæ ignarus, *In nomine patria, & filia, & spiritua sancta*, baptizasset: negarent verò Virgilius & Sidonius, reque ad Pontificem Zachariam delatâ, secundùm istos potiùs, reiectâ molliter S. Bonifacij sententiâ, Pontifex pronuntiasset, vt patet ex Decreto, quo partem illam Epistolæ Zachariæ ad Bonifacium transtulit Gratianus.

Dist. 4. can. 86. de Consecrat.

Hac igitur, & id genus de caussis, *discordia inter Bonifacium & Virgilium gliscebat*, ait Velserus, *improbis pessimorum hominum rumoribus excitata auctaq; tantò nimirum faciliùs, quòd Moguntiaci vnus Episcopus, alter apud Boios, procul agerent. suffundit enim vires calumniæ, longinquitas. Bonifacius Zachariæ questus, responsum sibi honorificum* (in disceptatione antipodum) *in aduersarium, asperum abstulit. Ceterùm Pontifex se Virgilium euocaturum, coràm de caussâ cogniturum ostendit.* Et adijcit deinde: *Disceptationis exitum non comperio. Fit verisimile, aut purgasse se Virgilium Pontifici, siue coràm, siue per litteras: aut cognitis inuidorum vtrimque fraudibus (nam quâ Virgilius animi probitate & vitæ sanctimoniâ fuit, quæ Bonifacio renuntiata neque dixisse, neque fecisse potuit) vltrò, quod inter bonos solet, in gratiam esse reditum. Sanè Bonifacius toto deinde septennio superfuit, neque istius tamen dissensionis prætereà vestigium apparet.*

Hoc etiam ex longâ illâ Epistolâ Zachariæ ad Bonifacium, & illius æui historiâ didici. Magnum examen virorum eruditorum ex Britanniâ & Hiberniâ (vbi tunc Litteræ sacræ, profanæ in magno flore & famâ, in Academijs, id est, Benedictinorum Monachorum monasterijs, erant) in Gallias & Germaniam (ac inter eos Ven. Bedam, Virgilium, Sidonium, aliosque) ad Euangelium, & litteras disseminandas effusum. In quibus scioli quidam & litteriones, vt nomen & famam sibi facerent, Christianam doctrinam falsis quibusdam dogmatibus adulterabant. Inter eos Sampson ille Scotus, de quo Zacharias ad Bonifacium:

Scripsit quoque inter cetera Reuerenda fraternitas tua, reperisse quemdam Presbyterum genere Scotum, nomine Sampson, errantem à viâ

viâ veritatis, dicentemq́; sine mysticâ inuocatione, aut lauacro regenerationis posse fieri Catholicum Christianum, per Episcopalis manus impositionem.

Ex quibus facilis iam æstimatio est, cur pronioribus auribus excipere potuerit S. Bonifacius quæ falsa de altero mundo vulgò ferebantur, tamquam à S. Virgilio asserta.

Quam verò tandem, quæso, laureolam in hoc sui Auentini mustaceo, aduersus definitiones Pontificias in quæstionibus naturalibus, repererunt Copernicani? Antipodas enim alio mundo inclusos, quos alius sol, alia luna, aliud cælum illuceat, reiecit Zacharias, & *peruersam doctrinam* (qualem etiam non infitebuntur Copernicani) appellauit. Depulsum verò Sacerdotio & Ecclesiâ Virgilium, fallitur & fallit Origanus. *Virgilium Philosophum*, inquit Pontifex, *à templo Dei & Ecclesiâ depellito, Sacerdotio in Concilio abdicato, si illam peruersam doctrinam fuerit confessus*, vt scribit Auentinus. Vel, vti ipsa ad Bonifacium Zachariæ Epistola, *De peruersâ doctrinâ, quam contra Dominum & animam suam locutus est (quòd scilicet alius mundus, & alij homines sub terrâ sint, aliusq́; sol & luna) si conuictus fuerit ita confiteri, hunc, accito Concilio, ab Ecclesiâ pelle, Sacerdotij honore priuatum.*

Rem autem istam ad executionem peruenisse, nullibi legit vmquam Origanus: & omnino apparet, totam hanc nubem discussam fuisse, vbi data Virgilio copia se Bonifacio explicandi. Quid autem putas in excusationem attulisse? Aliud nihil, sine dubio, quàm suæ & veræ Philosophiæ explanationem. Non doceri à se alium mundum, alium solem & cælum; sed hunc latiùs coli, quàm vulgò putetur, trans Æquatorem & Torridam, temperatam aliam Zonam esse, in quâ homines simillimâ cæli nostratis temperie vtantur, qui in nocte nostrâ, die, in hieme æstate fruantur. Quibus Bonifacium & Zachariam acquieuisse, satis inde intelligitur, quòd res hîc steterit, nec quidquam vltrà in Virgilij doctrinam sit anquisitum. Sed, vt liberalissimi simus, demus sanè Keplero, Origano, Lansbergio, Zachariam cum D. Augustino & Lactantio existimasse, nullos esse antipodas, & idcircò vindicatum fuisse in Virgilium: quodnam tamen hîc ostendere possunt Romanæ Sedis Decretum? Fatemur omnes, Pontificem sub illâ Dignitate veterem hominem retinere, neque omnes opiniones falsas, quæ ei inter studia vitæ antecedentis fortè adhæserunt,

protinus

protinus exuere. Fefellerint igitur eum D. Augustinus & Lactantius, & errore isto armatus Virgilium duriùs oppugnauerit: nihil tamen, vt Pontifex, Catholicâ fide credendum Ecclesiæ, latâ lege proposuit. imò statim pòst ait, se per Vtilonem Boiariæ Ducem, Romam euocasse Virgilium, *vt præsentatus & subtili indagatione requisitus, si erroneus fuerit inuentus, canonicis decretis condemnetur*. Igitur canonicæ in eum condemnationis non tulit, sed distulit Decretum. Quod vel inde patet, quia nemo Catholicorum ex sententiâ illâ Zachariæ qualicumque in Virgilium latâ, ostendere conatur, opinionem Philosophorum statuentium alterum mundum extra totum complexum huius, esse hæreticam.

Quid igitur mussat Lansbergius, dum ait, sententiam antipodum à Theologis hæreseos esse damnatam? Quinam illi? veteres, an nouitij? Nullus enim mihi suspectus iam in mente venit, præter D. Augustinum & Lactantium; qui tamen etiam longissimè absunt, vt opinionis diuersos de hæresi suspectent. Imò D. Augustinus totum vndique terræ globum circumcoli posse non negat, sed
Lib. 16. c. 9 Ciuit. *absurdum esse* solùm credit, *dicere aliquos homines ex hac in illam partem, Oceani immensitate traiectâ, nauigare ac peruenire potuisse.* Dubitat deinde, an *ex illâ parte, ab aquarum congerie nuda sit terra:* quod plurimi etiam Astrologi ante sæculi elapsi experientiam censuerunt.

Lib. 3. c. 23. Instit. Lactantius verò longiùs extra verum abiuit: sed de hæresi etiam, ne γρῦ quidem. Solùm Philosophos deridet, qui *pendulos istos* (vti vocat, & futurum credebat) *antipodas*, terram ex aduerso recalcantes constituebant; imaginatione ridiculâ, & simillimâ delusus, quâ Plutarchus putauit eos ὥσπερ γαλιώδας, *instar felium*, vnguibus terræ globo oportere suspendi. (Lib. de Circulo lunæ.)

Sed hoc ferè fugerat dum in alijs distringor. Io. Auentini, inquam, fides & auctoritas, quas tam altè extollit Origanus. Nam Annales, non ipse, anno CIↃ. IↃ. XXXIV. præmortuus, sed Hieronymus Zieglerus, Poëseos in Academiâ Ingolstadiensi professor, anno CIↃ. IↃ. LIV. edidit, cum hoc elogio: *Multa, sine dubio, emendasset Auentinus, pleraque forsitan mutasset etiam, si per fata licuisset.* Ac deinde, *Inuectiuas quasdam contra Ecclesiasticas personas, item fabulosas narrationes, nihil quidquam ad historiam facientes, non fraude, sed iudicio* à se *omissas* dicit Zieglerus. Liberrimæ enim linguæ (hæreticæ, dicere non ausim, neque puto) &

planè

planè Erasmicæ in Monachorum & Ecclesiasticorum vitia, fuit Auentinus; *plus etiam nimio fauens schismaticis, & parum integrâ fide res Rom. Pontificum prodidisse* perhibetur, ideoque meruit in classe Auctorum *cautè legendorũ* ab Indice expurgatorio recenseri. Index libr. expurgat.

Tam debilis igitur & fluctuans Auentini fides ad rem tantam stabiliendam non sufficit, etiamsi maximè assereret (quod tamen non facit) quæ loqui eum inuitum iubent Origanus & Lansbergius. Fixum igitur permaneat, non Zachariam, non alium quemquam Rom. Pontificum, in decernendâ propositione Fidei, quæ quæstionem naturalem tangeret aut alluderet, vmquam errauisse.

Sed res istæ Physicæ extra forum & cognitionem Pontificis sunt, mussitant, vt audio, inter se Copernicani. Falluntur. Quid enim si per latum Scripturæ sacræ campum dispersæ sint, non poterit supremus Interpres verum earum sensum interpretari? Si tu res naturæ ei eximas, alius rem historiæ, tertius aliud quidpiam excipiet, & sic nullius certæ rei certum penes ipsum iudicium erit: vbique enim ferè licebit ambigere, an id in forum eius & interpretationem cadat. Audiamus igitur nos saltem Catholici S. Synodi Tridentinæ Patres.

Sacrosancta Synodus, inquiunt, *ad coërcenda petulantia ingenia, decernit, vt nemo prudentiæ suæ innixus, in rebus Fidei, & morum ad ædificationem doctrinæ Christianæ pertinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorquens, contra eum sensum, quem tenuit & tenet sancta mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu & interpretatione Scripturarum sanctarum* (in omni videlicet vniuersim materiâ, quam Spiritus sanctus stilo suo complecti aut intercipere voluerit) *aut etiam contra vnanimem consensum Patrum, ipsam Scripturam sacram interpretari audeat: etiamsi huiusmodi interpretationes nullo vmquam tempore in lucem edendæ forent. Qui contrauenerint, per Ordinarios declarentur, & pœnis à Iure statutis puniantur.* Trid. sess. 4

Quid igitur censes? inquies: an Copernici sententiam, præsertim post Cardinalium censuram, in hæresim prolapsam esse? Rem satis fortè perplexam vis à me dissolui. Sed tam citò & perfunctoriè fieri non potest. Hoc igitur Caput diffindamus.

CAPVT V.

An hæretica hodie censeri debeat sententia Copernici.

Serar.in c.10.Iosuc. DVriter quidam hodie de Copernicanis censent, & hæreticos palàm appellitant. *Est Copernicus ceterà quidem nobilis Mathematicus*, ait sacræ Scripturæ Interpres non ignobilis, *meritoq́ laudatus: sed cùm aliæ, tum hæ potißimùm duæ ipsius hypotheses ab omnibus exploduntur* (quàm tamen hoc falsò, intelligis ex præcedentibus.) *Prior: Solem esse mundi centrum. Posterior: Terram esse in quinto cælo* (in quarto, opinor, dicere putauit) *cum orbe lunari, sub Saturno, Ioue, Marte, supra Venerem & Mercurium, ipsumq́ adeò solem: epicyclo infixam* (hodie tamen Copernicani, qui Planetarum spatia liquentia & fluida faciunt, omnes epicyclos destruxerunt) *motu cieri triplice. Licet verò suas istas Reuolutiones, vt reprehensionem omnem effugeret, Pontifici dedicarit Max. Paullo III. hæ tamen hypotheses, si tamquam veræ seriò assererentur, non video quemadmodum ab hæresi esse possent immunes. Semper enim Scriptura terræ quietem, & soli ac lunæ motum tribuit: aut si quando ea quiescant sidera, magno id fieri miraculo significat.*

Tanner. tom.1.d.6. q.4.dub.3. Alij, etsi molliùs anteà fortasse locuti, post Congregationis tamen Cardinalitiæ iam censuram, sententiam Copernici *damnatam, nec tutò posse ampliùs defendi* affirmant.

Mersen. c.1.vers.10 q.9.a.6. Gen. *Cùm Scriptura sacra*, inquit alius, *contrarium* (sententiæ Copernici) *tam clarè innuat, contraria sententia, vt verior, & ab omnibus ferè recepta, sequenda est: quæ asserit terram esse stabilem, cælos verò seu sidera moueri; adeò vt quis opinionem illam temerariam meritò iudicare poßit: maximè cùm viderim in eâ sententiâ Cardinalium Congregationem versari.*

Et ne putent Copernicani, solos Monachos & Catholicos scrupulum & religionem hîc inuenire, audiant hunc hominem minimè scrupulosum, & quem alicubi memini dixisse, *Cælum empyreum à Scholasticis & otiosis Monachis esse excogitatum.* (Lib.3.c.3. Enchirid.) Gaspar Bartholinus, Philosophus & Medicus Danus is est. Iste tamen posteà tam est religiosus, vt Copernico stomachabundus, *Scriptura sacra*, inquiat, (Lib.4.c.3.) *terram quiescere & non moueri asserit dictis clarioribus, quàm vt ad cuiusuis cerebrum flecti inuertiq́ poßint aut debeant.*

Quid

Quid Tycho, quem Princeps hodie Copernicanorum Keplerus toties magistrum suum appellat? Existimat & clamat palàm, *Copernicum non solùm Physices principijs, sed etiam auctoritati sacrarum Litterarum, aliquoties terræ stabilitatem confirmantium, refragari.* Lib. 2. Comet. 1577. c. 8.

Nic. Mulerius, Medic. Doctor & Gymnasiarcha Leovvardianus, *Testamur*, ait, *tantam apud nos esse auctoritatem Scripturæ sacræ, tantumq; reuerentiâ eius moueri animum nostrum, vt contra apertam sententiam illius, in sententiam Pythagoreorum descendere non audeamus.* Isag. Tab. Frisic. c. 1.

Claude nobis hoc agmen Rabbi Io. Bodine. *Quòd si Hebræorum arcana & adyta sacra scrutemur, erit vnde demonstrationes superiores facilè confirmari poßint. Nam cùm sapientiæ magister Ecclesiastes, solem ab orientis plagâ ad occasum rapidißimo cursu ferri dixisset, subiecit illud: Terra verò stat æternùm.* Lib. 5. Theat. Eccle. 1. Psal. 18.

Non magnoperè tamen curare ista viri quidam in Italiâ, Galliâ, Germaniâ, Belgio, eruditi etiam & Catholici, videntur, qui etiamnum sedulò & omnibus suis motibus tellurem versant: quia, opinor, Cardinalitiam in definitionibus potestatem, summam & Pontificiam esse negant, & tantisper, donec ista accesserit, satis tutos se, & extra hæreseos notam esse existimant. Scripturas etiam, quæ videntur telluri quietem, soli motum asserere, retinent vtcumque & defensitant tenui loquendi alibi Scripturæ similitudine. Vt, quòd Moses solem & lunam *duo luminaria magna* appellet, quia nobis talia apparent, cùm luna tamen multis reuerà sideribus sit minor: aliaque id genus cumulant, quæ sequentibus Capitibus arbitrabimur. Gen. 1.

Vix etiam hoc possumus diffiteri. Si Deus iuxta systematis Copernicani imaginem mundum condidisset, & terra nullo nostro (vt volunt) sensu volueretur, quiescente sole, futurum fuisse, vt vulgus de solis motu & terræ statu perinde vt nunc loqueretur. Si enim nullo se indicio prodit terræ mobilitas aut quies solis, non affirmabunt moueri quod credunt quiescere, nec quiescere quod arbitrantur moueri. Quemadmodum, si homines in nauibus tranquillâ & æquabili nauigatione motum suum celantibus nati linguam sibi conderent, ripas fortasse fluminum accedere & recedere passim dicerent, se verò quiete perpetuâ stabiles esse. Hæc tamen Copernicanos satis tutos præstare non valent. Nam inprimis

S.Congregatio illa Cardinalium videtur sua decreta auctoritate Pontificiâ condere, & ad eum referre antequam edantur. Sixtus enim Papa V. in Diplomate, quo XV. illas Romæ Congregationes Cardinalium anno CIↃ. IↃ.LXXXVIII. instituit, aut nouis facultatibus auxit, expressè de hac Pro Indice librorum Congregatione, ait: *Libros Catholicæ doctrinæ Christianorumq́, morum disciplinæ repugnantes expendant & recognoscant, ac (vbi nobis retulerint) nostrâ auctoritate reÿciant.*

Bulla erectionis Congregat. Cardinal. apud Quar.

Itaque decreta ista Cardinalitia videntur, post examen in Congregatione perpetratum, ad cognitionem Pontificiam deferri, & ab eâ auctoritatis plenitudinem accipere. Quod etiam ex erectione Congregationis Pro typographiâ Vaticanâ intelligi potest. *Si quæ verò grauiores dubitationes & difficultates*, inquit Pontifex, *in veterum codicum auctoritate, librorum correctione & emendatione inciderint, rebus priùs in Congregatione examinatis, ad nos referant, vt in lectionum varietate id quod orthodoxæ veritati maximè consonum erit, ex speciali Dei priuilegio huic sanctæ Sedi concesso statuamus.*

Ex more igitur isto, & decretorum, post examen, ad Sedem Pontificiam relatione apparet, Congregationes istas, licet suo sententias ferant nomine, maiori tamen & Pontificiâ animatas esse auctoritate; vnde non solùm Cardinalium, sed etiam Pontificis Paulli V. manus hoc fulmen in Copernicanos iecisse: *Falsam esse illam doctrinam Pythagoricam, diuinæq́, Scripturæ omnino aduersantem.* Item deinde: *Opinionem esse, quæ in perniciem Catholicæ veritatis serpat.*

Si igitur vera est sententia, quâ omnes iam passim Catholici (etsi Gerson, Almainus, ac vetustiores aliquot, Galli præsertim, aliter) censent, Pontificem sine Concilio generali è Cathedrâ decernentem, non posse in errorem labi, actum de Copernico, & paradoxum eius (vt mollissimè dicam) temerarium, & proximum hæresi, imò intra ipsam esse videtur.

Ita seuerus aliquis censeat. Verumtamen dum perpendò quàm circumspecti & minimè præcipites in rebus Fidei è Cathedrâ decernendis Pontifices esse soleant, & suo deinde, non alieno nomine capitalia ista decreta condere, ac cùm in Diplomate Congregat. pro interpretatione & executione Conc. Tridentini, expressè Sixtus V. dicat: *Eorum decretorum, quæ ad Fidei dogmata pertinent,* inter-

interpretationem nobis ipsis reseruamus, lenienda paullisper censura videtur, & sacræ Congregationis pro Indice librorum auctoritatem, non parē, sed supparem tantùm Pontificię, existimare par est.

Itaque Copernicum apertæ hæreseos condemnare nondum ausim, nisi à Capite ipso Ecclesiæ Catholicæ expressiùs aliud videam: nam Scripturæ sacræ auctoritatem, licet imbecilliter, vtcumque tamen defensitant. Temeraria nihilominùs, vt minimùm, est Copernicanorum opinio, & altero saltem pede intrauit hæreseos limen: nisi sanctæ Sedi aliter visum.

CAPVT VI.

Scriptura sacra oppugnat Copernicanos: quam frustrà conantur eludere.

NOn solùm humanis armis, sed diuinis fortissimè repelluntur, nec desinunt tamen Orbem terræ in cælum torquere gigantes Copernicani. Ne quis enim eos impietatis arcessat, ipsi non Spiritum sanctum mendacij, sed eius interpretes vanitatis accusant.

Rex Psaltes primum in eos iaciat telum. *Ipse* (sol) *tamquam sponsus procedens de thalamo suo. Exultauit vt gigas ad currendam viam, à summo cælo egreßio eius.* Vbi *δραμεῖν ὁδὸν, currere viam,* & *ἔξοδος αὐτοῦ, egreßio eius*, vt Septuaginta consentienter Hebræo verterunt, motum solis, ex quo terræ stabilitas sequitur, significant. Psal. 18.

Pulchrè, vt solet, Nazianzenus: Ἡλίου ἐπαινεῖται παρὰ τῷ Δαβὶδ κάλλος καὶ μέγεθος, καὶ δρόμου τάχος, καὶ δύναμις, λάμποντος ὡς νυμφίου, καὶ μεγέθους ὡς γίγαντος. οὗ καὶ τὸ πολὺ διαβαίνειν, ἔχει δύναμιν τοσοῦτον, ὡς ἀπ' ἄκρων τὰ ἄκρα ἰσοτίμως καταφωτίζειν, καὶ μηδὲν ἐλαττοῦσθαι τῆς θερμότητος τοῖς διαστήμασι. *Laudatur apud Dauidem solis pulchritudo, magnitudo, celeritas cursus, agendi facultas, qui vt sponsus fulget, magnus vt gigas. qui longè lateq́; progrediendo vim tantam habet, vt ab extremis extrema æqualiter illustret, nec locorum interuallis ipsius feruor diminuatur.* Orat. 20.

Non æstimat tamen hæc Keplerus. *Sol*, inquit, *ex tabernaculo horizontis dicitur emergere, vt sponsus de thalamo suo, alacris vt gigas ad currendam viam, sed allusione Poëticâ. quod imitatur Virgilius:* Introduct. ad Martē.

Tithoni croceum linquens aurora cubile. Virgil.

Prior quippe Poësis apud Hebræos fuit. Non exire solem ex horizonte

zonte tamquam è tabernaculo (etsi oculis sic appareat) sciebat Psaltes: moueri verò solem existimabat, propterea quia oculis ita apparet. Et tamen vtrumque dicit, quia vtrumque oculis ita videtur. Neque falsum hîc vel illic dicere censeri debet. est enim oculorum comprehensioni sua veritas, idonea secretiori Psaltis instituto, cursuiq; Euangelij, adeoq; Filij Dei, obumbrando.

Sed non animaduertit, aut dissimulat Keplerus, particulas *tamquam* & *vt*, cùm dicitur sol *tamquam sponsus*, & *vt gigas*, non esse idemtitatis, sed similitudinis, vti loquuntur Grammatici. Non appellatur ergo sol sponsus, aut gigas, sed sponso & giganti similis; currere tamen viam absolutè dicitur, non currenti similis, vt est vnanimis sacrorum Interpretum consensus, à quorum sensu
Sess. 4. abire prohibent Tridentini Patres.

Eccle. 1. Secundò, Ecclesiastes, *Generatio præterit*, ait, *& generatio aduenit, terra autem in æternum stat. Oritur sol & occidit, & ad locum suum reuertitur, ibiq; renascens gyrat per meridiem & flectitur ad aquilonem: lustrans vniuersa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur.*

Fateor quidem *statum* illum terræ æternum, veriùs de duratione æternâ, quàm de quiete locali accipi; sed quâ ratione motum solis, quem tot verba inculcant *(reuertitur, gyrat, flectitur, pergit)* possunt eludere? Video tamen quid tentare valeant. Nempe, solem dici *reuerti, gyrare*, &c. quomodo *oriri, occidere, renasci*. non quasi reuerà mane oriatur, vesperi occidat, & die sequenti à morte renascatur (hæc enim Epicuri, & stulta Philosophia est, quæ siderum ignes manè accendit, vesperi extinguit Oceani aquis;) sed quia sic videtur, etsi res aliter longè habeat. Eodem igitur modo, *reuerti* & *gyrare* dicetur, non quòd motu suo reuerà id faciat, sed quia sic apparet, cùm interim terra potiùs sit, quæ in circulos suos reuertitur, & gyrat. Verùm etsi primâ specie probabilia hæc videantur, non videbuntur, si laruam detraxeris. Nam *oriri, occidere*, *renasci*, vulgari & detrito loquendi vsu (quamuis *renasci* Poëticum magis, & pro *resurgere* positum sit) motum verum localem significant, quo quidpiam ex occulto emergit, aut oculis se subducit. Vnde hisce etiam verbis (non tantùm prioribus illis, quæ magis propria sunt) motum verum solis Spiritus sanctus significauit. Insolens verò planè est, vt verbis, *reuerti, gyrare*, &c. non verum motum, sed tantùm imaginem motûs Scriptura indicare velit. Præsertim

sertim vbi mox & immediatè Ecclesiastes de fluminibus: *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat, ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur, vt iterùm fluant.* Ecce, flumina *ad locum reuerti*, quomodo sol ijsdem verbis *ad locum suum reuerti* dicitur: sed flumina vero motu eunt & redeunt; igitur etiam talis erit motus solis, ne æquiuocatio in verbis tam vicinis obscurissima & improbabilis admittatur. Eccle. 1.

Tertiò, Celeberrimus locus est, vbi Iosue inter ardorem pugnæ, in cælum clamat: *Sol contra Gabaon ne mouearis, & luna contra vallem Aialon. Steteruntq́;*, subdit Scriptura, *sol & luna, donec vlcisceretur se gens de inimicis suis. Stetit itaque sol in medio cæli, & non festinauit occumbere spatio vnius diei.* Si Copernicanus Iosue fuisset, debebat potiùs sic clamare: *Terra ne mouearis*, &c. Scriptura deinde: *Steterunt terra & luna*, &c. non verò, *sol & luna.* Sed Keplerus illum excusat. *Hoc vnicum in votis*, inquit, *habuit Iosua, ne montes ipsi solem eriperent, quod votum explicuit verbis sensui oculorum conformibus; cùm importunum admodum fuisset eo tempore de Astronomiâ, deq́; visûs erroribus cogitare. Si quis enim monuisset, solem non verè contra vallem Aialon moueri, sed ad sensum tantùm: an non exclamasset Iosua, se petere vt dies ipsi producatur, quacumque id ratione fiat? Eodem igitur modo, si quis ipsi litem mouisset de solis perenni quiete, terræq́; motu. facilè autem Deus ex Iosuæ verbis, quid is vellet intellexit, præstititq́; inhibito terræ motu, vt illi stare videretur sol.* Iosu. 10. Introduct. ad Martem.

Quin imò Origanus, dum altiùs in hæc verba despicit & considerat, terræ, non solis & lunæ, motum, ac sententiam Copernici à Iosue, iam tum Copernicano, assertam inuênit. *Animaduertimus*, inquit, *Iosuam in statione solis & lunæ, terræ mentionem facere, quando solem prope Gabaon & lunam contra vallem Aialon stare præcepit: haud obscurè innuens, apparentiam quidem stationis luminaribus, veritatem verò terræ conuenire.* Epist. ad Elect. Brandenb.

Sed vix teneo ebullientem risum. Nam profectò, etsi meminerit Gabaonis & vallis Aialonis, quæ sunt in terrâ, & quibus vrbibus sol & luna impendêre videbantur, secundùm Abulensis & Ariæ interpretamentum; non tamen ipsis, aut Orbi terræ cui insidebant, sed soli & lunæ, ne à vertice illarum vrbium se emouerent, imperauit quietem. Keplero tamen attentius aliquid oportet respondere. Et demus ei sanè, Iosuam in illo æstu pugnæ, linguâ

guâ fuisse lapsum, & solis cursum stitisse, cùm debuisset terræ frænare vertiginem; quid tamen Spiritui sancto faciemus, qui mox narrat, *Stetisse solem & lunam*, item, *Stetisse solem in medio cæli*, & tamquam rem admirandam, *non festinauisse occumbere?* Iterùm ergo, insolenti Scripturæ, in verbis quæ motum localem significant, phrasi, & contra publicam SS. Patrum vocem & interpretationem, omnia non secundùm verum, sed solam veri apparentiam explicanda erunt, quod ratio prudens & Tridentinum vetant.

Lib.4.c.20 Reg. Quartò, Tempore Ezechiæ Regis, Dominus *reduxit vmbram per lineas quibus iam descenderat in horologio Achaz, retrorsum decem gradibus.* Vmbram verò istam retroactam per sua vestigia, reditu solis ab occasu versus ortum, alibi narratur. Origanus tamen, Epist. ad Elect. *In regressione tempore Ezechiæ*, inquit, *vmbræ meminerunt sacræ Litteræ, quæ à corporibus terrestribus prouenit: quando etiam terra præcipuè ab ortu in occasum regressu, vmbra decrescere animaduersa, & sol regredi visus est.*

Sed Scriptura aliubi, non tantùm *visum regredi solem*, sed *retrò rediisse*, & *esse reuersum* affirmat. Eccli.48. *In diebus ipsius* (Ezechiæ) *retrò rediit sol, & addidit Regi vitam.* & alius: Isa.38. *Reuersus est sol decem lineis per gradus quos descenderat.* Hos postremos Scripturæ locos, sideribus & cælo, id est alteri studio intentus, an viderit Origanus, an priorem illum solùm, qui de sole nil meminit, ignoro. Itaque viâ illâ Keplerianâ iterùm hîc euadendum erit, explicando *esse* per *apparere*, id est, pro veritate ipsâ, supponendo μορμολύκιον tantùm & vanam quamdam imaginem veritatis.

Quintò, Plura alia Scripturæ testimonia in vnum hîc fascem conijcere possumus.

Psal.92. *Firmauit Orbem terræ, qui non commouebitur.* & alibi idem:

Psal. 103. *Qui fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in sæculum sæculi.* Quod sic æstimauit Origanus, vt propterea motum annuum terræ circa solem resecuerit, & ex Copernicano Epist.ad Elect. factus sit semi-Copernicanus. *Neque*, inquit, *à sacrarum Litterarum sententiâ in eo* (motu terræ diurno circa suum centrum) *discedo, quòd, plerorumque Astronomorum & Physicorum consensu, contra Copernici mentem, medium mundi semper obtinere, nec ab eo vel latum vnguem, deflectere assero terram. cùm & Psal.* CIII. *terram fundatam esse super stabilitatem, seu centrum suum, à quo non inclinatur*

tur vel dimouetur vllo sæculo, apertè dicat. Vbi subit sanè religionem Origani admirari, cùm alibi tam disertè Scriptura dicat solem *gyrare per meridiem*, quàm hîc terram *non inclinari*; & tamen sine scrupulo asseueret, solem à gyro & motu diurno per meridiem quiescere, motumque illum reuerà esse in terrâ, & solam eius imaginem in sole. Eccle. 1.

Illustris etiam alibi locus est, & qui me afficit. *Qui emittit lumen* (solem) *& vadit: & vocauit illud, & obedit illi in tremore.* Ac deinde stellarum fixarum motum etiam innuens: *Stellæ autem dederunt lumen in custodijs suis, & lætatæ sunt: vocatæ sunt, & dixerunt, Adsumus:* vt famuli videlicet, ad vocem & imperium domini, motu suo accurrentes. Aliquando etiam miraculo impedit eas, & cohibet motus. *Qui præcipit soli, & non oritur, & stellas claudit, quasi sub signaculo.* & iterùm alibi: *Indica mihi, si nosti omnia, In quâ viâ lux habitet, & tenebrarum quis locus sit. vt ducas vnumquodque ad terminos suos, & intelligas semitas domûs eius.* Vbi *via, semita, ducere ad terminos*, motum lucis, siue solis, qui lux & lampas mundi, non obscurè significat. De motu verò diurno Luciferi, siue Veneris. *Numquid producis luciferum in tempore suo, & vesperum super filios terræ consurgere facis?* Baruch 3. Iob 9. Iob 38. Ibid.

Hæc autem omnia, & alia quædam Scripturæ loca, frustrà è Vitellone suo nobis explanare nititur Keplerus. Nam etsi verum sit, & Aristoteles etiam adfatetur, οὐδὲν διαφέρει, κινεῖν τὴν ὄψιν, ἢ τὸ ὁρώμενον, *nihil interesse, siue visus ipse, siue res visa moueatur,* vt hæc appareat moueri; propriè tamen, famosè (vt loquuntur Dialectici) & passim in Scripturâ sacrâ id dicitur moueri, quod reuerà est subiectum motus, non autem solius apparentiæ eius. Vnde motum qui soli & stellis vbique tribuitur, violenter, & solùm, quia Copernicanæ Philosophiæ ita expedit, à veritate ad imaginem & apparentiam, à proprietate ad insolentem Scripturæ sacræ metaphoram trahere, est satis manifestè in legem Tridentini committere, quæ vetat quemquam *Scripturam sacram ad suos sensus contorquere.* Lib. 2. c. 8. Cæli. Sess. 4.

Sed Scriptura alibi sæpè, verba quæ rem significant, pro solâ rei apparentiâ vsurpat, clamat vbique Keplerus. Nam inprimis Moyses solem & lunam *duo luminaria magna* appellat. item Paullus: *Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum*; præponens lunam stellis, quibus tamen mole corporis, & abundantiâ Gen. 1. 1. Cor. 15.

 lucis

lucis multum cedit. Luna igitur *luminare magnum*, item claritas eius claritatem stellarum antecellere dicitur, solùm quia sensui allucinanti sic apparet.

Sed allucinatur ipse Keplerus. nam, vt Dialecticè loquar, *magnum* non appellat materiale, sed formale significatum *luminaris*. id est, luna non appellatur *luminare magnum*, quia mole corporis, sed, quia virtute illuminandi terram è propinquo, magna sit. Similiter claritas quâ sensum nostrum ferit, maior est ob eamdem propinquitatem, quàm in stellis. Verùm alia sunt, quæ maiores fortasse
Psalm.18. tricas tricare nobis possint. Vt cùm *A summo cælo* dicitur esse *egres-*
Matth. 24. *sio* solis. & alibi, *A summis cælorum vsque ad terminos eorum.* siue Græcè, *ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν*, *ab extremis cælorum vsque ad extrema eorum.* Vbi Christus Dominus falsæ hominum imaginationi, quâ existimant cælo vndique terram tangi & concludi, videtur locutionem suam accommodare. Sic enim vnum extremum cæli erit in imaginario contactu cæli & terræ orientalis, & alterum in contactu occidentali opposito.

Lucæ 5. Et alio loco ad Petrum, *Duc in altum. quasi mare*, ait Keplerus, *sit altius littoribus: sic enim apparet oculis. Et Optici caussas demonstrant huius fallaciæ.* Sed, vt ab isto incipiam, Græcam lectionem inspiciamus. *Ἐπανάγαγε εἰς βάθος*, *duc in profundum.* Ecce *altum* sumi pro *profundo*, quomodo sæpè solet; vt tota Optica Kepleri hîc superuacua sit. Mare autem à littoribus remotum, meritò profundum appellatur; quia reuerà altius & profundius, quàm iuxta littora, nautæ ferè experiuntur.

Cùm verò cælum dicitur duo extrema habere (tametsi rotundum, & sine principio & fine sit) non ad integram cæli circumferentiam, sed ad vnicum quod capiti nostro imminet cæli hemisphærium, Christus & omnes nos respicimus. Hoc verò extrema vtrimque habet; puncta videlicet in quæ radius visualis terram destringens incidit.

Psalm.23. Verumtamen Deus dicitur *super maria fundasse Orbem terrarum*, non quia res ita habeat, sed quia nobis videtur, tamquam nauis, vasto mari incumbere, ait Lansbergius. Sed perperàm, nec vt bonus verbi diuini Minister. nam Psaltes se mox explanat: *Et super flumina præparauit eum.* Nemo tamen tam stupide allucinatur, vt Orbem terræ fluminibus putet, ceu nauem, innatare.

Respicit igitur, sine dubio, ad diem mundi tertium, quando *Congregata*

gregatæ aquæ quæ sub cælo erant, in vnum locum, vt appareret arida. Gen. 1.
Fundauit ergo *Orbem terrarum super maria*, & *præparauit eum super flumina*, quia cùm anteà suppressus esset aquis, montibus & littoribus in altum euectis, alueisque effossis aut exaratis, mari & fluminibus eminentiorem eum, ad habitationem animantium constituit. Vnde Orbem terrarum hîc Hebræi תֵּבֵל *tebel*, Septuaginta *οἰκουμένην* appellant, id est *terram cultam*, qualis non est totus à centro terræ globus, sed pars ea dumtaxat quæ supereminet aquis. August. in Psalm. 135.

Sed *Spiritus sanctus nobiscum balbutit*, inquit iterùm Lansbergius. Non abnuo, si hoc solùm velit, eum humanâ linguâ cum hominibus, vt se *familiariùs insinuet*, loqui, allegorias, metaphoras, tropos & schemata spargere. Aug. lib. 15. c. 25. Ciuit.

Attamen diligenter attendendum est, quæ solentes, quæ insolentes in vsu Scripturæ metaphoræ & figuræ. Insolentissimum verò in eâ est, verbum quod motum localem significat, ad imaginem tantùm motûs localis, sine leuissimo etiam eius insolentiæ indicio, transferri. Si verò interpretibus tanta translationis licentia permittatur, nihil solidi, nihil certi, sed incerta & lapsantia omnia nobis Spiritus sanctus loquetur.

Itaque Philosophi Christiani non ita figere sibi in antecessum opiniones debent, vt deinde Spiritum sanctum, vbi repugnare videbitur, non tantùm in balbutiem suam, sed in mendacium trahant. sed ante omnia, verus Scripturarum sensus ex vsitatâ eius phrasi, ex Ecclesiæ sensu, & SS. Patrum consensu rimandus est, ac deinde cymbam suam onerariæ eorum alligent, vt tutò in hoc errorum mari nauigare valeant.

Copernicani verò contrà, primùm ex imaginatione suâ mundi systema sibi deformauerunt, postremam de Scripturæ sacræ sententiâ curam habuerunt. simillimi, & verè maiorum suorum Pythagoreorum filij, qui, vt olim narrat Aristoteles, priùs de ratione, quàm de sensu (in hoc ipso terræ motu & cæli statu) solliciti fuerunt. Οὐ πρὸς τὰ φαινόμενα τοὺς λόγους καὶ τὰς αἰτίας ζητοῦντες, ἀλλὰ πρός τινας δόξας καὶ λόγους αὑτῶν τὰ φαινόμενα προσέλκοντες, καὶ πειρώμενοι συγκοσμεῖν. *Non ad tuenda apparentia, rationes & caussas quærentes, sed ad quasdam suas rationes opinionesque trahentes apparentia, atque conantes adornare.* Nónne videtur tibi nostros hodie Copernicanos in oculis & stilo habuisse? Lib. 2. c. 13. Cæli.

Sed aliquid etiam in aurem mihi susurrat Lansbergius. hinc abeo, vt exaudiam.

CAPVT VII.

Malè quidam, nihil certi pro disciplinis Mathematicis & naturalibus è Scripturâ sacrâ erui posse existimant.

LAnsbergius, tamquam sacræ Scripturæ consultus & Minister,
2.Tim.3. Fatetur *Scripturam vtilem esse ad docendam, ad arguendum, ad*
Comment. de Motu terræ Controuers.1. *corripiendum, ad erudiendum in iustitiâ*; verùm *nego autem*, inquit, *vtilem esse ad institutionem quæ est in Geometriâ & Astronomiâ. Neutiquam enim harum artium fundamenta tradere voluit Spiritus sanctus Scripturarum auctor, sed ex suis principijs nixæ, non ex libris sacræ Scripturæ, sed eorum qui in illis fuere versati, rectè discuntur.*
Act.7. *Hinc Moyses non sacrâ Scripturâ, sed ab Aegyptijs eas didicisse legitur,*
Dan.1. *& Daniel cum socijs easdem accepisse ex institutione Chaldæorum. Aberrant igitur à scopo sacræ Scripturæ, quicumque Geometricas & Astronomicas quæstiones ad eius normam expangunt, vt planiùs percipies sequentibus exemplis.*

Exempla verò ista sunt. Primum, proportio diametri & circumferentiæ balnei, siue maris æneì, quam ἀγεωμετρήτως & impe-
2. Paral.4. ritè describit Auctor librorum Paralipomenωn. *Mare fusile*, in-
3.Reg.7. quit, *decem cubitis à labio vsque ad labium, rotundum per circuitum. quinque cubitos habebat altitudinis, & funiculus triginta cubitorum ambiebat gyrum eius.* Si enim circumferentia & gyrus fuit 30. cubitorum, impossibile est, diametrum *à labio vsque ad labium* fuisse 10. cubitorum: sic enim circumferentia circuli contineret præcisè diametrum ter; cùm tamen addat insuper septimam ferè dia-
Archimed. de Circuli dimens. prop.3. metri partem. Certum enim hoc & Archimedeum est: Παντὸς κύκλου ἡ περίμετρος τῆς διαμέτρου τριπλασίων ἐστὶ, καὶ ἔτι ὑπερέχει ἐλάσσονι μὲν ἢ ἑβδόμῳ μέρει τῆς διαμέτρου, μείζονι δὲ ἢ δέκα ἑβδομηκοστομόνοις: *Cuiuslibet circuli circumferentia tripla est diametri, & adhuc excedit minori quidem quàm septimâ parte diametri, maiori verò quàm decem septuagesimis primis.* Vnde diameter ad circulum habet se vt 7. ad 22. proximè. id est, paullò minor est quàm tertia pars eius. Si ergo peripheria maris ænei in templo Salomonis habuit 30. cubita, diameter eius breuior fuit 10. cubitis. aut si

hæc

hæc 10. cubita habebat, illa maiori quàm 30. cubitorum gyro ambiri debuit.

Alterum exemplum Lansbergij est in errore D. Augustini, qui ex Scripturâ sacrâ, nullos esse antipodas, qui *aduersa pedibus nostris calcarent vestigia*, perperàm collegit. quia enim Scriptura ex vno homine totum genus humanum satum esse affirmat, non videbat, quâ viâ *aliqui ex hac in illam* (antipodum) *partem, oceani immensitate traiectâ, nauigare ac peruenire potuissent; vt etiam illic ex vno illo primo homine genus institueretur humanum.* August. lib. 16. c. 9. Ciuit.

Sed parabile & promptum quod Lansbergio reponamus. Nam vt primùm de exemplis istis. Errauerit sanè in re naturali, occasione Scripturæ sacræ D. Augustinus: an idcircò nihil quod ad quæstiones naturæ dissoluendas faciat, ex omnibus sacris libris sumi potest? Nam ecce, hæretici peruersissima sua dogmata è Scripturâ sacrâ per tortas quasdam consequentias deducunt: an ideò inutilis est, vt inde quidquam Catholicæ veritatis eliciatur? Quamquam non propriè in theoremate aliquo naturali, sed in facto ipso versetur allucinatio D. Augustini. Largiter enim error eius à Lactantij distat. Hic metuit ne antipodes in cælum capite prono decidant, negatque posse, nisi vnguibus instar felium, aut vncis globo terræ affigi; Augustinus verò non abnuit, posse ibi sine labendi periculo consistere (nec enim metuit, ne mare quo obrutam illam terram suspicatur, in cælum suâ grauitate defluat) sed plagam tamen illam sine incolâ esse existimat, quia non capit, quâ viâ progenies Adami, aut Noachi à diluuio ex Armeniâ eò penetrauerit. De diametri & peripheriæ ænei maris proportione, res etiam trita ac facilis. nam Scriptura alibi etiam minutias numero rotundo, vt vocant, superexcrescentes contemnit. Et vt magis credat Lansbergius, legat Kepleri, Principis Copernicanorum, De Anno Christi Natali librum, qui contendit Christum in baptismo tertium & trigesimum ætatis annum excessisse, etiamsi S. Lucas de eo dicat, *ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος ὤν: quasi annorum triginta incipiens.* Lucæ 3.

Sic ergo, cùm Scriptura dixisset, diametrum *à labio vsque ad labium* vasis fuisse 10. cubitorum, cepit numerum rotundum funiculi, siue circuli cuiusdam qui peripheriam labij circuibat, aitque 30. cubita habuisse: quod verum est, etsi paullò longior, id est 31. cubitorum circiter, esse debuerit.

Si verò peripheria 30. præcisè cubita amplectebatur, non magnâ particulâ diameter à 10. cubitorum longitudine abfuit.

Verum igitur est, ex eo Scripturæ loco colligi non posse præcisam & Archimedeam proportionem quæ est inter diametrum & circulum eius; sed potest tamen mechanica quædam & rudis: vt proinde telum hoc in Lansbergium regeri possit, qui omnem vtilitatem, geometricum quid ex eâ eliciendi, à Scripturâ sacrâ spernit. potest enim ex hocce etiam loco, quo Scripturæ inutilitatem ostendere nititur, si non præcisissimum aliquid, præcisioni tamen proximum fabricari.

Nihil autem, quod in rerum naturalium cognitionem quidquam referat, à Scripturâ doceri, manifestè falsum dicet, qui primos dies creationis mundi, Ecclesiasten, & librum Iobi, ac alia quædam sparsim, cum SS. Patrum commentarijs leget. Quid? nónne S. Ambrosius post Basilium, ex Isaiâ naturam cæli non solidam, sed instar fumi subtilem esse collegit? *De qualitate & substantiâ cæli*, inquit, *satis est ea promere quæ in Isaiæ scriptis reperimus, qui mediocribus & vsitatis sermonibus qualitatem naturæ cælestis expressit, dicens, quòd* firmauerit cælum sicut fumum: *subtilem eius naturam nec solidam cupiens declarare.*

Ambros. lib. 1. c. 6. Hexam.

Isaiæ 51.

In c. 3. ad Ephes.

Nónne D. Hieronymus ait, *A plerisque, iuxta Ecclesiasten, cælum affirmari rotundum, & in sphæræ modum volui?* Ecce isti non ab Aristotele, sed è Scripturâ sacrâ, cæli naturâ & figuram didicerunt.

Lib. 2. c. 9. Gen. ad litt.

Psal. 103.

D. Augustinus tam palàm Philosophis in re naturali Scripturam anteponit, vt cùm sibi obiecisset: *Quomodo non est contrarium ijs qui figuram sphæræ cælo tribuunt, quod scriptum est in litteris nostris,* Qui extendit cælum sicut pellem? respondeat: *Sit sanè contrarium, si falsum est quod illi dicunt. hoc enim verum est quod diuina dicit auctoritas, potiùs quàm illud quod humana infirmitas conijcit.* Audísne Lansbergi, quomodo in rebús etiam istis firmitas Scripturæ potior esse debeat infirmitate Copernicanorum? Alibi etiam æquè disertè, *Quidquid*, ait, *de quibuslibet suis voluminibus his nostris litteris, id est, Catholicæ fidei contrarium protulerint* (Philosophi) *aut aliquâ etiam facultate ostendamus, aut nullâ dubitatione credamus esse falsissimum.*

Lib. 1. c. vlt. Gen. ad litt.

Lib. 10 c. 4. Gen. ad litt.

Et cum alicubi de naturâ animæ disputaret, *Tutius est*, inquit, *de huiusmodi rebus, non humanis agere coniecturis, sed diuina testimonia perscrutari.*

Diuina

Diuina autem teſtimonia, non quomodo Philoſophi, non quomodo Copernicani, ſed, *Quomodo intellexerunt Sancti, ſic vtique intelligenda ſunt.* August. Ser. 18. de Verb. Domini.

Illi enim, *Si fortè ad Scripturas ſanctas*, inquit alter, *poſt ſæculares litteras venerint, ad ſenſum ſuum incongrua aptant teſtimonia: quaſi grande ſit, & non vitioſiſſimum docendi genus, deprauare ſententias, & ad voluntatem ſuam, Scripturam trahere repugnantem.* Hieron. Epiſt. ad Paullinum.

Repugnat verò iſta Copernicanis ſatis manifeſtè, quæ toties & tam disertè ſolem ait gyrare & moueri, ſine vllo vſpiam indicio, vnde appareat, talem loquendi formulam à proprio & vſitatiſſimo ſignificatu ad improprium & inſolentem debere inflecti.

Neque enim ſimile eſt, quod de Deo affert Lanſbergius, qui dicitur quandoque in Scripturâ ſacrâ, *aſcendere*, aut *deſcendere*; quod tamen, cùm immobilis ſit, κατὰ τὸ ἀκριβὲς & in rigore nequit intelligi. Nam ſpectatâ paullisper naturâ ſubiecti, cui tribuitur hîc motus, illicò nudat ſe metaphora, & apertè intelligimus, in rem immenſam, & quæ vniuerſa ſpatia occupat, verum localem motum non poſſe cadere. Simile & gemellum etiam planè eſt, cùm Deus iraſci dicitur, aut dolore tangi; vti omnes vniuerſi SS. Patres interpretantur. Nulli verò vmquam venit in mentem ſubtilis illa de motu terræ & ſtatu ſolis, interpretatio Copernici; imò vbique fatentur, ſidera omnia in motu eſſe, terram iugi quiete in vniuerſi centro deſidere. Dicat enim pro Græcis D. Nazianzenus. Θεὸς λόγῳ ἥδρασε γῆν, ἐγύρωσεν οὐρανὸν, ἀστέρας ἔταξεν. *Deus verbo terram in ſede ſtabiliuit; cælum tornauit, ſtellas in ordinem redegit.* Orat. 4.

Pro Latinis vnicus (& quid opus in re confeſſâ teſtium multitudine?) Auguſtinus ſolem fateatur circuire. *Vereor*, inquit, *ne deridear, & ab ÿs qui certiſſimè cognouerunt, & ab ÿs qui poſſunt faciliimè aduertere, quòd eo tempore quo nox apud nos eſt, eas partes mundi præſentiâ ſuâ illuſtret, per quas ſol ab occaſu in ortum redit, ac per hoc omnibus 24. horis non deeſſe per circuitum gyri totius, alibi diem, alibi noctem.* Lib. 1. c. 10. Gen. ad litt.

Verùm, vt nos etiam hoc fauori demus Copernicanorum, fortaſſe ſancti iſti Patres, *vtentes mundo quaſi non vtentes, ſed in ſimplicitate cordis ſui quærentes Deum, ne illud quidem magnopere veſtigarunt, Quonam modo mundialis hæc machina volueretur*, vt cum mellifluo iſto dicam. Et ſanè rogatus quondam à Fratribus S. Auguſtinus, An per firmamentum immobile ſidera traijcerentur, an illud Bernard. Ser. 3. de Pentecoſt.

Lib.2.c.10. Gen.ad litt. illud volueretur cum ipsis in orbem, *Respondeo*, inquit, *multùm subtilibus & laboriosis rationibus ista perquiri, vt verè percipiatur, utrùm ita an non ita sit: quibus ineundis atque tractandis, nec mihi tempus est, nec illis esse debet, quos ad salutem suam & sanctæ Ecclesiæ necessariam vtilitatem cupimus informari.*

Imò Ambrosius, qui tam multas naturæ res ex Basilio, vt solet, in Hexameron suum congerit, cùm ex illo Iobi, *Suspendens terram in nihilo*, intulisset, *Includitur ergo orbe cælesti, & ideò sol noctibus non videtur, quia gyrando in inferiore inuenitur orbis parte cælestis; Sed non est*, inquit, *cura sanctis, axem cæli, & elementorum spatia Philosophico more, numerosq; describere. Quid enim hoc prodest saluti? Quia sancti spiritualibus semper intendunt, & vitæ æternæ profutura vel cognoscere gestiunt, vel docere.*

Iob 26.

Ambros. in Psal. 118. Serm. 12.

Si igitur SS. Patres tam rerum naturalium incuriosi fuerunt, sententiæ eorum neglectim conceptæ meditationibus Philosophorum accuratissimis nequaquam anteponendæ videntur. Sed nihil amplius inde, & aliis id genus Sanctorum dictis conficere potest Lansbergius, quàm rerum naturalium tractationem habuisse ἐν παρέργῳ, non in opere & curâ principali. nihilominùs dum in eas Spiritus sanctus quasi incidit, aut etiam longiùs quandoque, ad diuinæ sapientiæ & omnipotentiæ laudationem, persequitur, Sancti interpretes eas commentantur, & strictim aut diffusè, pro cuiusque ingenio aut eruditione, explicant, & certiora omnia ex sacris, quàm Philosophorum libris depromi confitentur.

Audiuimus id ante ex Augustino, audi iam etiam Ruffino loquentem Hieronymum. *Vrges*, inquit, *vt respondeam de naturâ rerum. Si esset locus, possem tibi vel Lucretij opiniones iuxta Epicurum, vel Aristotelis iuxta Peripateticos, vel Platonis atque Zenonis secundùm Academicos & Stoicos dicere. Et vt ad Ecclesiam transeam, vbi est norma veritatis, multa & Genesis, & Prophetarum libri, ac Ecclesiastes nobis de huiusmodi quæstionibus suggerunt.* Ecce, vt etiam in istis, normam veritatis dicit esse penes Ecclesiam & Auctores sacrarum Scripturarum.

Apolog. aduersus Ruffin.

Addamus Græcæ elegantiæ, & omnifariæ eruditionis delicium Nazianzenum. Qui cum quæsiuisset, Πῶς ψάμμος ὅρον αὐτῇ, τηλικούτῳ στοιχείῳ; *Quomodo tantum* (aquæ) *elementum arenam pro termino haberet?* Subdit: *Possuntne hoc expedire Physici atque inanis eruditionis laude celebres, ac verè cyatho mare, id est res magnas ingeniolo*

Orat. 34.

niolo suo metientes? Ἢ συντόμως ἐγὼ παρὰ τῆς Γραφῆς τοῦτο φιλοσοφήσω, καὶ τῶν μακρῶν λόγων πιθανώτερόν τε καὶ ἀληθέστερον; *An ego*, inquit, *breuissimè id è Scripturâ sacrâ probabiliùs & veriùs, quàm ipsi longis suis disputationibus, philosophabor?* Et illicò nodum istum dissoluit ex S. Iobo. Iob 38.

A sensu igitur SS. Patrum & vero longè aberrant, qui humanas disciplinas à diuinis litteris corrigi, aut hinc disci aliquid posse negant. Sed Moyses tamen ab Ægyptiis, & Daniel à Chaldæis eas accepit, inquit Lansbergius, non autem è Scripturis sacris.

Miror sanè, è quibus biblijs scientiam naturæ & Mathematicas haurire potuerit Moyses, quem Pentateuchi, & inter Sacros omnium vetustissimum Auctorem plerique omnes faciunt: nisi si à Iobo tamen aliquid accipere potuit; etsi etiam plurimi eius libri scriptionem ad Moysen quoque referant. Scientiam ergo suam ab Ægyptijs partim, aut traditione Hebræorum, partim à Spiritu sancto habuit infusam. Daniel verò licet Scripturæ sacræ aliquam viderit partem, Chaldæis tamen prætereà Doctoribus vacauit, quomodo nos pluribus quàm ipse sacris libris instructi, limina tamen terimus Christianorum Peripateticorum. Organum enim aut Acroamatica Aristotelis, vel Elementa Euclidis, aut Ptolemæi Almagestum in nullo libro sacro, methodo certâ & ordine ad facilem disciplinam & comprehensionem digesta reperies; sed sparsa hinc inde obiter ex disciplinis illis quædam, vbi occasio tulit, aut siquando diutiùs immorari, Spiritus sanctus vtile iudicauit, ad prædicandam in fabricâ huius mundi & naturæ totius administratione sapientissimi Opificis laudem. Hæc autem non sufficere ad doctrinæ plenitudinem, nimisquàm est manifestum.

Nimis ergo procul extra Scripturæ sacræ & tuas oleas exerrasti Lansbergi, vbi eam negasti, *ad institutionem quæ est in Geometriâ & Astronomiâ*, ad firmandam terram, mouendum solem (quò præcipuè tendis & dirigis arcum) *esse vtilem:* & inter eos planè cecidisti de quibus D. Augustinus, *Vbi aliter*, inquit, *ea* (sacræ Scripturæ verba) *secundùm suam sententiam interpretari non possunt, etiam clara & manifesta, obscura & incerta esse respondent, quia & praua & peruersa dicere non audent.* Lib. de oper. Monach. c. 9.

CAPVT VIII.

Sensus etiam & ratio naturalis Philosophiam Samiam respuit. Aristoteles pondera non relapsura in terram ad perpendiculum olim ei obiecit: nec quisquam hactenus vim argumenti potuit eludere.

FAllor, aut in vltimum hunc angulum se tandem abdent Copernicani. Absurditatem intolerabilem in sententiâ quæ solem mouet & terram quiescere iubet, inesse dicent, imò palàm & exertè id iam clamant: oportet autem ita Scripturæ sacræ interpretationem moderari, monente S. Augustino, *vt quidquid ipsi* (Philosophi, aut Astrologi Copernicani) *de naturâ rerum veracibus documentis demonstrare potuerint, ostendamus nostris litteris non esse contrarium.* Itaque in hanc naturæ cum ijs arenam descendere, quò vocant, nos oportet. Et primùm ostendemus, rationi & omnibus experimentis consentire sententiam quæ motum terræ adimit, & reddit soli; deinde argumenta dissoluemus quibus suum systema construere, & aduersariorum destruere conantur Copernicani.

Lib. 1. c. vlt. Gen. ad litt.

Ante omnia igitur motum terræ diurnum sistere tentemus argumento Aristotelis, quod olim omnes auidè, & tamquam demonstrationem arripuerunt. Auctoritatibus verò agere superfluum est: si enim ad calculos res deducatur, victi sunt à pluribus & melioribus Copernicani. Nam præter Scriptores sacros, Academia, Lyceum, Stoa, Viridarium Epicuri, Hipparchus, Ptolemæus, ac vniuersa Philosophorum ac Astronomorum natio, exceptis paucis Pythagoricis, & ijs patriâ ferè Samijs (vt videantur potiùs id dedisse conterraneo suo Pythagoræ, aut Aristarcho, quàm quòd reuerà & ex intimo suo sensu sic existimarent) omnes à caluo ad caluum terræ quietem, cælo motum tribuerunt.

Lib. 2. c. 13. Cæli.

Probat igitur Aristoteles terræ ἀσφάλειαν: quia τὰ βίᾳ ῥιπτούμενα ἄνω βάρη κατὰ στάθμην πάλιν φέρεται εἰς τὸ αὐτὸ, *pondera quæ sursum eÿciuntur, ad perpendiculum rursus in eamdem terræ partem recidunt.*

Si autem verum est quod asseuerant Pythagorico-Copernicani, terram intra 24. horarum spatium, integrâ periodo circa centrum reuolui ab occasu, in ortum, ipsa calculo Tychonis, *intra vnum temporis minutum, quod circiter centum pausas continet, vltra* 18750. *passus maiores, seu* 3 ¼ *milliaria Germ. conficiet, assumendo*

Tycho Epist. ad Rothman.

mendo pro quolibet milliari 5000. passuum, & terræ circumferentiam 5400. milliarium Teuthonicorum vulgarium præsupponendo. Vnde sequitur, punctum vnum terræ sub Æquatore, & hominem quempiam Americanum qui fortè illud calcat, 24. horis totum terræ ambitum 5400. milliarium Germ. & singulâ quâque horâ 225. milliaria Germ. veluti rapidissimo trocho insidentem, circumcurrere. Hinc ergo putauit Aristoteles lapidem, aut sagittam rectâ sursum & per axem horizontis emissam, non redituram (terrâ velocissimâ gyratione se versus ortum subducente) in idem telluris punctum, sed 4. ferè milliaribus Germ. (licet vnicum horæ minutum in itu redituque consumeret) inde versus occidentem recasuram. In parallelo verò Germaniæ & Belgij, qui minor est Æquinoctiali, nec tantâ rapiditate circumagitur, duo circiter milliaria Germ. decurremus vno horæ minuto; vt proinde totidem milliaribus sagitta illa relapsura sit versus occasum.

Idem Tycho, & Clarissimus Academiæ nostræ Archiater Thomas Fienus in Epistolâ ad nobiles Anglos, ostendunt, in pondere ex altissimâ turri demisso, quod negant ad pedem turris, sed procul inde ad partem occidentalem, casurum. Fien. Epist. ad nob. Anglos.

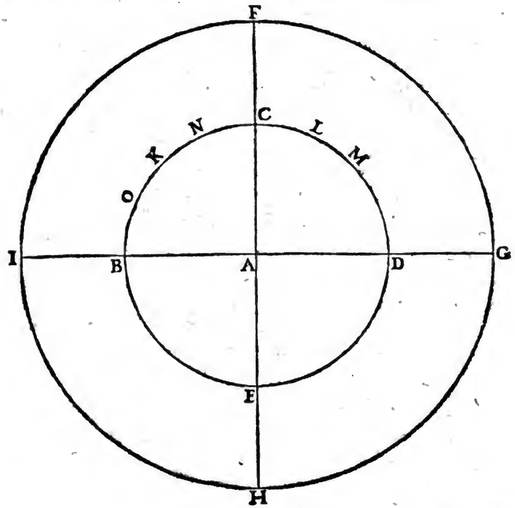
Gemellum etiam est, quod aiunt volucres ad pastum euolantes, non reperturas nidos, vertigine terræ interim turres, domos, arbores ad multa passuum millia inde in ortum abripiente.

Ipse etiam volucres tranantes aëra leni Buchan.
Remigio alarum, celeri vertigine terræ
Abreptas gemerent siluas, nidosq́ tenellâ
Cum sobole.

Hos tamen argumentorum laqueos satis à Copernico tribus pænè verbis excussos putat Rothmannus. *Non solùm terra enim,* ait Copernicus, *cum aqueo elemento sibi coniuncto sic mouetur, sed non modica quoque pars aëris, & quæcumque eodem modo terræ cognationem habent. Siue quòd propinquus aër terreâ aqueâve materiâ permixtus eamdem sequatur naturam quam terra, siue quòd acquisititius sit motus aëris, quem à terrâ per contiguitatem perpetuâ reuolutione ac absque resistentiâ participat.* Et hunc aëris citra supremam eius regionem protendi existimat, in quâ ideò suspensæ pogoniarum & cometarum formæ instar siderum oriri & occidere cottidie videntur, quia aër in quo fluctuant, destituitur, nec sequitur terram ab occasu in ortum. Copernic. lib. 1. c. 8.

Lib. 6. c. 5. Bellè Gilbertus: *Terra diurnâ reuolutione non mouetur separatione solidioris circumferentiæ eius à circumfusis corporibus, sed circumfusa effluuia omnia, & in illis grauia, quouis modo vi pulsa, simul cum tellure, generali cohærentiâ vniformiter procedunt.* Κομψῶς μὲν, οὐκ ἀληθῶς δέ. *Eleganter quidem, sed non verè*, vt olim Aristoteles Anaximandro. Putat tamen Gilbertus ita satis responsum Ptolemæo, qui olim Pythagoricis obiecit, nubes, volucres, & vniuersa quæ in aëre pendent, perpetuò in speciem abitura versus occasum, eodem modo quo in stellis & cometis experimur. Nam

Lib. 1. Epit. terra velut funibus quibusdam & neruis, ait Keplerus, secum circumfusum aërem, nubes, volucres, & proiecta per eum cadentia torquet in orbem; vt proinde non videantur in occasum refugere, sed eidem perpetuò terræ puncto impendère, quod pari passu & celeritate sequuntur. Vt in subiecto schemate

BCDE.

BCDE. sit ambitus Orbis terræ, IFGH. sit terminus atmosphæræ, siue regionis aëris quousque ascendunt altissimi vapores & terræ effluuia. Cùm igitur circuli IFGH. circumferentia cũ areâ suâ vsque ad circulum terræ BCDE. æquali velocitate cum terrâ rapiatur ab occasu in ortum, nubes in F. suspensa videbitur (nisi ventus aspellat) supra punctum terræ C. quiescere, quia pari ipsum celeritate in orbem comitatur, adeò vt quando C. peruenerit in D. eodem momento F. sit peruenturum in G. quia C. punctum terræ, per virtutem attractiuam, vt inquiunt, tenet F. nubem in eodem perpendiculo FCA. & eam motu telluris circumducit.

Verumtamen hæc mihi magis aures quàm mentem implent. nam triplex maximè probabilis caussa fingi potest, cur aër circa terram vaporilentus cum terrâ in orbem vertatur. Vel quia propter solam contiguitatem attrahitur, vel quia terra magnus quidam magnes est, qui vniuersa circa se, terræ aut aquæ cognationem habentia, rotat, vel denique quia omnibus corporibus grauibus & eorum effluuijs in aëre suspensis, vis magnetica inest, quâ seipsa sponte incitent & moueant in terræ sequelam.

Primus modus facilè reijcitur, quia aër per meram contiguitatem non valdè altè à terrâ traheretur: vnde nubes excelsiores, & præsertim altissimi illi halitus, qui lampades manè & vesperi crepusculorum sunt, nullo, aut tardissimo passu sequerentur terram, & refugos omnes palàm in occidentem videremus; & id maximè in locis planis; vbi terra nullis montibus aut collibus exasperatur, qui eam iuuent ad impellendum aërem ab occidente versus orientem. Cùm enim aër sit naturâ suâ fluxum ac lubricum corpus, & à globo terrestri discontinuum, ne quidem vbi montium, turrium, ædificiorum, arborum altitudinibus propelletur, satis obedienter aut pari celeritate motum terræ assequetur, sed diffluet hàc illàc, & retrò relinquetur. Deinde lapides & cetera proiecta pendentia in aëre, tardara suâ grauitate, segniùs ducerentur quàm aër & leuiora; veluti nauis secundo flumine tardiùs defluit quàm aqua.

Alterum modum amplexus est Keplerus, sed profectò non multò solidiorem. Nam si terra vi magneticâ nubes & vniuersa in aëre pendula abripit, segniùs in spatio distanti operabitur (nam magnes ferrum longiùs remotum languidiùs attrahit: & Keplerus Lib. 4.
fatetur, propter longinquitatem tardius Saturnum, quàm ceteros Epit.
planetas, à sole circa centrum suum se versante, trahi ab occasu in

 ortum)

ortum) atque ita nubes quoque pigriùs terræ vertiginem sequentur, quàm alia terræ propinquiora; cùm tamen, ne videantur ad occasum retrocedere, celeriùs rapi debeant, quia circulum maiorem describunt, quàm aues & cetera viciniora superficiei terræ.

Deinde, veluti lapis magnes non omnia sine delectu, aut æquè auidè trahit; ita vis illa terræ magnetica violentiùs corpora quædam, vt fortasse ferrum, quàm alia metalla, aut quàm libratas in aëre auium carnes & plumas, in orbem rapiet; quod tamen experimentis repugnat.

Denique, si ex cælo lunæ, exempli caussâ (quousque aut se omnino non effundit; aut valdè tenuiter vis telluris magnetica) demittatur lapis molaris, non per lineam rectam & perpendicularem, sed per curuam ac distortam necessariò ad terram perueniet.

Vt in præcedenti schemate sit F. cæli lunæ punctum ex quo versus centrum terræ A. cadere incipiat lapis, dico non casurum per lineam perpendicularem F C A. quia quamdiu in extremâ parte sphæræ actiuitatis terræ versatur, tardiùs in orbem incedit quàm linea perpendicularis F C A. vnde retrò relinquitur, nec vllâ ratione potest ita terræ motum consectari, vt rectà decidere possit in punctum C. sed paullatim ad terram accedendo, & in densiorem fortioremque vim terræ magneticam se induendo, propiùs vertiginem telluris assequitur, donec tandem in punctum terræ N. vel in K. decidat. quod tandem etiam concedit Keplerus. Lib. 1. Epit.

Sed licet experientiâ non facilè id refelli possit, cùm nemo ad lunam ascensurus sit, vt lapidem inde nobis demittat; tamen in glande bombardariâ, rectà & per axem horizontis altissimè excussâ, item in lapide, iugo prærupti & excelsissimi montis demisso, differentia aliqua notari posset, nec tam directè in subiectum terræ punctum caderet, quàm si ex loco terræ propinquiore delapsus esset. quia, inquam, in spatio terræ vicino vis eius magnetica est robustior, languidior in remoto; vnde quamdiu graue in magnâ distantiâ delabitur, languidiùs trahitur, tardiusque terræ gyrationem assequitur, quàm vbi in vicinum & terræ ferè contactum peruenerit.

Lib. 6. c. 5. Itaque tertium modum elegit Gilbertus, & credit non tam nubes, proiecta, aues trahi à terrâ, quàm illa propriâ sponte cum terrâ circuire. Terra enim, opinione Gilberti, & corpora grauia, eorumque halitus & effluuia, magnetes quidam, aut corpora magnetica

gnetica sunt: hæc autem vim quamdam ſe mouendi habent; vt in magnete periclitari licet, qui in vaſculo innatans aquæ, tam diu vacillat & vertiginat, donec polos ſuos ſecundùm mundi polos direxerit ſub eodem cæli meridiano. Sed etiámne aquei nubium vapores magnetici ſunt, Gilberte? Vix credo affirmaturum: alibi enim ais, ideò in mari acum nauticam ad propinquiora littora paulliſper deflectere à polo, quia in terrâ, non in aquâ eſt vis magnetica, quæ illam acum ſollicitat. Quâ igitur virtute aqueæ nubes magnetico & ſpontaneo impetu ſequentur terram? Sed etiámne auium carnibus & plumis vim ſe mouendi circulariter magneticam donas? Sine dubio facere debes. Sed ecce, non omnia corpora mixta æquè largiter de virtute magneticâ habent, nam ipſe fateris (& certum eſt) ferrum plus magnetis, quàm reliqua metalla, quàm ſilices, quàm ligna, quàm animalium carnes participare: igitur non omnia in altum proiecta & pendentia in ſublimi pari impetu terram in ortum ſectabuntur, ſed ferrum animoſiùs, reliqua ſegniùs & manifeſtè deſerentur, videbunturque ſemper reflectere ad partem mundi occiduam. Et vt omittam pluribus oppugnare virtutem illam magneticam, quam per tellurem totam, & vniuerſa corpora mixta terreſtria diffundit Gilbertus, non video, quomodo corpora illa paſſim non ſe ſollicitarent & traherent, quomodo ædificiorum lapides non ſe inuicem ad ruinam conuellerent, quomodo nauis è medio flumine, aut mari non perpetuò ad littus ſponte declinaret, inuitata à terrâ magneticâ littorali. Reſpondebit, ſcio, Gilbertus, non eſſe in terrâ & vulgaribus ſaxis tam acrem vim tractoriam, quàm in magnete, ideoque nos non experiri lignum trahi à lapide, aut calceos noſtros ſaxis platearum magnetico glutine affigi. Lib.4.c.1.

Sed λέγει γε τι, ὀ μὲν τοι ἀληθές γε, *aliquid quidem dicit, non tamen certè verum*, vt cum Niciâ illo Platonico dicam. Si enim tantum virtutis magneticæ habent, vt ſuſpenſa in aëre terram pari paſſu, & impotentiſſimo curſu comitentur ab occaſu in ortum, ſatis etiam, ſine dubio, habebunt, vt ſe inuicem trahant, cùm Philoſophi iſti magnetici exiſtiment, eamdem eſſe virtutem, quâ magnes in orbem ſe torquet, & alia trahit ſecum. Plat. in Lachet.

Itaque, quando aliud nil reliquum eſt, ſi me audiant Copernicani, aliquot Angelorum & Geniorum myriadas per inferiorem aërem, quouſque philoſophiæ Copernicanæ expedit, diſponent,

qui

qui nubes, volucres, tela, & omnia in altum proiecta illicò excipiant, & versus orientem pari cum terrâ celeritate ferant, id est, maximas nugas agent.

Argumentum igitur Aristotelis nullâ hactenus tergiuersatione eludere valuerunt Pythagorico-Copernicani. Veluti nec istud ei planè affine, facilè possunt. Ex altissimâ turri pondus demissum non decidet ad pedem turris, in punctum perpendiculariter ei suppositum, sed longè satis inde versus occidentem; quandoquidem tempore quo pondus delabitur, terra gyratione suâ se subducat versus ortum.

Hunc enim nodum eodem modo quo præcedentem soluere debent, id est reuerà non dissoluent. Scio tamen fugam eos hîc aliquam in nauticâ quadam experientiâ inuenisse. Pondus, inquiunt, ex summâ trabe aluei nauis in punctum carinæ perpendiculariter suppositum directè cadit, etiamsi ipsa celerrimè agatur tumentibus velis: igitur & lapis è turri deciduus, ad perpendiculum cadere potest, licet terra, tamquam nauis, in ortum se gyret.

Sed exemplum istud non me valdè terret. nam tecti & carinæ nauis interuallum nimis breue est ad deprehendendum manifestè recessum ponderis versus puppim, siue partem posteriorem nauis. breuissimo quippe tempore à tabulato ad fundum carinæ peruenit, nec sat spatij ei datur, vt euidenter à perpendiculo deliret, & aliquantulum retrò cadat.

Deinde aër aluo nauis comprehensus nec liberè diffluens, simulque in naui, velut in vtre, nauigans, aliquantulum vrget decidens per ipsum pondus, ne ita retrò agatur atque si per laxum & patentem aëra rueret. Hoc enim nuper experientia Io. Gallęi Leodiensis Mathematici celebris me docuit.

Quippe narrabat se in mari Adriatico huius rei periculum fecisse, ac plumbeum pondus ex altissimo malo Venetæ triremis demissum, non decidisse ad mali pedem, quò perpendiculum collineabat, sed aliquantum (motu subducente nauem & promouente versus proræ spatium) retrocessisse ad puppim.

Audiant, quæso, hoc experimentum Copernicani, & cogitent idem euenturum ponderi in terram deciduo, si in eâ, tamquam naui, ab occasu in ortum circumuehamur.

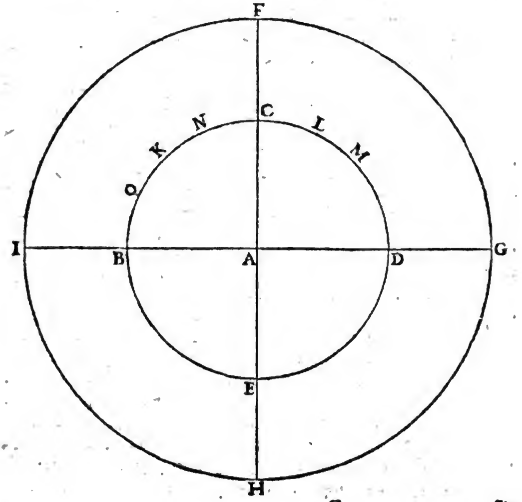
CAPVT

231

CAPVT IX.

Tormenti ictu aſſerta terræ quies, quem declinare fruſtrà conantur Copernicani. Inter ambulandum etiam verſus occidentem, aërem ab occaſu in ortum reflantem experiremur.

DEprehendi etiam terræ quies hoc argumento poteſt. Tormentum eodem puluere, eodem globo, eâdem eleuatione, ſub eodem parallelo, ſemel verſus ortum, deinde verſus occaſum, aëre tranquillo explodatur. Si terra in ortum gyretur, dico longè breuiorem in orientem quàm in occidentem futurum ictum, ſi ſpatium eius in ſuperficie terræ metiamur; cùm tamen experientia inueniat vtrumque parem. Schema enim præcedentis Cap. huc retrahamus.

Sit igitur iterùm Orbis terræ B C D E. & ex puncto C. explodatur tormentum versus orientem, impetu qui terrâ quiescente possit traiicere pilam in punctum superficiei terræ M. Dico, si terra iam rotetur versus eamdem partem, pilam casuram non in M. sed citeriùs, vt puta, in L. Nam intereà temporis quo pila volat per aërem, punctum C. rapitur versus L. & L. versus M. & M. versus D. Atque ita, quando pila finito spatio immobili imaginario, quod impetu suo transmittere potest (hoc autem à puncto C. imaginario ad punctum imaginarium M. extenditur) in terram cadet, non tanget punctum terræ M. quod inde per motum terræ versus orientem abscurrerit, sed decidet in punctum terræ L. quod ad locum puncti M. peruenerit. Itaque longitudo ictûs ab occasu versus ortum inter C. & L. in superficie terræ continetur. Et hoc quidem, si pilæ motum velociorem motu terræ constituamus. aliàs si terra velocior (vti reuerà est) aliud maius paradoxum eueniet, vt mox dicemus. Contrà verò, si tormentum ex puncto C. vertas in occasum, pila nec in N. nec in K. decidet, sed longiùs, puta vsque in O. excutietur. Spatium enim imaginarium quò impetus pilam ferre potest, extenditur à C. vsque ad K. quod interuallum est æquale interuallo C M. Cùm igitur, dum pila tormenti volat, punctum terræ mobile K. ei obuiàm occurrat, & ad spatium imaginarium puncti N. perueniat, consequenter etiam punctum terræ O. intereà temporis ad spatium puncti K. pertinget, & pila in ipsum cadet, quæ aliàs in K. casura erat, si terra immota mansisset.

Quandoquidem verò, VVilhelmi Lantgrauij Hassiæ & Rothmanni Mathematici eius experimento, pila ferrea tormenti maioris, vno horæ minuto (qualia vna hora 60. continet) dimidium milliare Germ. id est 2500. pass. conficiat, quo tempore punctum terræ sub Æquatore $3\frac{3}{4}$ hoc est, ferè 4. milliaria Germ. præteruolat (si totum terræ ambitum, vt ferè iam Geometræ solent, 5400. milliaria Germ. complecti constituas:) duobus igitur minutis, quibus pila tormenti vnicum milliare Germ. perambulat, punctum terræ æquinoctialis milliaria Germ. ferè 8. transcurret, quod etiam fatetur Keplerus. Hinc ergo fiet, vt dum *globus magnus*, ait, *duobus horæ vnius minutis perdurans in volatu per aërem, traiicit in occidentem per vnum milliare Germanicum in terrâ, interim terra subiecta Aequatori obuiet per octo milliaria.* Vnde hoc admi-

Lib. 1. Epit.

admirabile ſequi videtur, quidquid detrectet Keplerus, Quòd globus, inquam, 9. milliaria in occidentem, intra duo illa horæ minuta conficiat: vnum videlicet motu ſuo quo per aërem volat, alia octo per terræ vertiginem, quæ intereà temporis ab occidente in orientem globo obuiàm venit. nam ſi globus in cælum directè exploſus fuiſſet, & poſt duo horæ minuta recidiſſet, in punctum terræ octo milliaribus verſus occidentem inde diſtans relapſus eſſet, vt ex Cap. præcedenti intelligis. nam punctus terræ 8. milliaribus occidentalior quàm ſit locus tormenti vnde excutitur globus, duobus horæ minutis ad ſpatium imaginarium, in quo erat tormentum, motu terræ appellit. Cùm igitur ipſe prætereà globus volatu ſuo vnum milliare verſus occaſum emetiatur, in nono milliari, in ſuperficie ipsâ terræ numerando, à loco exploſionis deficiet & cadet.

Veluti autem hic ictus occidentalis eſt iuſto longior, ita contrà, orientalis eſt breuior, imò omnino nullus, & ridiculum planè quid hîc accidet. Nam globus ex C. verſus orientem excuſſus, non cadet in punctum terræ M. vel L. ſed retrò planè verſus occidentem, vt puta in K. ſeptem totis milliaribus à loco exploſionis. Si enim globus pari cum terrâ celeritate volaret, in fine duorum horæ minutorum cùm euaneſcit impetus, adhuc in puncto C. & in ipſo tormenti tubo hæreret, quandoquidem terra, & tormentum quod ei inſidet, motu ſuo verſus ortum, globi in eamdem partem velocitatem adæquaret; vnde neceſſe foret, neutrum ab altero relinqui, ſed pari omnino paſſu incedere. nunc verò, punctum terræ C. milliaria 8. in orientem, cùm globus tantùm vnum percurrit: igitur vbi poſt duo horæ minuta ictus deficit, punctum C. cum tormento, rotis, & incenſore pulueris, 7. milliaribus anteceſſerit. Veluti ſi Louanio verſus Coloniam, quæ nobis ad ortum, eodem momento temporis diſcedant nuntius pedeſter & veredarius, & hic vnâ horâ (ſi poteſt) 8. milliaria, ille vnicum tantùm conficiat, in exitu horæ, nuntius 7. milliaribus retrò, veredarius antè erit.

Sed hæc tamen in maximo & æquinoctiali terræ parallelo tantùm euenient, vbi rapidiſſimus eſt terræ motus, in Germaniæ verò & Belgij minore parallelo 4. circiter milliaria Germ. peruolamus nos, dum globus tormenti vnum abſoluit. Vnde globus Louanio verſus oppidum Thenenſe, id eſt, in orientem exploſus, non 7. milliaribus retrò verſus occaſum, ſed 3. ſolùm, hoc eſt, in vr-

bem Bruxellensem circiter recidet. Quæ omnia ridicula sunt, & digna helleboro.

Nondum tamen animis cadunt, neque tormentorum istis ictibus terrentur Copernicani. *Non rectè fit*, inquit Keplerus, *quòd comparantur spatia mundi, quasi terrâ longissimè absente ab emisso globo.* Quippe agimus de globo iuxta terram, & intra vincula virtutis eius attractoriæ volante. *Nam si globus bombardicus*, ait posteà, *exploderetur eâdem vi pulueris, positus extra virtutem telluris attractoriam* (vt, supra sphæram Lunæ, aut Martis) *transuolaret is non tantùm per vnum aut per octo milliaria spatij mundani, sed planè per incredibilem eorum numerum.* Sic ergo argumenti nostri vincula iactat, & excutere nititur Keplerus. *Equidem globus magnus*, ait, *duobus minutis horæ vnius perdurans in volatu per aërem, traijcit in occidentem per vnum milliare Germ. in terrâ, interimq́; terra subiecta Aequatori obuiat per octo milliaria: quare respectu spatij mundani* (spatium imaginarium & immobile appellant Philosophi) *rapitur globus in contrariam motûs violenti plagam* (*scilicet in orientem*) *septem milliaribus, nihilq́; prodest ei aliud explosio in contrariam plagam, nisi quòd octauum milliare absumit, facitq́; vt globus tardiùs in orientem sequatur. Excutere enim non potest puluis globum penitus veluti de manibus telluris, & semper ille in virtute trahente hæret irretitus: si rupis prehensionem indicis, hæret in prehensione succedentis minimi digiti. E contrà, globus in orientem emissus, eiusdem temporis internallo promouetur raptu ipsius terræ per octo milliaria, additq́; nonum ipse, violenter quippe explosus itidē in ortum. Ita siue in orientem, siue in occidentem explodatur, semper in orientem fertur* (motu scilicet terræ quo abripitur) *tantum paullò plus hic, quàm ille. At hoc compositum spatium mundanum nil attinet ad spatium in terrâ, quod homines metiri possunt. Hoc autem vtrimque ferè idem est, quia vis eadem, quia vincula magnetica vtrimque eadem, ex quibus globus velut eripitur, inq́; vlteriora transponitur.* Rem etiam istam exemplo pomi, quod nauta quispiam è prorâ nauis in puppim, & rursus è puppi in proram excutit, obscurè satis Keplerus declarat: quod mox in eum, quando μηλομαχεῖν iuuat, retorquebimus. Hoc autem paullò antè dicere voluit Keplerus, Globum tormenti explosum in occasum duplici motu moueri, vno violento & à puluere incusso versus occasum, altero à virtute attractrice telluris; quo cum toto aëre, auibus, nubibus abripitur versus ortum. Si globus iste in super-

Lib. 1. Epit.

superficie terræ immotus iacêret, motu terræ sub Æquinoctiali intra duo horæ minuta octo milliaria Germ. in ortum decurreret; verùm, quia iam puluere tormenti in occasum per vnum milliare retorquetur, idcircò in superficie terræ vno milliari reciprocat, & in spatio imaginario, propter concursum vtriusque motûs, tantùm 7. milliaria versus ortum pererrat; cùm tamen punctum terræ, vnde explosus fuit, octo intereà milliaria (quia non retorquetur cum globo in occasum) percurrat.

Igitur in schemate superiori globus ex C. versus occidentem excussus, cadet in punctum terræ N. quod milliari vno Germ. à puncto C. distare iam ponamus. eò enim vsque vis pulueris eum tulit, atque ita octo milliarium iter, quod confecisset si in C. mansisset, vno milliari curtauit, reciprocando vsque ad N. versus occasum. Si verò in orientem tormentum conuertamus, globus nouem milliaria Germ. in eam partem motu terræ & pulueris simul circumcurret: nam à terrâ octo, à puluere vnum milliare habet. nec tamen longiùs quàm in L. vnico scilicet milliari à puncto C. decidet, quia cùm tota terra vnà cum globo, vno agmine in ortum abeat, notari non potest, quantum spatij imaginarij globus motu terræ decurrat, sed solummodò quousque vi pulueris in superficie terræ se promoueat, & motum terræ versus eamdem partem tendentem anticipet.

Breuiter, imaginatur Keplerus globum quasi in superficie terræ, à quâ sustentetur, volui; quandoquidem vis illa terræ magnetica diffusa per aërem, vincula globo inijciat, & cum terrâ haud secùs abducat, atque si terræ superficiem contingeret. Aut si verum exemplum mauis: volue globum aut Kepleri pomum, primùm à prorâ ad puppim contra cursum nauis, & rursus deinde à puppi ad proram secundo cursu: iam videbis, si impetus par fuerit, totidem reuolutiones pomi in foris siue tabulato nauis, in vnam & alteram partem, ac vtroque motu æquale spatium comparatione nauis peragi, licet non comparatione spatij imaginarij, aut immobilis aluei fluminis.

Verùm, perperàm comparatur volatus globi cum pomo sic volutato, aut cum homine in naui ambulante, quandoquidem tam pomum quàm homo à naui sustententur, globus verò per aëra volet, non attiguâ naue. Vtendum igitur potiùs similitudine pomi, quod nauta à prorâ secundùm longitudinem nauis, proiicit gu-

bernatori qui retrò ſedet ad clauum. ſic enim pomum, inſtar globi tormentarij, aërem ſecat nec tangit nauim. Si autem pomi impetus à prorâ ad puppim, & rurſum à puppi ad proram æqualis ſit, & tam validus, vt per longitudinem nauis quieſcentis præciſè ferre pomum poſſit, dico, naue plenis velis currente, iactum pomi à prorâ ad puppim contra motum nauis, vltra puppim in flumen caſurum, ac proinde reſpectu nauis fore longiorem reciproco iactu, à puppi ad proram qui comitatur nauis motum. Huius enim rei certa & facilis eſt experientia. Ratio eſt, quia quando pomum ad puppim proiectum moram trahit in aëre, puppis motu nauigij deſcendit verſus ſpatium proræ ſiue in quo prora erat, cùm pomum cœpit iaci: vnde puppis ſub iactum intrat, & locum aluei fluminis deſerit, in quem cadere pomum debet; cadetque proinde in flumen ipſum vltra puppim. Contrà verò, quando verſus proram, ſecundùm nauis curſum, pomum iacitur, prora ante ipſum fugit, ideoque in nauem ipſam decidit citra proram.

Simile quid igitur globo tormenti eueniet, nunc contra, nunc ſecundùm terræ motum excuſſo, longiorque in occaſum quàm in ortum futurus eſt ictus, ſi vtriuſque longitudinem in ſuperficie terræ, non in ſpatio imaginario metiaris.

Quid aduerſus iſta regerent Copernicani? Pomum, inquient, à prorâ ad puppim traiectum, non retrahitur motu nauis, veluti globus motu terræ reducitur ab occaſu verſus ortùm, vnde hic non longiùs, reſpectu ſuperficiei terræ, expellitur, quàm terrâ quieſcente. Sed fruſtrà ſunt. Nam inprimis Gilbertus omnibus corporibus è terrâ mixtis, quale etiam eſt lignea nauis, vim magneticam & attractricem ineſſe credit. Igitur nauis pomum verſus proram retrahet, non ſecùs ac terra globum verſus orientem.

Sed demus tamen ligno non ineſſe, ineſſe verò terræ vim attractricem; non longè tamen hac fugâ euadent. Nam nauim terrâ & ſaburrâ impleamus, & res eodem modo accident. Vel, ſi mauis, pro naue ſaburratâ accipiamus inſulam natantem, qualium apud Audomaropolim in noſtrâ Arteſiâ habemus copiam: &, ne fortè vertigo terræ ab occaſu in ortum perturbet hoc experimentum, agatur inſtar nauigij inſula à meridie in ſeptemtrionem.

Ecce iam, pomum, tormenti globus, aut quodcumque graue ſupra inſulam contra eius motum, à ſeptemtrione in meridiem

volans,

volans, non magis à terrâ insulari in septemtrionem, quàm si insula nauis lignea esset, retrahetur. aliàs enim quæcumque aues insulam talem à septemtrione in meridiem superuolarent, reuocari se experirentur, & morosior esset ille volatus, quàm alter à meridie in septemtrionem, qui fit secundùm insulæ motum. Vnde non immeritò etiam miratur Tycho, quomodo in eodem tormenti Lib. 1. globo versus occasum excusso *alter motus alterum nihil prorsus* Epist. *impediat, quò minùs omnia ita exquisitè eueniant in tam concitatâ motione terra, ac si ipsa prorsus quiesceret.* nam aër saltem, qui omni vento rapidissimo celerior in orientem cum terrâ volat, globum in aduersum nitentem retardabit, quamquam vis terræ magnetica eum nihil reuocaret.

Hinc etiam nos tranquillo aëre, segniùs & veluti reflante vento, in occasum ambulabimus: & discrimen euidentius erit, quò propiùs ad Zonã torridam & terræ Æquatorem accesserimus, vbi maximâ rapiditate quodque punctum aëris terræ contigui, singulo quoque minuto horæ, 4. ferè milliaria Germ. in ortum aufugit.

Nec multum refert, quòd idem etiam terræ motus nos abripiat, & veluti in eâdem naui cum aëre nauigemus: quia saltem motus quo contra fluxum aëris in occasum tendimus, non est aëri communis, sed obnitendo submouere ipsum & ad partem terræ occidentalem repellere debemus; vbi contrà, in ortum, quò aër est torrens, ambulando, secundo veluti flatu adiuuabimur. Et huius discriminis experientia erit clarior, si quis in lacu stagnante versus occasum & ortum inambulet; nam aquæ densitas manifestiùs sustinebit, aut incitabit ambulationem. Candelarum etiam & lampadum nostrarum flammulæ, si versus occasum, contra aëris torrentis fluxum, transferantur, magis in ortum annuent & reflectentur quàm in occasum, quando secundùm aëris lapsum, versus ortum deferentur.

Sed hoc etiam ferè effugerat. Keplerus, dum pro motu terræ Lib. 4. satagit, & vndique versat acumen, reperit, iactum pomi secundùm Epit. & contra motum nauis proximè, inquit, esse æqualem; quia à puppi versus proram proijciens meliùs firmat pedem, nauem, quantum valet, pede repellendo sursum; vbi quando à prorâ versus puppim remittit istud tam celebratum pomum, nauis fallit pedem, nec ei (vt firmiter ad iactum defigatur) resistit contrario motu. Idem ergo transferri vult ad tormenti ictum. Nam in re polemicâ

exper-

expertum est, recessu faciliori tormenti debilitari ictum. Igitur in ictu occidentali, terra versus ortum decurrens non obnititur tormento recedenti, cùm recessus sit etiam versus ortum; vt proinde necesse sit ictum versus occasum esse debiliorem, nec oportere tantoperè mirari, si, quantumuis terra in occursum eius veniat, longior non sit ictu orientali.

Sed tenuia hæc sunt, & aranearum telæ quas musca valeat perrumpere. Nam ad breuem per nauim pomi iactum, non opus tantoperè niti & pedem defigere, vt ideò impetus sit tantò debilior. Tormentum etiam ita collocari potest, vt rotæ & cetera quibus innititur, radant terræ superficiem, nec duriùs impingant recedendo versus occasum contra terræ motum, quàm versus ortum. Deinde recessus versus ortum facilior, non tantum debilitare & curtare longitudinem ictûs potest, quantum eam producit motus, quo terra ei occurrit ab occasu in ortum, vt ex antè dictis facilè intelligitur. Denique subtilitatem istam Kepleri retundit quilibet lapidis ab ortu & occasu leuis iactus, qui sine magno conatu fiat & defixo in terram pede. Postremò, argumenta quibus proximo Cap. ostendimus, aërem & grauia in eo pendula non posse cum terrâ in orbem conuerti, satis refellunt ea quæ responsitant hîc Copernicani, & motum illum elidunt, quo dicunt globum tormenti perpetuò à tellure raptari ab occasu in ortum.

Sed alio etiam telo, & è veteri Ptolemæi armamentario eos oppugnemus. Antè tamen libet Lansbergij hîc μετεωρίαν & inconsiderantiam admirari, an ridere. Ipse enim globum æneo tormento explosum celeritate æquat Copernicanorum telluri; cùm tamen ex Tychone & Keplero (& ipse Lansbergius confitetur) ostenderimus, punctum telluris sub Æquatore, minuto vno horæ, 4. paullominùs milliaria Germ. percurrere, quo tempore, Lantgrauij & Rothmanni experimento, quibus Tycho & Keplerus crediderunt, dimidiatum circiter milliare Germ. id est 2500. pass. tantùm tormenti globus pererrat; aut certè, vt alij, meliori fortè puluere & tormento expertos se narrant, 3000. pass. hoc est, milliare vnum mediocre Belgicum. Verùm globi celeritatem eousque, opinor, exaggerauit & ad octuplum incitauit Lansbergius, vt minùs terræ vertiginem vereremur, si velocior non esset, quàm volatus pilæ tormenti ænei. Quamquam, si quis eiusmodi pilæ insideat, quæ vno horæ minuto non vltra etiam milliare Belgicum præter-

præteruolet, non valdè tutum præstare audeam à capitis vertigine, cùm 60. milliaria Belgica horæ vnius spatio traijciat.

CAPVT X.

Ædificia, & terra ipsa dissiliret tam rapido motu. Et quomodo tamen hoc periculum auertere conantur Copernicani.

OBiecit olim Pythagoricis Ptolemæus, ædificia omnia ruitura, arbores eradicandas rapidissimo illo terræ motu ab occasu in ortum. Si etiam gleba terrestris tam languido iactu dissilit, cur terræ etiam globus in puluerem tam insanâ vertigine non dispergitur? Mirum sanè, quomodo sub tectis sæpè malè nixis, & mapalibus argillaceis durare audeant Copernicani.

Audi etiam bilem & simul risum Bodini. *Terram*, inquit, *grauitate suâ ac pondere brutam ac solidam, sursum, deorsum, circa suum centrum, & circa solem simul, ac titubante motu raptari, nemo sanus* (ergo sententiâ eius insaniunt, & ad agnatos duci debent Copernicani) *aut leuissimè Physicis disciplinis imbutus vmquam existimabit: cùm leuissimâ terræ concussione vrbes, arces, oppida, montes subrui videamus? Ac profectò vrbanè quidam aulicus, cùm in cœnâ coram Alberto Prussiæ Duce, Copernici opinionem Astrologus aliquis tueretur, conuersus ad falerni ministrum,* Caue, *inquit*, ne lagena effundatur. Sed nihil timet Copernicus. Imò, *frustrà timet*, inquit, *Ptolemæus, ne terra dissipetur, & terrestria omnia, in reuolutione factâ per efficaciam naturæ, quæ longè alia est quàm artis, vel quæ assequi possit humano ingenio.* Et addit: *Sed cur non illud etiam magis de mundo suspicatur, cuius tantò velociorem esse motum oportet, quantò maius est cælum terrâ?* Et hancce magistri rationem egregiè prosequitur & amplificat Gilbertus. *Illi stupidi*, inquit, *qui turres, templa, ædificia, ex telluris motu concuti & dirui necessariò existimant, homines antipodes timere possent, ne in aduersum Orbem labantur, aut naues cùm vniuersum Orbem terrarum circumeunt, ne (vt à nostri horizontis plano inclinauerint) in contrariam cæli partem ruant.* Et accendit etiam calorem. *Sed istæ mulierculárum aniles ineptiæ, & philosophantium quorumdam stupor, qui cùm de maximis, & de mundi fabricâ differere nituntur & audent aliquid, vix vltra crepidam sapere quidquam possunt.*

Lib. 5. Theat.

Lib. 1. c. 8.

Lib. 6. c. 5.

Lib.6.c.3. Et alibi, poſtquam Ptolemaicam cæli rapiditatem ſatis exaggerauit, tot ſcilicet partibus vertigine terræ incitatiorem, *Terreſtris verò globus totus*, ait, *cum omnibus ſuis appendicibus placidè nullo reſiſtente commouetur. Quare vanè, ſuperſtitiosè concußionem corporum timent puſillanimi quidam, L. Lactantij more, qui antipodes & globoſum vndique terra ornatum, indoctißimi vulgi & importuniſſimorum hominum more deridet.*

Lib.2.c.23 Ac vt nos omni timore euacuet, alicubi addit, *terrarum fundamenta magneticè connecti, coniungi, ferruminari. Quò minùs*, inquit, *Ptolemaus Alexandrinus eiuſq; ſectatores, & Philoſophi noſtri, ſi terra circulariter moueretur, diſſolutionem eius vrgeant, aut inhorreſcant.*

Lib. 1. Epit. Keplerus etiam, terræ motu, inquit, *ædificia non quaſſantur, quia motus eſt æquabilis, nec impingit. Omnia enim iſta in intimo ſinu ac complexu virtutis attractricis, aëriſq; & montium vnà euntium collocata & ſic circumlata, ſummâ nihilominùs quiete fruuntur. adeóq; ne in nauigijs quidem per rapidißimos fluuios æqualiter delatis vlla ſentitur inquietudo, nec euertuntur pocula vino plena.* Hoc ergo vult: Cùm vniuerſa eodem communi agmine in orientalem mundi plagam ſine colliſione mutuâ incedant, nulla eſt cauſſa, cur confringantur, aut diſſiliant. Non colliduntur autem, quia motus ille terræ & terreſtrium eſt naturalis, ideoque compoſitus, non inconditus, aut more nauigij tempeſtate agitati, hàc illàc vacillans. Deinde, ſi iſtud non ſufficit, adijcit Gilbertus vim magneticam, quæ partibus terræ velut pro calce ſit, quibus alligentur ne diffluant. Denique, ſi terræ diſſolutio à motu iſto metuenda eſt, maius cælo erit periculum, cuius raptus tantò eſt incitatior, quantò amplior eſt circumferentia cæli ambitu terreſtri. Igitur *fractus* potiùs *illabetur Orbis, & pauidos ferient ruinæ.*

Verùm hæc non ſufficiunt (tam timidi ſumus) ad propulſandum à nobis periculum.

Odyſſ. O. Iob 37. Nam vt à nouiſſimo iſto incipiam: cæli vitrei non ſunt, vt tam facilè diſſiliant, ſed *σιδήρεοι, ferrei*, ſi Homero credimus, id eſt, *ſolidißimi quaſi ære fuſi*, & ita à diuino Opifice fabricati, vt illam, & longè fortaſſe maiorem rapiditatem valeant perferre. Terra verò plurimis locis, & maximè circa ſuperficiem, vbi rapidiſſimus eſſet motus, pulueruIenta, friabilis, & materiæ ad perferendum tantum impetum, peſſimè cohærentis eſt. Nec refert (quod à Maurolyco

rolyco tam auidè arripit Gilbertus) intestina Orbis terræ fortassis esse saxea, & velut in corpore humano ossa quæ sustineant terram molliorem ceu carnem. Nam licet saxea illa ossa magnæ matris forsitan raptu terræ non confringantur, quomodo caro, id est, terra mollior & fluxa, ferre poterit tantum impetum? Maurolyc. Dial. 1. Cosmogr. 236

Sed virtute magneticâ partes alligantur, & inuicem se continent ne diffluant, ait tandem Gilbertus. Nugæ. nimisquàm enim compertum est, minimâ vi à se diuelli, & mollissimâ etiam venti aurâ dispergi terræ puluerem. cur igitur torrentissimus ille terræ motus non faciet saltem tantumdem? Et accipiamus exemplum trochi puerorum, cuius vertigini Keplerus comparare solet terræ rotationem. Ille autem puluerem, aquam, & quidquid capiti eius infuderis, excutit, nisi adhæreat tenacissimè: cur ergo terra, tantò quàm trochus citatior, non suum puluerem, maria, lacus, flumina, nos ipsos, & quidquid dorso eius non pertinacissimè cohæret, discutit & exspergit in auram?

Sed motus terræ est æquabilis, non inconstans & fluctuans, inquit Keplerus. Sit ita sanè. verumtamen trochus non tantùm adhærentem puluerem excutit quando axis eius vacillat, vt solet cùm languescere & emori incipit vertigo; sed etiam, & quidem maxime, cùm polo suo rectissimè insidens, intra axem ipsum horizontis, velut immobilis circumagitur. Idem igitur terræ eueniet, etiamsi circa suum axem tam tranquilla, quàm trochus gyretur. Et rem istam vehementer adiuuabit annua terræ periodus in Zodiaco; quando quidem duorum motuum in eodem mobili rixa (vt omittam tertiam illam librationem anticipationis æquinoctiorum) acriùs mobile exagitet & succutit, vt excutiat quæ non tenaciter ei adhærent. Sic enim trochus (ne ab isto exemplo abeamus) duplici vertigine, & circa proprium axem, & vnà circum aream aliquam flagello actus, magis tergitur & se excutit, geminato ad aërem affrictu: quidni igitur terra idem, & magis faciat? Duplex enim ista trochi vertigo, vera & concinnissima imago est duplicis motûs telluris Copernicanæ. nam diurnam circa axem suum reuolutionem habet, & simul circa aream Zodiaci annuam. Et ne putes hanc posteriorem, esse languidum & elumbem quemdam motum, qui muscam non possit excitare terræ insidentem, Keplerus, amplitudinem gyri, quem terra quotannis emetiri debet, contemplatus, affirmat, centrum terræ vnicâ horâ illo motu mil- Lib. 4. Epit.

 liaria

liaria Germ. 740. percurrere, vnde tot partibus cottidianâ terræ reuolutione rapidiorem esse, quâ rapidissima terræ superficies sub Æquatore, eodem tempore horario tantùm 225. milliaria Germanica Kepleri calculo, emetitur.

Sed motus ille terræ & terrestrium est naturalis, ideoque non frangit, aut perturbat suum mobile, veluti motus violenti solent, inquit Keplerus.

Verumtamen, vtrumque motum esse terræ naturalem nemo facilè dederit. Ille ergo qui contra vel præter naturam mobilis erit, frangere, aut dissoluere ipsum poterit. Deinde, sit sanè vterque naturalis: motus tamen localis naturalis nónne aliquando mobile dissoluit? nónne gleba terræ, inquam, motu naturali deorsum præcipitans dissoluitur & dissilit in ipso lapsu? nónne deinde motus animalium progressiuus naturalis est, & tamen membra nostra laxat, luxat, & dissoluit? Terra autem, si Keplero credimus, magnum quoddam animal est, & motus diurnus circa centrum ab animâ eius excitatur. *Qui Copernicum sequitur*, ait alicubi, *volutionem globi telluris diurnam, perpetuam & æquabilißimam inter huius animæ* (telluris) *munia rectißimè accensebit.* Quomodo igitur non frangitur, aut fatigatur istud animal tam volucri & insano raptu?

Lib. 4. c. 7. Harmonic.

Quòd nauis ocyssimo volatu velificans non dissoluatur, non miror: quia summum est, si 2. milliaria parua Germ. id est, 8000. passus vnâ horâ conficiat (vt Brodæus à nautis mediterranei se accepisse narrat, & nostri in Oceano Flandrico vix augent, nam 3. milliaria Belgica, hoc est 9000. passus donare solent) quo tempore globus terræ sub Æquinoctiali 225. milliaria Germ. maiora, 5000. passuum, peruolat, vt proximè dicebamus. Deinde nauigij partes firmiter inuicem connexæ sunt, & mollissimo aquæ elemento portantur: partes verò globi terrestris vbique diffutæ. Ad hæc, maria, flumina, & quantum aquarum est, liquentis ac fluxæ naturæ sunt, vt proinde tantam terræ rapiditatem sine fluctu & perturbatione nequeant perferre. Nam quando corpus heterogeneum motu etiam maximè naturali fertur, non omnes eius partes parem impetum recipere possunt, sed aliæ alijs magis festinant, & quæ mobiliores sunt, motu citatiore à ceteris se diuellunt. Ita enim gleba terræ quæ partes aliquas ceteris ponderosiores habet, dispergitur in lapsu; & id etiam, opinor, eueniret, etiamsi sine vllâ

ad

ad aërem allisione rueret per vacuum. Simili igitur modo, terræ & aquæ globus ex partibus heterogeneis & tam malè hærentibus compactus, quarum vna capacior est motûs quàm altera, dissiliet duplici illâ vertigine, & ædificia, præsertim infirmiora, arbores non benè fixæ, animalia omnia, ac totum aquæ elementum relinquentur retrò, & à montibus, & durioribus terræ partibus præuertentur versus orientem. Huc etiam conferet, quòd aër terræ contiguus, quia lubrici & fluxi corporis est, nequeat pari celeritate comitari terræ raptum; vnde montes, ædes, arbores, & vniuersa in superficie terræ eminula, in aërem orientis impingent, & impellentur, aut certè laxabuntur ad ruinam.

Sed quomodo igitur pocula vino plena, imò cyathi in naui ventorum alis volante, non euertuntur? inquiet Keplerus. Quia, inquam, intra aluum nauigij fortè strata fuit mensa, & sine iactatione aut succussione est nauigatio. tunc enim aër vndique naui vtcumque conclusus non fluctuat, sed placidè transfertur eodem nauigij motu. Secùs verò eueniet, si sub dio ponatur mensa; nisi læuitas & rotunditas poculorum cyathorumque mollem aëris impulsum fallat, & declinet sine lapsu. Ex his igitur, opinor, intelligis Ptolemaicos non esse δειλούς, *ignauos*, qui ædificijs suis & sibi malè metuunt à tam insanâ terræ vertigine, sed Copernicanos potiùs μαινομένους, *insanos*, vti Aristoteles appellat, qui nimis intrepidi sunt, quales, inquit, Celtæ qui σεισμὸν, καὶ τὰ κύματα, *terræ motum, & fluctus* non metuunt. Lib. 3. c. 10. Ethic.

CAPVT XI.

Sonitus perpetuus siluarum proderet terræ vertiginem. Auram ab oriente perpetuò afflantem, locis editioribus perciperemus. Campanæ & omnia à parte orientali sonantia difficiliùs exaudirentur.

EX sonitu etiam siluarum, montium, ædificiorum deprehendi posse terræ, si quæ esset, vertiginem, quidam non de nihilo existimant.

——si paruo etenim momento
Cum sonitu impulsus fremat, atque remugiat aër, Buchan. in Sphær.
Quem fore speramus sonitum? quæ murmura tellus

Concita præcipitem dum se contorquet in orbem,
Totáq; simul silua, præruptaq; culmina montium
Auram indignantem scindant, lacerentq;, forentq; ?

Si puerinostri concauo & in latus pertuso, maiori illo trocho tantos edunt mugitus, quid tot montium cauitates facient, vbi aërem vertigine telluris raptum discerpunt, &, vt cum Epicuréo isto dicam —— *magno clamore trucidant?* Quæ marium deinde, lacuum, fluminumque tempestates, murmura & fragores? (Lucret.)

Negabunt tamen, & in vtramque aurem dormire nos iubebunt Copernicani. nempe quia ædificia, siluæ, &c. non scindunt & perforant aëra, sed aër inter ista mixtim ac in eodem comitatu tacitus circumagitur; quomodo arbor in flumen fortè delapsa, secundo aquarum agmine, silentio defluit, neque cum circumfusâ aquâ rixatur.

Sed fuga ista facilè præcluditur, si cogites quod præcedentibus Cap. disseruimus, aërem pari celeritate non posse comitari terræ raptum, nisi ab Angelo aliquo, aut Deo immediatè impelli dicant, id est, nisi nugas Copernicani maximas nugentur. Mons igitur aliquis in aërem lentè, aut saltem non æquali passu, ante se fugientem impinget & franget in sonum. idem turres, ædificia, siluæ omnes facient, eritque sonitus ille vocalior, quò omnia ista excelsiora erunt: quandoquidem motus aëris iuxta terram velocissimus sit, & scansim sursum ita paullatim elanguescat, fatente Copernico, donec in supremâ aëris regione planè euanescat: hæc enim caussa est, inquit Copernicus, cur cometæ videantur refugere in occasum; quia, inquam, aër in quo pendent non sequitur raptum terræ versus orientem. Iuga igitur montium aërem ibi pigriorem rapidissimo impetu secabunt, sibilos & mugitus ciebunt, & cælum ac terram implebunt tumultu.

(Epist. ad Nob. Anglos.) Hinc etiam patet, non vanum esse quòd Fienus & alij Copernico obijciunt, ventum scilicet perpetuò nobis à cardine orientis afflaturum, aut certè venti imaginem: quia nempe, aër qui cursum terræ assectari non poterit, videbitur reflare in occasum. (Lib. 1. Epit.) Quod nec Keplerus planè diffitetur. *Posset*, ait, *talis ventus orientalis in summis montium fastigijs concedi, & ex hac refrigeratione causa quæri perennium niuium etiam sub Zonâ torridâ: item refrigerationis ventorum orientalium, amœnitatis matutinæ, & similium. Attamen*, inquit, *non est necesse vt concedamus quod obijcitur.*

***Aura enim** atheria tot vicibus tenuior est nostro aëre quem hauriunt **animantes**, vt tranquillior & sic insensibilior sit attritus ad auram **atheriam** mille milliarium in vnâ horâ, quàm attritus faciei hominis **ad aërem** in vnâ horâ per dimidium milliare illum perambulantis.*

Sed frustrà Keplerus sic extenuat auram illam ætheriam ; nam in Alpibus & ceteris montibus, qui cacumina intra nubes condunt, aër tam subtilis non est, quin ventus ibi spirans facilè percipiatur : imò in altissimis illis Peruuiæ montium catenis, quibus Alpes compositi, humiles colliculorum verrucæ pænè videri possint, flatus quidam, etsi tenues, frigore tam penetrabili viatores excipiunt, vt etiam plerosque necent, & vix periculum se incolumem euasisse Ioseph Acosta testetur. Non est igitur tam insensibilis ætheria illa in summis montium cacuminibus aura, quàm vellet Keplerus, & quin perpetui venti orientalis imaginem facillimè is experiatur, qui adeò volucri telluris vertigine in eâ rotetur. Lib. 3. c. 9. Histor. natur.

Adde iam alterum terræ motum in Zodiaco, quo terra omni tormenti globo infinitò pænè rapidior, singulâ quâque horâ 740. milliaria Germ. circumuolat in orbe annuo : quî fieri potest, vt tam violento raptu aër circà non fluctuet, aut quænam causa esse potest, quæ ipsum cum orbe lunæ, & totâ regione elementari pari cum terrâ velocitate circumferat ? Sit sanè terra animata, quando tam pertinaciter id placet Keplero, & dentur ei etiam alę, quibus volet per orbem annuum : an aër tamen quoque animal est, & anima eius pares omnino cum animâ terrestri vires habet, paria motûs instrumenta, vt pari vndique semper volatûs celeritate cum terrâ possit contendere ? ægroti veteris sunt hæc somnia.

Quemadmodum igitur, si quis globo tormenti in orientem explosi insideret, venti continuam speciem ex aduerso reflantem experiretur, idq; à duplici globi motu, vno circulari circa centrum, & altero recto in orientem ; ita nos globo terrestri, duplici eiusdem prorsus imaginis motu agitato, inequitantes, simili ab ortu aurâ afflaremur : nam licet aër cum terrâ versus orientem globi motum comitetur, iuxta mentem Copernicanorum ; quia tamen globus ab impetu flammæ incitatus, velocior est quàm aër, ideò venti ab ortu flantis sentit quamdam imaginem: igitur & nos in terrâ volantes sensum aliquem eius venti habebimus, quia terram itidem aëre velociorem esse oportet.

Hoc etiam iam incidit in mentem. Soni omnes ab ortu in occasum

casum venientes longè difficiliùs exaudientur, quàm retrò ab occasu in ortum dispersi. Sic enim experimur in fluminibus, in quæ lapis proiectus circulos breuiores sursum contra fluxum aquæ facit, quàm deorsum; lapsu videlicet aquæ adiuuante & impellente circulos inferiores in maiorum circumferentiarum amplitudinem. Soni verò in aëre eodem prorsus modo, circulatim & successiuè in orbem, cum fluctu aut molli vibratione aëris, propagantur. Hæc enim vnica vera ratio est, cur aurâ reflante soni difficiliùs & ex breuiori interuallo, contra aëris cursum, ad aures nostras appellant. Si igitur aër cum terrâ perpetuò in ortum fugiat, fac sonet à parte ciuitatis orientali campana: circuli aëris, & species soni quæ eos cômitantur, aduersus aëris fluxum non tam longè in occidentem dispergi poterunt, quàm si campana sonuisset à latere occidentali. Hoc tamen manifestâ experientiâ refutatur: nam cessante vento, ab omni parte ciuitatis, ex æquali interuallo sonus vnâ eademque facilitate & velocitate ad aures venit. Signum ergo non obscurum est, aërem in nullam partem fluere, sed immobilem & libratum vndique consistere.

Plures rationes & experimenta congeri in diurnum terræ motum possunt, sed ex ijs quæ iam attulimus nata, aut certe simillima sunt, quibus proinde Libellum nolim ex superuacuo onerare. Quamquam autem initiò à me monitum sit, sublatâ diurnâ telluris vertigine, sponte vtrumque alium corruere, nec infitentur Copernicani; quædam tamen sunt quibus motus annuus distinctè etiam potest oppugnari.

CAPVT XII.

Motus telluris annuus circa solem reiectus, propter immane & ἄναστρον, quod inter Saturnum & fixas neceßariò Copernicani interijcere debent interuallum. Inferi etiam non in terrâ, sed in sole collocandi eßent.

Lib. 2. c. 14. C. xli.

MOtum telluris annuum Philolai & Pythagoricorum, refellit olim Aristoteles, quia, Τούτου συμβαίνοντος, ἀναγκαῖον γίγνεσθαι παρόδους, καὶ τροπὰς τῶν ἐνδεδεμένων ἄστρων. τοῦτο δ' οὐ φαίνεται γιγνόμενον· ἀλλ' ἀεὶ τὰ αὐτὰ κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἀνατέλλει τε καὶ δύεται τόπους, *Si hoc esset, mutationes, & conuersiones stellarum fixarum fieri, foret necesse.*

necesse. hoc autem fieri nō videtur: sed eadē ijsdem semper locis oriuntur & occidunt. Cùm enim oculus noster tellure vectus, propiùs accederet & eleuaretur ad stellam aliquam fixam motu illo annuo quo sursum deorsum ambit solem, sidus illud maius & plenius appareret; eodem planè modo, quo Planetarum superficies ad sensum dilatari Copernicani docent, cùm tellus motu illo eodem propiùs admota ipsis fuerit. Illa enim, inquiunt, est causa, cur Mars acronychus, (id est, vesperi surgens cùm sol occidit) tam magnus appareat: quia nempe tellus inter ipsum & solem interposita, longe propinquior ei est, quàm vbi sol inter tellurem & Martem est medius, vt ex schemate Cap. 1. perspicuè intelligis.

Deinde etiam, stellæ fixæ retrogradæ, directæ, & stationariæ erunt, non minùs quàm Planetæ, & ab ijsdem causis: quia videlicet terra cursu suo in Zodiaco eas aliquando præterit, sequitur, aut antecedit, quâ de causâ, ex doctrinâ Copernici, imaginariæ istæ mutationes accidunt in tribus superioribus Planetis, qui inter circulum annuum telluris & stellas fixas sunt interiecti.

Denique accessu & recessu terræ ad fixas, istæ inconstantem habere videbuntur ortum & occasum, ait Aristoteles, ac in varijs punctis horizontis intra non multos dies apparebunt surgere, & occidere, Planetarum in tali inconstantiâ omnino æmulæ: quæ absurda sunt, & omnium oculis refelluntur.

Quid tamen ad hæc Copernicani? Sanè non tacent, etsi, ne diu loquantur, vnico verbo, veteri illo Aristarcho præeunte, se expediant, sphæram fixarum infinito propemodum interuallo à terrâ summouendo; ita vt totus orbis annuus in quo terra circumagitur, quiq; sphæræ solis Ptolemaicę est æqualis, comparatione sphæræ fixarum sit instar puncti indiuisibilis. Vnde physicâ & sensibili æstimatione, *tria hæc corpora, sol, terra, & luna,* inquit Mulerius, *perpetuò sunt in centro mundi, quamuis centri istius diameter non minor sit duobus millionibus milliarium Germ. Hoc est,* ait, *si ex isto centro ascendant duæ lineæ parallelæ in cælum* (firmamentū) *vsque porrectæ, quamuis lineæ istæ inter se distent* 2000000. *milliaria Germ. tamen in cælo conniuêre & in idem punctum concurrere nobis videbuntur.* Itaque, opinione Copernici, si aggregatum ex omnibus elementis, cælo Lunæ, Mercurij, Veneris, Solis (in systemate Ptolemæi) euehatur inter stellas fixas, videri à nobis non poterit, sed puncti rationem obtinebit; tanta ac tam immanis est distantia inter fixas & orbem telluris. Imò Lansbergius eousque exaggerat, vt

In Notis ad Lib. 1. c. 10. Coper.

vt non vereatur dicere, totum mundum planetarium, id est, sphæram Saturni cum vniuersis corporibus intra eam inclusis, respectu sphæræ fixarum, *puncto haud multò esse maiorem*. Hinc inter Saturnum & proximas fixas adeò incredibile interuallum immittit, vt neget lumen fixarũ vltra Saturni orbem posse euibrari. Vnde *finis*, inquit, *cui à Deo ordinatæ sunt* (fixæ) *non tam est vt illustrent terram (lux enim earũ huc vsque se non extendit) quàm vt fulgore suo in cælo conspicuæ homini sint in signa tempestatum anni, & plagarum cæli.*

Controu. 2. De motu terræ ann.

Quod effusè ridiculum mihi videtur: nam nisi fixæ lumen huc vsque iacularentur, numquam à nobis internoctu possent conspici; quia vel lumen est ipsa species visibilis (quod mihi omnino ferè certum) vel sine eo comite, species nequit ad nos transmitti.

Ne tamen nimis incredibile & infame spatium, omni sidere vacuum, inter fixas & Saturnum relinquant, omnibus machinis sphæras Planetarum longè altiùs quàm Ptolemæus aut Tycho, à centro mundi remouent. Lansbergius solem tam procul à terrâ reijcit, vt inter vtrumque (cùm media distantia est) semidiametros terræ 1498$\frac{1}{7}$ interponat, idque *in Vranometriâ suâ euidentissimè demonstraturum* se iactat: vnde & solem 433$\frac{1}{4}$ terrâ maiorem, eâdẽ euidentiâ ostensurum affirmat. Keplerus longè liberalior, solis & terræ interuallum 3469. terræ semidiametrorum, & toties etiam solem terrâ ampliorẽ nobis fecit. Deinde Saturnum decies quàm solem, fixas bis millies quàm Saturnum, longiùs summouet.

Lib. 4 Epit.

Ex quibus liquet, quàm procul extra veterum & Copernici sui oleas isti euagentur. nam Ptolemæus distantiam solis apogæi, siue remotissimi à terrâ, solum 1210. semid. terræ, Albategnius 1146. semid. Copernicus 1179. semid. facit, estque parcior quàm Tycho, qui 1182. semidiametros donat. Sed Keplerum & Lansbergium, vt dixi, infamia spatij inter Saturnum & fixas tam enormis deterruit, ne Copernicum hanc in partem sequerentur, sed solem ceterosque Planetas tam altè à terrâ in illud spatium vacuum extollerent, quàm imaginatio vtcumque verisimilis ferre potuit.

Sed quid infinitum istud inter terram & fixas interuallum Copernicanos iuuat? inquies. Plurimum sanè, & nisi hoc ipsi, & Aristarchus olim in antecessum, finxissent, deprehensi erant, nec euadere poterant laqueos quos olim Aristoteles tetendit illis Samijs. Nunc verò vtcumque se expediunt, quia id quod per spatium ad sensum indiuisibile vagatur, videtur in eodem perpetuò puncto immobile hærere: vnde oculus inter fixas, terram despiciens, putaret

taret eam immotam toto anno permanere, quia orbis annuus (etsi reuerà maximus) quem circumcurrit, ex illâ fixarum distantiâ punctum indiuisibile apparet. Similiter, si terram cum Lunâ & totâ regione elementorum in firmamentum subuehi, & per spatium orbi annuo æquale (id est, cuius diameter 2000000. milliaria Germ. contineat) ire & redire imagineris, oculus tamen hinc suspiciens existimaret omnia in vno puncto firmamenti fixa consistere, quia linea 2000000. milliarium Germ. in firmamento, ob immanem à terrâ distantiam, videtur magnitudinem nullam habere, sed instar puncti esse. Itaque siue terra fuerit in Cancro, siue in Capricorno, siue in Ariete, siue in Librâ, id est, siue in hac siue in aliâ extremitate diametri orbis annui, semper sub eodem firmamenti puncto versari apparebit, ac proinde comparatione stellarum fixarum instar corporis perpetuò immobilis erit, perindeq; omnia secundùm sensum euenient ac si reuerà esset immobilis. Non dilatabitur ergo species fixarum, etiamsi 2000000. milliaribus Germ. terra propinquior fiat; quia talis ascensus respectu altitudinis fixarum pro nullo reputatur, cùm tanta linea ad semidiametrum sphæræ fixarum instar puncti sit. Eâdem de causâ nec veloces nec tardæ stellæ fixæ apparere poterunt, cùm terra de loco in locum respectu firmamenti non videatur transferri, vt suo motu nunc sequi, nunc præterire, nunc præcedere ad sensum fixas valeat. Hinc etiam ortus & occasus fixarum tam constans apparet, quia iterùm, terra earum adspectu apparet immobilis. Euanescit deinde ob eamdem rationem telum, quo Regiomontanus credidit olim se Pythagoricos iugulasse: quòd eadem ciuitas singulis annis eleuationem poli mutaret, si terra in orbem annuum circa solem gyraret.

Itaque, vt telluri motum istum eripiamus, qui intra spatij illius inter terram & fixas immensitatem se abscondit, necessariò tanti interualli absurditas in auxilium aduocanda erit.

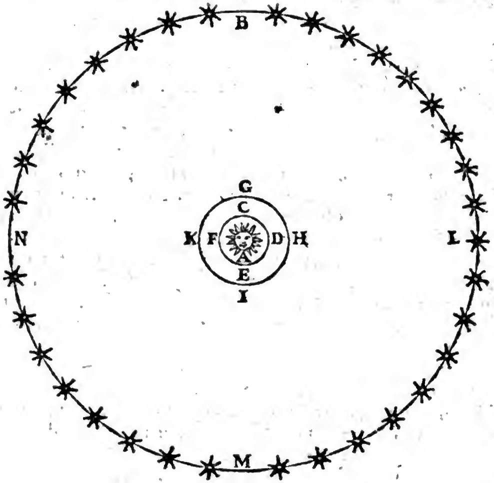
Inprimis igitur, si tanta est intercapedo firmamenti, nulla stella fixa, etiam minima & vltimæ magnitudinis, erit, quæ, non dico corpus solare, sed totam eius sphæram, siue orbem terræ annuum, magnitudine non superet. nam orbis iste, vt fatentur, in firmamento instar puncti indiuisibilis & inuisibilis esset; cùm tamen quæuis stella sextæ magnit. longè amplior puncto in oculos omnium incurrat. Hoc autem statim nimisquàm paradoxum & adoxum apparet: solem siderum regem, & mundi inferioris, in quo homo

princeps animal degit, moderatorem, tot partibus à vilissimo firmamenti sidere superari.

Deinde in vniuerso *nihil vacui, nihil frustranei, nihil non sibi* Epist. ad Rothman *inuicem certâ harmoniâ & proportione respondens*, ait Tycho. *Scilicet à Saturno ad stellas fixas non quidpiam in vsus terricolarum destinatum continebitur, per interuallum plusquàm* 7000000. *semid. terræ, stellis fixis quæ longè superiùs elatæ sunt, his tamen non minimùm inseruientibus*. Et posteà: *Qualis, quæso, mundi visibilis symmetria sic prodibit, si maxima pars creaturis visibilibus destituta erit? Quædam corpora cælestia in immensum fermè augeantur, quædam verò, vtut per se vasta, cum his tamen vix conferri possint? facessat ista ageometrica, & asymmetra inordinataq; philosophandi ratio, à sapientiâ prouidentiaq; diuinâ alienissima*. Iucundum etiam erit audire confessionem ad quam Rothmannum Copernicanum Tycho compulit: *Quam* (rationem philosophandi) *etiam ipse Rothmannus, cùm esset mecum*, ait, *vlteriùs tueri non audebat, sed magnam absurditatem pari incredibilitati coniunctam hisce subesse, inter conferendum non inuitè tandem fatebatur. Memini enim, ipsum semel inter alia mihi dixisse, si Copernicæa assumptio in rei veritate constaret, necessarium fore, vt pleraque affixæ stellæ totum annuum orbem, seu sphæram solis suâ verâ quantitate exuperarent, antequam tam inexhausta distantia, qualem illis necessariò Copernici attribuit ratiocinatio, eam, quam è terrâ cernimus, visibilem ijs concederet quantitatem: quemodmodum ipsi à me obiectum erat. At hoc omnem fidem superare, prorsusq; absurdum videri non inficiabatur, neque per omnipotentiam diuinam id vlteriùs excusare nitebatur, & magnam quoque asymmetriam ex his induci non illibenter admittebat. Mundus quidem finitus*, pergit Tycho, *quoad Creatorem infinitum nullam habet proportionem; sed quoad seipsum, suasq; partes maximè proportionalis existit. Quod & in singulis animantibus terrestribus (vt de alijs eius partibus sileam) videre est. Sunt enim omnium animalium partes & membra ita proportionaliter ad inuicem ordinata & disposita, vt quodlibet horum certam rationem ad totum, tum quoque ad reliquas suas partes obtineat*.

Vidit hæc Keplerus, & cùm Planetarum interualla quinque corporibus regularibus comparauisset (interuallum enim Saturni & Iouis cubo, Iouis & Martis tetrahedro, Martis & telluris dodecahedro, telluris & Veneris icosihedro, Veneris & Mercurij octohedro simile imaginatur) nec sextum corpus regulare pro interuallo

lo Saturni & fixarum possibile esset, tandem post varios cogitationum æstus, concludit, *nihil esse verisimilius, quàm vt etiam Geometricè semidiameter regionis mobilium sit medium proportionale inter semidiametrum corporis solis & semidiametrum sphæræ fixarum: vt sicut se habet globus solis ad sphæricum systema Planetarum omnium, sic hoc se habeat ad sphæricum totius mundi corpus, fixarum regione terminatũ.* Id est, quantò maior est distantia Saturni à centro mundi, quàm semidiameter corporis solaris quod in centro collocat, tantò præcisè etiam maior est distantia fixarum à centro, quàm distantia Saturni ab eodem. Vnde ex principijs & hypothesibus suis conficit, semidiametrum sphæræ fixarum continere in se semidiametrum sphæræ Saturni bis millies. Ex quo intelligis, quàm incredibilis inter Saturnum & fixas relinquatur vacuitas, quidquid eam vtcumque, sublatis in altum Planetarum superiorum sphæris, replere conati sint. Nam hanc aut similem Copernicani systematis imaginem animo sibi deformare oportet. Lib. 4. Epit.

In quo A. sit Sol in centro vniuersi. C D E F. sit orbis annuus, in quo terrâ cum lunâ ac totâ regione elementari reuoluitur quotannis circa solem. Orbis Saturni, extimus Planetarum sit G H I K. qui à sphærâ fixarum B L M N. distat interuallo G B. vacuo. Semidiameter A B. siue distantia centri mundi in quo quiescit sol, & sphæræ fixarum, bis millies, imaginatione Kepleri, longior est, quàm distantia A G. quæ est semidiameter sphæræ Saturni. adeò vt A G. sit solùm bis millesima pars A B. Totus deinde orbis terræ annuus C D E F. imò etiam orbis Saturni G H I K. si Lansbergio credere velis, comparatione B L M N. instar puncti est indiuisibilis. Et hîc cernis quod paullò antè dicebamus: quòd si oculus ex sphærâ fixarum B. terram despicere posset, visurum eam, tamquam immobilem, etiamsi circulum C D E F. circumcurreret: nam siue in D. (quod existima esse principium Arietis) siue in F. opposito Libræ puncto versaretur, semper in eodem puncto hærere appareret, quandoquidem diameter orbis annui D F. sit linea ad sensum indiuisibilis.

Hoc ergo illud ἄναστρον est & sine corpore cælesti hominibus vtili, inter Saturnum & fixas interuallare ingens spatium, quod Keplero adeò verisimile videtur, non Tychoni, non mihi.

Sed proportio illa tam concinna, ait Keplerus, probabile ipsum facit. Vt videlicet, quantò corpus solare A. minus est quàm G H I K. id est, quàm tota compages conflata ex sphæris omnium Planetarum & elementis, tantò G H I K. minus sit quàm B L M N.

Verùm tam quæsita, & imbecilli pede nixa proportio non est satis valida, vt tantæ rei molem sustineat. Nam Solis magnitudo tam ampla à diuino Opifice facta est, quanta ad illuminandas non solùm Planetarum sphæras, sed fixas etiam ipsas (si Copernico creduli simus) satis fuit: aut certè (quoniam longitudine interualli inter Saturnum & fixas iam deterreri solent Copernicani) quantum ad elementa & Planetas (id est, orbem G H I K.) perfundendos necesse erat. Hîc enim circiter extremos radiorum solarium mucrones euanescere Keplerus, Lansbergius, alijque existimant, ideoque fixas suam non alienam lucem vibrare.

Proportio igitur quam Opifex inter solare corpus, & vltimam sphæram Saturni, siue totum systema planetarium, interiecit, ex actione, quâ sol vniuersum illud spatium illuminare debebat, sumpta fuit: vnde similem proportionem inter orbem Saturni, & fixarum ob eumdem finem seruare non oportuit, cum planetarius

orbis

orbis ad agendum in fixas à naturâ & Opifice destinatus non sit.

Quandoquidem igitur omnia illa corpora cælestia ad influxum & actionem in terram & orbem elementarem creata sint (*posuit* enim *stellas Deus in firmamento cæli, vt lucerent super terram*) sine dubio, fixarum & Saturni interuallum tam spatiosum factum est, quàm ad modulandos ac temperandos fixarum radios, antequam ad terram pertingerent, sufficiebat: minimè verò tam immane esse debuit, vt fixarum lumen per longitudinem eius delassatum, in sphærâ Saturni emoreretur, nec ad terram perueniret, vt ridiculè philosophatur Lansbergius. Gen. 1.

Absurdum etiam est, aiebat proximè Tycho, longè maximam visibilis mundi partem otiosam esse, & sideribus destitui quæ actione suâ prosint his inferioribus. Sed videte tamen, quomodo hanc lacunam Lansbergius impleat. Fallitur Tycho, inquit: non est vacuum illud spatium, sed plenum, non solùm nouis astris, *sed creaturis inuisibilibus vndique obsidetur.* & explicat deinde, hos esse *spiritus bonos & malos, ascendentes & descendentes* à tertio cælo in terram, & Dei mandata perferentes. Quasi verò spiritus spatia repleant, & accenseri debeant partibus mundi visibilis. Quod deinde addit de nouis astris, res incertissima est. nam etiam Copernicani passim cum Tychone ea inter ipsas fixas, non sub ipsis nasci arbitrantur: &, vt demus in spatio illo medio quandoque aut stellas nouas, aut cælestes Cometas, ex perennium fortasse siderum halitibus oriri, non operæ tamen pretium fuit ad finem tam exilem adeò ingens ætheris interuallum condi. Sola igitur imaginatio Copernicana, quoniam rebus suis ita expediebat, nobis illud fabricauit.

Quod etiam negant stellam fixam in B. non apparituram maiorem terrâ & oculo consistente in C. quàm consistente in E. vix ferri potest: sic enim longitudo tota diametri orbis annui (quæ iuxta Copernicum, 2000000. milliaria Germ. continet) siue intercapedo terræ & solis duplicata, ad ampliandam, aut minuendam stellæ fixæ speciem, nihil omnino conferre posset; cùm tamen Batauica nostra arundo, plurimas in viâ lacteâ, & per totum firmamenti fornicem fixas, oculis extra tubum spectantibus inuisibiles, nobis ampliando detegat, & ceterarum visibilium discos omnes dilatet. tubus autem non tantum præstare in dilatando speciem sideris potest, quantum vicinitas oculi, qui duplo eleuatur à terrâ, & propinquior fixis esset quàm corpus solis. quod exemplis

exemplis varijs in his inferioribus ostendi potest, sed lunæ potiùs vtamur. Vt enim luna tantæ molis extra tubum appareat, quantæ in tubo ex terræ superficie apparet, non opus est ascensu tam multorum milliarium versus cælum lunæ.

Argumentum tale quoddam aduersum se strui posse olfecerat, opinor, Keplerus, ideoque vt cogitationem nostram hinc auerteret, telescopij vires in ampliandis sideribus fixis valdè diminuit, imò planè interficit. *Periti artifices*, inquit alicubi, *negant vllam* stellarum fixarum *quantitatem, veluti rotundi corporis, detegi per inspectionem telescopij; quin potiùs, quò perfectius instrumentum, hoc magis fixas repræsentari vt puncta mera, ex quibus radij lucidi in speciem crinium exeant dispergantur*q*.* Sed fallitur profectò, & paruitatem fixarum vltra verum extenuat. artifex enim ille peritus, procul dubio, Galilæus est, cuius Epistolam vnam Keplerus Dioptricæ suæ inseruit: in quâ, *Licet stella canis discus*, ait Galilæus, *non maior appareat* (per faberrimum illud eius telescopium) *quinquagesimâ particulâ disci Iouis, nihilominùs radiatio eius est ingens & violenta admodum, adeò vt figura disci crinibus proprijs se ita implicet & abscondat, vt magnâ difficultate distingui & explicari valeat è circumfusis crinibus.* Non ait igitur Galilæus corpus stellæ canis merum punctum esse, sed modicum tamen, & partem quinquagesimam videri corporis Iouialis. Neque mirum id est, tam parum in speciem à telescopio dilatari, quia telescopium circumfusos capiti eius crines detergit, quos extra telescopium solos pænè videmus; nam capitulum illud eius si caluum esset, sine telescopio oculus nullus cerneret; cùm nisi crystallo amplietur, instar puncti & inuisibile planè fit. Hoc igitur tubus facit: punctum illud lucis, crinibus suis implicatum, quod aliàs solum cerni non posset, ad quinquagesimam partem corporis Iouialis inflat, & distinctè in conspectum adducit. Fallit igitur nos Keplerus, dum fixarum illa puncta in manifestos globulos, telescopij ope dilatari negat. Id enim etiam Galilæus alibi disertè affirmat. *Est galaxia*, inquit, *nihil aliud quàm innumerarum stellarum coaceruatim consitarum congeries. in quamcumque enim regionem illius perspicillum dirigas, statim stellarum ingens frequentia sese in conspectum profert, quarum complures satis magnæ, ac valdè conspicuæ videntur; sed exiguarum multitudo prorsus inexplorabilis est.* Et hæc aliaque id genus nemo hodie ignorat, nisi qui telescopij cælique ignarus.

Lib. 4. Epit.

Galilæ. Nunc. sidet.

Si

Si ergo Batauicus iste tubus fixarum imagines sic dilatat, oculi vicinitas tam valdè aucta, tantumdem, vt minimum, efficiet, ac vbi terra tot milliaribus supra Solem nos motu annuo euexerit, quot iam infra sumus, amplior ex propinquo fixarum species occurret, vt Copernicani vsu etiam venire credunt in tribus superiobus Planetis. Terra igitur annuâ periodo circa Solem non gyrat, nec tam immenso interuallo fixæ distant à nobis, vt differentia 2000000. milliarium Germ. pro nihilo reputari debeat. Vnde & stationariæ, retrogradæ, directæ quandoque fixæ non secùs ac Planetæ erunt, euenientque omnia quæ Aristoteles olim obiectauit Pythagoricis, nec effugere hactenus potuerunt, quidquid multâ tergiuersatione conati Copernicani.

Sed ecce hoc è Theologiâ nostrâ calamum etiam iam incidit, ne effluat, chartæ allinamus.

Theologi vniuersim Inferni ignem in centro telluris collocant, & indicat Fides nostra, dum ait, Christum Dominum ad Inferos descendisse. & Apostolus disertè: *Descendit primùm in inferiores* Ephes. 4.
partes terræ. Et alibi de vindictâ Core, Dathan, & Abiron: *Di-* Num. 16.
rupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit illos cum tabernaculis suis & vniuersâ substantiâ eorum, descenderuntque viui in Infernum operti humo. Locus autem iste carceris & pœnarum ideò in terræ centro, inquiunt Theologi, quia decebat longissimè ab empyreo & habitatione Beatorũ summoueri; veluti in palatijs Regum vilissimus & infimus esse solet carceris locus. Empyreum verò, omnium consensu, in circumferentiâ mundi est, igitur Infernus in centro. terra ergo in quâ Infernus, vniuersi centrum est, nõ Sol (aliàs enim Inferi includendi essent Sole;) vnde nec annuo cursu circa Solem tamquã mũdi centrum potest circumagi.

Multa hactenus vndique rapta in Copernicanos iecimus, iam reijcere oportet quæ tam animosè ex aduerso sparsa in nos.

CAPVT XIII.

Nouem priora Copernicanorum argumenta reiecta, quibus motum terræ νυχθημέρινον aßerebant.

PRimum argumentum Cap. 11. quo motum terræ diurnum, qui ceterorum omnium fundamentum est, firmant Copernicani, ab ingenio & more naturæ sumptum erat, quæ etsi in neces-

K sarijs

sarijs minimè desit, non tamen etiam superfluit. Compendiosius verò est, terræ corpusculum ad Solem cottidie conuertere, quàm ingentes Solis & stellarum sphæras circumagere.

Sed in facili est responsio. Nam eodem argumento quispiam conficere possit, decentius esse, vt Rex aut dominus satellitum & famulorum coronam sollicitè ad necessariam opem circumcurrat, quàm vt isti circa dominum in sede suâ immobilem ad ministerium circumagantur. Sidera enim in terræ, siue mortalium in terrâ degentium, famulitium creata sunt, ideoque ad opem & influentias ei dispertiendas eam ambire debuerunt. Audi paullisper Scripturam sacram. *Ne fortè*, inquit, *eleuatis oculis ad cælum, videas Solem & Lunam, & omnia astra cæli, & errore deceptus adores ea & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus quæ sub cælo sunt*. Moueantur igitur & discurrant ministri, dominæ gentes cum sede suâ terrâ quiescant. Non amant natura & Deus superflua, inquiunt, & verum est; sed tamen etiam magnificentiam in plerisque diligunt: quia *confessio & magnificentia opus eius*. Hanc enim in tot cælorum & siderum conditione admirabiliter ostendit, quibus etiam motum circa terram imperare debuit, vt prolixior nobis esset confessionis & laudis erga benignissimum Opificem materia. Quas enim dignas ei laudes & admirationem reddere possumus, qui non tantùm olim semel condidit, sed cottidie in vnius animalculi ministerium tam ingentia incitat & versat corpora?

Deut. 4.

Psal. 110.

Sed fieri non potest quin tantâ & tam insanâ velocitate dirumpantur cælestes sphæræ, & omnia sidera dissiliant, clamant Copernicani. *Vtrum probabilius videbitur*, ait ille encomiastes Gilberti, Edvvardus VVrightus, *globi terrestris æquinoctialem circulum, vnico horæ scrupulo secundo (id est, eo circiter tempore, quo quis celeriter incedendo, vnico tantùm passu progredi poterit) vnius milliaris Britannici (quorum 60. vni gradui maximi in terrâ æquantur) quadrantem conficere posse: an primi mobilis Æquatorem eodem tempore quinque millia milliaria, ineffabili celeritate percurrere, & in ictu oculi quingenta circiter milliaria Britannica, fulminis ocyùs alis, præteruolare?*

Paræn. ad Gilbert.

Probabilius est, primum mobile tot millia præteruolare, VVrighte: nam si terra intra moram quâ vnum passum in superficie eius facis, ad quadrantem totum milliaris Britannici versus orien-

orientem auolat, ſalta ſemel, animi gratiâ, in altum: ecce vno ſolido quadrante Britannici milliaris inde ad occidentem recides. dum enim tantillo tempore in aëre pendulus hæſitaſti, terra quam calcabas, tam procul in orientem aufugit, vt ex Cap. VIII. intelligis. Nec periculum eſt, ne cælum rapiditate iſtâ tantò maiori diſſiliat; quia partes non colliduntur, nec vna quàm altera magis feſtinat, vt ab eâ ſe abrumpere valeat. In globo verò terræ & aquæ tam fluxo & malè cohæſo, omnia ſecùs ſe habent. nam pars vna mobilior, altera pigrior eſt, ideoque illa iſtam præuertet & retrò relinquet, & dehinc diſſolutio inuadet & diſcidium inter partes. Nolite proinde Copernicani cælo noſtro, ſed telluri veſtræ vehementer & malè metuite. Nimis intrepidi eſtis. nam tormenti globus, ſi ligneus, aut non benè firmus ſit, diſſilit tam rapido motu; terra verò veſtra longè rapidiùs omni globo tormentario, duplici motu volat, vno per orbem annuum ſingulis horis 740. milliaria Germ. vt Keplerus veſter nos docuit, altero circa centrum ſuum 225. milliaria Germ. conficit, quo tempore maioris tormenti globus per 30. ſolùm eiuſdem menſuræ milliaria euadit. Deinde ne cælorum ruinam metueremus, Deus materiam huic fini idoneam elegit, & omni ære, omni adamante duriores eos fudit. Itaque nemo hîc timet, niſi qui de potentiâ Opificis ambigit.

Sed celeritas ipſa eſt incomprehenſibilis, fabuloſa, & addenda metamorphoſibus Ouidij, ait Gilbertus. Attamen quid, quæſo te Gilberte, in totâ naturâ rerum magnopere comprehendis? Numquam Sapientis iſtius philoſophiam audiuiſti? *Qui facit magna & incomprehenſibilia, & mirabilia, quorum non eſt numerus.* Caue de Iob 9.
genere iſtorum ſis, *οἱ κυάθῳ μετροῦντες ὄντως τὴν θάλασσαν, τὰ τηλικοῦ-* Nazianz.
τα τῇ ἑαυτῶν ἐπινοίαις, qui cyatho mare, id eſt, res tam magnas ingenio- Oratione
lo ſuo metiuntur. Modò diuini ingenij infinitus, vt ſic dicã, alueus 34.
mare ſuum, id eſt, immenſam illam ſapientiam comprehendat, parum refert, quid Gilberti cyathus capere poſſit. Audi etiam Tychonem ſanctiùs hîc philoſophantem omnibus Copernicanis. *Indecens æſtimari queat,* inquit, *id per plura & maiora fieri, quod per* Epiſt. ad
pauciora & minori negotio pariter & commodiùs præſtari poſſit. At Rothman.
hic elucet incomprehenſibilis Dei Opificis inperſcrutabilis ſapientia & poteſtas, qui cæli corporibus tam vaſtis, omni cogitatione celeriorem motum, eumdemq; ſimul & vniformem & diuiſum duplicemq; attribuere & voluit & potuit.

Denique, quisquis Aristoteli,& omnibus, præter vnum Epicurum, scholis accredet, magnitudinem & tempus contextum esse ex partibus proportionalibus infinitis, non pertinaciter abnuet, cōprehendi posse,quomodo motus sine fine accelerari valeat,adeoq; Deum sphæram primo mobili centuplo maiorem intra 24. horarum,imò vnius horæ spatium,posse reuoluere. Difficilis æstimatu, fateor, & ipsam quodammodò cogitationem nostram suâ velocitate præuertit iste motus; quin tamen diuinâ virtute corpus aliquod eousque & vltrà incitari possit, nemo Mathematicus, nemo verè Philosophus ambigere potest.

Verumtamen terræ, non cælo, inquiunt, vtilis est ille motus. Moueat igitur se terra potiùs, & benefico Soli terga illuminanda & calefacienda in orbem obuertat, & hanc operam principi sideri remittat.

Sed non intelligunt Copernicani, bruto & ignobili terræ elemento operam illam & se mouendi sedulitatem à Sole non impendi,sed hominibus in superficie terræ degentibus, qui cælos, qui sidera, qui omnia, vt cum Tertulliano dicam,sibi famulant elementa.

Nihil igitur refert quòd in Kepleri culinâ coquus veru ad ignem vertat, non autem prunas circa carnem immobilem assandam circumagat: hoc enim ei minus operę & difficultatis concinnat; famuli autem pigri sunt, & corripere laborem solent, producere mensas. Deus verò Keplerianus coquus non est,nec tellurem, velut gallinam,transfixo veru ad Solis ignem assat; quia tam rapidâ vertigine rei malè compactæ & cohærentis, assatum istud (vt Keplero colludam) dissolueretur,& in ignem aut cineres exciderer. maluit igitur ἀμίαντον & indissolubilem Solis ignem minori periculo circumducere.

Nec valdè etiam premit, quod quinto loco ingerit Origanus. Terra,inquiebat,contra pigritiem & ne putrescat,indiget agitatione; cælum verò minimè,quia est incorruptibile.

Verùm ne terra vniuersa putrescat, penes tot ventorum flatus, & infinitas alias in terræ visceribus causas, est ista cura. Eam verò hîc aut ibi in parte tabescere & corrumpi, vtile, imò necessarium est ad mixtorum generationem. Maius fortasse vniuersæ putredinis,ac mortis totius corporis periculū sit,si terra animal foret,quod motu ad perspirationem & vitalium euentilationem indigeat.

Sed

Sed in homine μικροκόσμῳ mobilissima pars est deorsum, inquiunt: pedibus enim, non capite ambulamus. in magno igitur mũdo pars etiam infima, maximè mobilis & inquies esse debebat.

Hîc Copernicanorum ἀβλεψίαν & obliuionem mirari subit. Terram enim inter medios Planetas longè extra centrum mundi palari existimant, & tamen moueri iam inde arbitrantur, quòd in Vniuerso infimum centri locum obtineat. Solem igitur, quem in centrum & sentinam Vniuersi detruserunt, mobilissimam & exercitatissimam mundi partem esse, hoc argumento potiùs efficient; cùm tamen omnes immobilem faciant, præter vnum ferè Keplerum, cui seni iam primùm in mentem venit, circumagi saltem circa suum centrum.

Verùm, neque si tellus Vniuersi pars ima sit, oportet eam pedum officio fungi: nam aliàs ipsa cęlum, tamquam caput, deberet etiam sustentare, & motu velociori (quod valdè nolint Copernicani) quàm ipsa incedat, illud mouere. caput enim hominis in superficie terræ celeriùs quàm pedes inambulat, quia motus est circularis, & maiorem circulum caput eodem tempore conficit, cùm à centro terræ distet longiùs. Nam quibus rei huius cura, & otium calculi fuit, affirmant in vnâ Orbis terræ circumambulatione, caput hominis sex pedes alti, id est, staturæ mediocris, quatuor ferè milliaria Belgica (quorum singula contineant 3000. pass.) ampliùs quàm pedes emetiri. Sed id genus argumenta magis valent ad mouendum risum, quàm terrarum Orbem.

Nec septimum istud multò validius. Quies, aiunt, nobilior & diuinior est quàm motus: illa ergo danda Soli & stellis fixis tamquam nobilioribus, iste verò tribuendus est brutæ telluri.

At enim si ratio ista vires haberet, Lunam etiam, & omnes Planetas iuberet conquiescere; qui tamen, etiam iuxta Copernicanos, sunt in perpetuo motu. Falsum igitur est, quietem vbique esse potiorem motu. Id enim solùm verum est, in motu quo mobile naturalem aliquam perfectionem, quâ carebat, acquirit, comparato ad quietem quâ sub illâ perfectione quiescit. Sic quies terræ in centro potior est motu deorsum, quo lapis ad illam quietem se pręcipitat: sicuti cuiusuis boni possessio amabilior est, quàm actualis acquisitio eius. Verumtamen Sol, aut astra ad naturalem perfectionem motu illo suo non properant (nec enim iis melius & naturalius est in puncto occasûs esse, quàm in puncto ortûs) sed

ob finem solùm extrinsecum mouentur, id est, ad beneficia sua animantibus & toti mundo inferiori meliùs distribuenda. Quies verò tali motu melior non est, imò tantò deterior, quantò melius, & principibus illis corporibus dignius est, iustitiæ distributiuæ leges obseruare, quàm eas contemnere. Deus tamen immobilis est, quia immensus, & sine motu potest benefacere, & secundùm iustitiæ leges beneficia sua dispertiri. Iuuat etiam Tychonem hîc audire.

Epist. ad Rothman. *Quia motus præstantior & dignior est quiete, magisq́ vitalis, cessit is præstantiori & digniori parti mundi, nempe regioni ætherea. Cumq́ cælum vniuersum loco & tempore finitum quidem sit, sed infinito, incredibili magnitudine & perennitate simile, adeò vt diuinitatē quamdam ob id ei attribuere non dubitarit Stagirita; conueniens etiam erat, motum ipsius cæli infinitatē quamdam præ se ferre, ideoq́ tantâ rapiditate naturaliter cieri, vt cogitatio nostra eam vix assequi poßit, ipsis sensibus hîc omnino obstupescentibus, & motum celerrimum à quiete, nisi post aliquod temporis interuallum, non discernentibus. Tanta nimirum diuini Numinis sapiētia, vt intellectus humanus hîc obmuteat.*

Vis igitur mundi nostri imaginem aliquam videre? Cænationum illarum, in mediâ luxuriâ Romanâ, laquearia versatilia adspice, quorum *subinde alia facies atque alia succedebat, & toties tecta, quoties fercula mutabantur.* Sic enim laquearia mundi & cælestis ille fornix à naturâ, aut creaturâ rationali in orbem versatur, dum interim in terrâ nostrâ ad quietas & immobiles mensas cænamus. Senec. Ep. 90.

Octauò contendebant, Solem mundi lucernam, in centro, vt omnia vndique ex æquo illustret, debere collocari. Sed allucinantur, nam etiam ex lacunari ad illuminandum pauimentum lucernæ solent suspendi. Ex alto igitur Sol & cælestes illæ faces illucent terram cui conditæ sunt. Quia tamen non solùm terræ, sed Planetis omnibus Sol lumen dispergit, idcircò medio inter eos loco Conditor ipsum incedere iussit.

Nonum argumentum negat in Sole vlla esse instrumenta motûs localis, esse verò in terrâ, nempe fibras quasdam rectas & circulares, quibus motus perinde in eâ administretur, atque in nobis & omnibus animalibus.

Sed scire velim, quandónam Copernicani Solem scrutati sint, vt tam affirmatè decernant, nulla in eo inesse instrumenta localis motûs,

motûs, inesse verò suæ telluri. Interrogent deinde metallarios Germaniæ, & Leodienses carbonarios, an viscera terræ effodiendo, neruos, aut musculos, aut vllas omnino fibras deprehenderint, quibus animalia motum solent exequi. Negabunt, imò effusè ridebunt, scio. & nos faciamus.

Itaque neque Sol, neque tellus animal quoddam magnum est, cuius gramina, sentes, & rubi, crines, arborum trunci, pili paullò duriores sint, vt Kepleri Harmonica tam seriò nobis inculcat. Non indiget igitur Sol animalibus instrumentis ad motum, sed aliâ vi inanimatâ se mouet, aut certè ab intelligentiis agitur, vt Aristoteli, D. Augustino, & plerisque Theologis olim placet. Lib.4. c.7.

Languidè igitur & ab inualidâ manu priora ista Copernicanorum tela veniunt: videamus, an amentatiora sint quæ sequuntur.

CAPVT XIV.

Decimi argumenti dissolutio. Terræ motum diurnum à Sole perigæo non incitari. Lunæ motum à terrâ non esse. Terram è crustâ mobili, & nucleo immobili non componi: nec inde Scaligerum in labore ortûs fluminum adiuuari.

NOuam & inauditam hactenus causam inçqualitatis dierum naturalium finxit, & in affirmationem motûs terræ Copernicani callidè deflexit Keplerus. Omnes enim alij Astronomi ex obliquitate Zodiaci, & excentricitate Solis aiunt hanc dierum diuersitatem nasci: ipse ex terræ reuolutione mauult, quæ citatior est, ideoque diei naturalis ambitum citiùs absoluit, cùm Sol est terræ propinquus; quia hic vi suâ, vt credit, magneticâ, terræ vertiginem adiuuat & accelerat. Vnde circa Capricornum, quando Sol est perigæus & terræ proximus, dies naturales, breuiores sunt, longiores verò circa Cancrum, vbi sol apogæus & à terrâ remotissimus, languidiùs etiam eam impellit. Verùm vniuersa hæc sine fundo à Keplero fabricata sunt, quò pluribus argumentis motum terræ oneraret: nam, vt ipsus confitetur, non solùm omnes Astronomi Solis motores, sed etiam Copernicus, & Mæstlinus; imò Copernicani, nullo præter Keplerum, vt opinor, excepto, omnes Æquinoctialis reuolutiones arbitrantur esse æquales. hoc verò falsitatis Kepler. lib. 3. Epit.

mani-

manifestissimum est, si Æquinoctialis terrestris nunc citiùs, nunc segniùs, motu cottidiano circulum suum absoluit.

Attamen demus iam sanè, Sole perigæo velociores esse dies naturales, non idcircò sequitur statim, terram à Sole in orbem incitari, sed Solem potiùs ipsum ab intelligentiâ, vel aliâ causâ velociùs agitari, cùm propiùs ad terram descenderit. Si finem huius accelerationis ignorare me dicam, verum dicam: ne tamen omnino obmutescamus, hæc illicò venit in mentem. Ne Sol terræ vicinior nimiùm plagam directè subiectam adurat, ideò festinat tunc magis; nam mora calefacientis multum ad intensionem caloris valet. Lunam etiam à cottidianâ terræ gyratione moueri proprio motu ab occasu in ortum, vt tam audacter asseuerat Keplerus, non rident alij, sed decachinnant. Sic enim non per Zodiaci obliquitatē, sed super polos Æquatoris, quemadmodum terra Copernicana, directè in ortum deberet incedere. Negat tamen hoc Keplerus, quia Lib. 4. Epit. *mouetur etiam*, inquit, *totum cælum Lunæ communi motu cum centro telluris circa Solem sub Zodiaco, vt ceteri Planetæ: quâ ex compositione fit, vt Luna respectu centri Solis semper teneat directum cursum in sequētia.* Id est, Luna vi magneticâ (quâ Sol secundùm longitudinem obliquam eclipticæ vertit se circa suum centrum) impellitur vnà cum terrâ annuo motu per Zodiacum, ideoque hic motus Solis fortior est, quàm alius quem Luna accipit à tellure: *cùm fluxus speciei solaris* (hoc est, actio virtutis impulsiuæ magneticæ, quam putat fieri per speciem è corpore Solis & terræ diffusam) *sub Zodiaco incedens sit maior, fluxus verò speciei terrestris sub Aequatore, minor.*

Incedet igitur, existimat ipse, Luna sub longitudine Zodiaci obliquè, impulsa à Sole, motu illo quo tellus, Luna, & omnia elementa, horæ vnius spatio peruolant 740. milliaria Germ. quique celeritate suâ longè diurnum terræ motum Lunæ impressum vincit: vnde Luna à filo suo & lineâ obliquâ quam sub Zodiaco legit, depelli à tellure nequit. Sed hæc non videntur mihi satis callide & cogitatè cōposita. Tellus enim & Luna eâdem quasi naui, vt fatetur, vi Solis magneticâ impulsæ nauigant annuo cursu sub Zodiaco. Ponamus igitur Lunam in Æquinoctiali, & tellurem non reuolui cottidianâ gyratione circa centrum: ecce iam Luna in Æquinoctiali terrestri perpetuò manens comitabitur terram per Zodiacum, & quotannis, quemadmodum terra, semel tantùm omnia signa perambulabit.

ambulabit. Quòd ergo iam ita festinet, vt singulis mensibus totum illum ambitum Zodiaci conficiat, à cottidiano terræ motu omnino prouenire debet, nullo modo ab annuo, cùm hoc annuo motu tellus & Luna, velut in naui eâdem, incedant pari passu, nec Sol annuo motu Lunam ab Æquinoctiali terrestri versus Tropicū expellere tentet, sed tantùm eidem parti terræ imminentem, vnà cum terrâ transferre per Zodiacum. Expulsus igitur ille totus ab Æquatore terrestri versus Tropicum à diurnâ terræ vertigine erit. quod tamen fieri non potest, cùm non super Zodiaci, sed super Æquatoris polos cottidie se tellus vertat; vnde Lunam directè sub Æquatore in ortum, non obliquè vltra suos Tropicos, repellet.

Igitur frustrà Keplerus imaginationem suam fatigat, vt nobis expediat, quâ viâ tellus diurnis triginta reuolutionibus Lunam per omnia Zodiaci signa incedere compellat.

Pluribus argumentis ostendi posset, Lunæ motum non esse à terrâ: sed quid opus in re, quam nemo, nisi fallor, etiam Copernicanorum ferè ex animo credit, operam consumere? Hoc verò insuper habere nolo, & præcipuo risu videtur dignum. Keplerus dum ingenium, ad defensandum telluris motum, vndique versat, in hunc tandem scopulum impegit: quomodo aphelium telluris (siue pars circuli quo tellus ambit Solem, maxime remota à Sole) vmquam desereret principium Capricorni, cùm poli diurnæ conuersionis telluris semper spectent polos mundi?

Respondet verò. *Equidem per cohærentiam fibræ* (partis magneticæ, vti existimat, per quam terra à Sole attrahitur vel repellitur, & cuius gratiâ aphelium eius transit de signo in signum, quemadmodum apogæum Solis mutatur apud Ptolemæum) *cum axe motûs diurni consolidatam, fieret quod dicitur, nec vmquam discederet apsis telluris à principio Capricorni. Cogimur igitur concedere globum intra crustam exteriorem: vt ista rotetur motu diurno, ille fibras habens, non rotetur: pertineatq́; vsitata virtus magnetica ad crustam externam, quia semper ostendit polos conuersionis diurnæ, non verò apsidem Solis vel telluris.* Lib. 4. Epit.

Si hæc cepisti, fabricatur nobis Keplerus totum terræ globum ex duabus partibus compositum. Vnus est interior, ac veluti nucleus, totus fibrosus, qui tamen diurnâ reuolutione circa axem telluris non reuoluitur. altera pars est crusta, & velut cortex huius nuclei, quam calcamus, & quæ vertigine diurnâ diem & noctem nobis

bis alternat. Vnde ex istâ bellâ telluris compositione euenire posset, vt, si homines, pertuso & reiecto illo cortice, nucleum incolerent, nullam ampliùs cottidianam diei noctisque vicissitudinem haberent. Item metallarij, aut carbonarij nostri Leodienses tam altè humum quandoque effodere possent, vt cortice toto perfosso, nucleum aspicerent manifestè immobilem, dum ipsi intereà cortici adhærentes, rapidissimo turbine volarent ab occasu in ortum. Deus bone, quali etiam collisione & strepitu orbis ille terræ superior nucleo suo affricaretur! Omnes profectò illi carbonarij & operæ subterraneæ omnibus molitoribus & catadupis surdiores essent.

Videtis iam, opinor, quousque tandem subtilitas illa Copernicana obtundatur, & quomodo deserat sensum, ne videatur deserere rationem. Si motus enim terræ annuus, sine cortice illo & nucleo terrestri defendi nequit, quod fatetur Keplerus, non alio iam telo opus; iugulatus est tam manifestariâ absurditate Copernicus. Non desperat tamen huius rei fidem à nobis extorquere Keplerus, & magno beneficio Scaligerianos se deuinxisse putat, indicando viam quâ fontium fluminumque scaturiginem, & maris æstum expediant. *Adiuuet hinc Physicus aliquis*, inquit, *Iul. Cæsar. Scaligerum, disputantem de fluminum ortu, deq; maris fluxu & refluxu: videatq; si laboranti illi succurrere poßint hac telluris separata viscera. etsi mihi*, addit, *Luna & anima telluris sufficiant.* Keplerus enim maria fluere & refluere credit respiratione terræ, & ingentium pulmonum quos abdidit in suis visceribus, vt nuper in Meteorolog. nostris diximus. Sed quid Scaligerum *separata* illa *telluris viscera* adiuuare possunt? Aut non intelligo, aut huc respexit Keplerus. Putat Scaliger abyssi subterraneæ aquam ab aquâ marinâ superueniente exprimi in altum, ac vi tali impulsam scaturiginibus fontium exsilire; quem in Meteorolog. etiam reiecimus. Adiuuabitur autem hic aquæ in ora fontium ascensus, si ex crustâ fortè superiori terræ mobili, quæ ab occasu in ortum vehit secum mare, defluat istâ agitatione copiosior marina in subterraneam abyssum, item si lapides, metalla, partes etiam terræ è crustâ mobili excussæ abyssum incidant, repletoq; partim eius alueo aquam sursum eleuent.

Lib. 5. c. 1. a. 8.

Exercit. 46.

Lib. 5. c. 2. a. 2.

At parum omnino præsidij in talibus non paradoxis, sed adoxis, inueniet Scaliger. Et si crusta illa frustatim excidat, maiores paullatim

tim

tim fient ruinæ, ac tota tandem dissoluetur. Sed *ἅλις σκυβαρίων κατατετριμμένων, satis de scrutis istis detritis*, quomodo eiusmodi philosophias alicubi appellat Socrates: si tamen etiam hanc consarcinemus laciniam. Plat in Alcib. Non esse ex maculis illis solaribus tam exploratum, quàm Keplerus existimat, Solem turbinari circa suum centrum. plerique enim alij, aut fumos corpore solari exhalantes, aut (quod probabilius, & cælo dignius est) secundariorum Planetarum greges quosdam esse arbitrantur, quos Io. Tarde Gallus, Libello nuper de istis edito, in honorem Christianissimi sui Regis, astra Borbonia nuncupauit. Solis autem motu circa suum centrum compresso, silet illicò anxia illa & prolixa Kepleri Philosophia, quâ Lib. 4. Epit. Planetas omnes & terram ex fibris *solipetis* partim & *solifugis* contexit, quibus Sol circa centrum suum se reuoluens, eos attrahit, aut fugat; plurimaque alia cadunt, quæ hoc turbine Solis infirmiter sustentabantur.

CAPVT XV.

Vndecimum & duodecimum argumentum reijcitur. Oceanum Indicum ab ortu in occasum perpetuò non defluere. Animalia ex Asiâ in terram Australem, per continentem nunc in Maldiuas, Moluccas, Iauas dilaceratam videri transiuisse.

VNdecimo argumento, indicium diurni telluris motûs, ex perpetuo Oceani Indici versus occasum defluxu, sumebant Keplerus & Origanus. Historiam huius fluxûs in Meteorolog. nostris Lib. 5. c. 1. a. 6. inuenies, qui primùm à Columbo, & aliis primis Indiarum repertoribus celebratus, in scholas Philosophorum venit, & ingeniis illis exercitium dedit, aut ludibrium. Nam plurimi huc inclinarunt, vt, quia cæli motus inter Tropicos est rapidissimus, aquam maris ab ortu in occasum abripi existimarent. Hoc verò longissimè spreuimus, & posteriorum nautarum testimonio, qui huius rei diligentiores fuerunt, iugem illum Oceani in occidentem defluxum suppressimus. Nullo enim alio indicio hunc maris raptum, vti vocant, deprehenderunt primi nautæ, quàm facilitate nauigationis ab ortu in occasum intra limites Zonæ torridæ, ac difficultate regressûs ab occasu in ortum. Id verò non in aquæ, sed in aëris qui vela implet, motu habet caussam. Latinè nobis narret Hispanus

 iste,

Iof. Acosta lib. 3. c. 6. Histor. Indic.

iste, præter ceteros non incuriosus. *Qui nauigant*, inquit, *Oceanum Indicum ab ortu in occasum, perpetuo à puppi afflãte subsolano vtuntur, & eò magis pertinace, quò propiùs Aequinoctialem adnauigauerint: si verò in ortum reflectant, aduersum & reflantem ipsum semper experiuntur*. Caussam tamẽ eius rei in cælum coniicit, quod aërem saltem, si aquam non potest, secum perpetuò vehat ab ortu in occasum. *Quia enim*, ait, *rapidissimus Aequinoctialis motus non tantùm secum ab ortu in occasum sphæras cælorum inferiores; sed etiam aëra, vsque ad superficiem maris, corripit. Pater Alphonsus Sanchius*, inquit, *Religiosus nostræ Societatis, & per vtrasq; Indias aliquando peregrinus, homo ingenio pollens & naturæ consultus, narrabat, cùm olim sub Aequatore ab ortu in occasum perpetuo & leni illo subsolano decurreret, se existimasse, non fuisse à turbidâ aliquâ exhalatione, aut è terrâ marive natum, tam mollem & constantem flatum, sed auram & aërem turbine cæli (qui in medio circa Aequinoctialem velocissimus) in orbem circumductum. Nisi enim hoc esset, neque tam pertinax in occasum, neque tam placidus & mollis perflueret, sed vel intercideret quandoque, vel in ortum reflecteretur, inconstans, exlex, ac ceterorum ventorum æmulus. Et ab hac caussâ est, vt toto illo decursu numquam mutentur aut obliquentur nauium vela, sed ab eodem semper cardine, & eodem sinu excipiant auram aspirantem.*

Caussam tamen istam in Meteorolog. confutauimus, quia vsque ad infimum aërem vertigo cæli non perueniat, & in proprios ventos à Sole excitatos reiecimus.

Nullus igitur sub Zonâ torridâ Oceani raptus, propter quem defensandum oporteat terræ diurnum motum comminisci. Verum tamen est, Mediterraneum mare in occasum perpetuò defluere, sed caussâ hac manifestissimâ, perenni videlicet Euxini in Ægeum, & Ægæi in Mediterraneum, ac numquam reciprocãte, lapsu. Hinc enim, vt omnes testificantur, ingens aquarum moles, Ægypti ac Africæ littoribus impacta, versus Hispanias & occidentem reflectitur, nauesque Alexandriâ in Italiam, Galliam, Hispaniam deuehit molli & secundo æstu, rixante & difficili in ortum reditu.

Vnde etiam liquet, quòd etsi talis aliquis esset Oceani Indici in occasum raptus, aliam, præter telluris turbinationem, caussam posse reperiri, illi videlicet affinem quæ Mediterraneum ab ortu ad occasum perpetuò impellit: vt si quispiam Oceani orientalis fundum altius occidentali esse autumet. Nam reuerà si terræ motus,

tus, aquas Oceani illius non satis celeriter terram assectantes retrò relinquat, id etiam in Flandrico nostro Oceano, id in Caspio, id in omni omnino etiam lacu & palude eueniet. Aquæ enim ob lubricam illam & lapsantem naturam, pari passu terram comitari non possunt: destituentur ergo, & ingenti retrò congerie terram occidentalem obruent. Hic igitur Oceani Indici ad occasum imaginarius raptus à Copernicanis quolibet obuio telo Copernicum defendentibus malè raptus est. Quod tamen ait Keplerus, vnam à Sumatrâ & aureâ Chersonneso vsque ad terram Australem, continentem olim fuisse, cuius Maldiuæ, Moluccæ, Iauæ, & ceteræ Oceani Indici in eo tractu insulæ fragmina quædam ac veluti veteris naufragij tabulæ sint, non displicet. imò propè sum vt opiner, hoc terrestri itinere homines, & animalia ex Arcâ Noë in terram Beach Australem, & inde in Americam paullatim, nullo tunc aut breuissimo freti traiectu peruenisse. Hoc enim vero similius, quàm per fabulosam fortassis Atlantidem, aut per Septemtrionis niues, aut Angelorum deportatione, eò penetrasse.

Duodecimo argumento conquerebatur Lansbergius, velocissimum motum maximæ sphæræ, id est, cælo primo mobili à Ptolemæo tribui, tardissimum minimæ, hoc est, lunari.

At sanè ita debuit. nam vtramque spatio 24. horarum circiter, diurno ab ortu in occasum raptu, oportuit reuolui: igitur quæ amplior & maioris ambitûs erat, rapidiùs debuit circumagi. Quòd tamen firmamentum motum proprium habeat tardiorem lunari, nil refert; quia sapiens Opifex sic expedire existimauit, ad distribuendas in certo numero & mensurâ cælestes influentias mundo elementari. Sed nequit idem corpus, ait Lansbergius, motibus cõtrariis simul cieri; igitur duplex in oppositas mundi partes motus esse non potest in eodem cælo aut sidere. Miramini hîc iterùm incogitantiam senis istius Copernicani. Non enim dubitat, quin globus tormenti in occasum explosus agitetur duplici (vno telluris ab occasu, altero pulueris ab ortu opposito) motu: & tamen negat iam id in cælum posse cadere. Deinde mirum est, nisi insulæ Goesanæ ac in mediis aquis Minister, Zelandum nautam, contra motum suæ nauis viderit vmquam inambulantem. Si id potest, nihil vltrà postulamus pro duplici cæli motu.

CAPVT XVI.

Frustrà timeri, ne motus cæli terram in orbem corripiat. Superiorem æthera vero motu in occasum abire, non videri tantùm propter vertiginem terræ Copernicanam.

IMpossibile est, ait Lansbergius iterùm, totum moueri immotâ eius parte: tellus verò sphærarum cælestium pars est; igitur cum sphæris debet moueri.

Falleris, terra non magis cælestis sphæræ pars est, quàm pes pars tui calcei, Lansbergi: nec enim locatum est pars sui loci. Si verò sphæram cæleste accipis pro aggregato ex ipso orbe ambiente ac omni corpore contento, id non mouetur per se primò; terrâ videlicet, parte eius, quiescente. Nec id magis impossibile, quàm Lansbergium quietis pedibus caput inclinare aut circumferre.

Sed οὐ κόνιον ἐν, *non eiusdem farinæ est*, nec tam facilè dissipari potest, quod ex Mæstlino congerit Keplerus. quomodo, inquam, tantulus telluris globulus non corripiatur in orbem tam rapido cælorum turbine. Et augeretur profectò insigniter rei difficultas, si Lansbergio luberet credere, asserenti tellurem, *perinde ac si corpus esset leuissimum*, in aëre suspensam esse, ac minimo etiam digitulo impulsam, sponte in orbem decurrere.

Lib. 1. c. 22 Progymnas.

Verùm nego tamen globulum istum à cælo quamuis vastissimo, ad motum sollicitari: quandoquidem nubes viciniores, & tantò quàm terra obedientiores, non sequantur tamen cælestem motum. Imò, an æther (siue aër est) concauo cæli contiguus, trahatur eius motu, Galilæus & Sarsius dissident, & corrixantur animosissimè. Galilæus enim ætherem à fornice cæli Lunæ trahi negat: quia si æreum aut vitreum orbem circa axem suum quantâuis rapiditate circumagas, aër inclusus non sequitur motum orbis; quod ex flammulâ candelæ facilè intelligitur, quæ concauo vasis ferè attigua, ne tantillum quidem vibratur, aut in eam partem annuit quò fluit motus. Id enim se in catino æreo expertum dicit Galilęus.

Simbell. Exam. 40.

Sarsius tamen experimentum experimento reponit. *Motum aëris*, inquit, *sed tardiorem, satis superq́, meum probat experimentum. Si enim candela accensa manu retineatur, cuius flamma non longè ab interiori catini superficie absit, hæc, vbi vas circumagi cœperit, in eamdem quoque partem suam euentilabit flammam. Hæc autem euentilatio aliunde oriri non potest, nisi ex aëris sese in gyrum agentis incursu.*

250

cursu. Hanc verò flammam candelæ, non catino affixæ, sed manu retentæ, ad catini motum in eamdem quoque partem agi, non est cur neget Galilæus. Quod si experto sibi id minùs feliciter accidit, ideò factum existimem, quia nullâ ratione res adeò inuisa feliciter ei accidere poterat. accidit tamen ijs, qui æquiore animo id me præsente experti, ipsimet candelam manu prehensam tenere, catinumq; agere voluerunt, viri Illustrissimi atque eruditissimi, quos inter Galilæo carissimi numerantur, Virginius Cæsarinus, & Io. Ciampolus.

Siue igitur ætherem à concauo cæli lunaris rapi in orbem, cum Galilæo negemus, siue cum Sarsio affirmemus, numquam tamen terram vnà corripi necesse erit; quæ tanti spatij, id est, 51. semid. suarum intercapedine à proximo cælo distat. Nam, Sarsij etiam confessione, pars ætheris à contactu cæli remotior languidiùs trahitur, nec impetus valdè profundè descendit versus terram: igitur terram non impellit, nec ad sequendum vllâ ratione sollicitat. imò licet ad infimum aërem perueniret cæli raptus, terram tamen mouere non valeret, quia molles nimis & languidas ei manus iniiceret.

Itaque à motu cæli & subiecti ætheris non debent Mæstlinus & Keplerus terrestri globo metuere. Nec verus etiam Lansbergius, qui credit eum tam leuiter in aëre pendulum esse, vt minimo impulsu valeat in orbem agi. Nam ponderibus suis ita libratur, vt hemisphærium vnum alteri resistat, & contrario in centrum nisu, ac incubatione satis graui, inuicem se sustentent. Falsum quoque, & contra experimentum est, terram suâ grauitate non resistere motui circulari. aliàs enim pars terræ à ceteris auulsa, sine renisu & difficultate posset in orbem duci, nec caballi nostri tanto anhelitu curulia onera circulari tractu mouerent in superficie terræ. Hinc etiam prodit se vanitas eorum, qui asseuerant, *terram semel à naturâ impulsam non posse quiescere, sed irrequieto motu, sine fine in orbem pondere suo verti atque obambulare*. Quia, inquam, terra pondere suo, & in centrum graui incubitu, motui etiam circulari obsistit. Nam aliàs pede vno in murum impacto, aut globo tormenti saltem in saxeum montem excusso, totum terræ orbem conuertere, & illicò ex die noctem, & retrò ex nocte diem creare possemus. Ne igitur similes absurditates prudentem mundi inferioris œconomiam quandoque perturbarent, debuerunt diuini digiti globum illum grauiùs & firmiori statu suspendere. Origan. Epist. ad Elect. Brand.

Verùm ecce, dum defendo terram, ne abripiatur cæli motu, metuo

metuo ne proximum etiam & attiguum ętherẽ impellere nequeat, quod vult Galilæus, & valdè exoptent Copernicani. Si enim Lunæ ad aliquantam profunditatem subiectus aër (siue etiam aliquod ignis elementum ibi est) ab ortu in occasum non potest à cælo vehi (quem tamen constat, experientiâ Cometarum sublunarium in eo pendentium, tali motu incedere) igitur motus iste supremæ regionis aëris non verus, sed imaginarius est; nec aliunde imaginatio ista venire potest, quàm quia Orbis terræ cum infimo aëre & nubibus ab occasu in ortum abripitur, relicto supremæ regionis aëre, qui idcircò videtur in occasum regredi. Itaque nisi caussam reperiamus probabilem quę aërem illum ab ortu in occasum vero motu impellat, Copernicani imaginarium suum per vim nobis obtrudere possunt.

Et profectò vehementer ambigo an læuissimus cæli Lunæ fornix valeat vel tantillum, aërem contiguum mouere. Nam in eodem præcisissimè vestigio manens, in orbem se versat, nec spatium subiecti corporis contendit intrare, vt idcircò oporteat ipsum loco dimouere. Nisi ergo ingentibus rugis, imò montibus totis concauitas illa cæli sit exasperata, nõ acute video, quomodo valeat ętherem secum ducere. quem enim vncum, quam manum ei iniicit, si concameratio tota glaberrima est? non enim instar picis, aut visci, sed tenerrimâ, laxâ & solutili vnione illi fluidus æther adhærescit; nec habet, cur motum eius sequatur, nisi fortasse, quia vacuum metuit. Sed tamen, quodnam potest hîc esse vacui periculum? Nam pars superficiei cæli quæ contiguam ætheris partem motu deserit, in spatio sequenti illicò simillimum alterius partis ætheris contactum inuenit, vt proinde prioris partis sequela, ad superficiem illam in sequenti spatio replendam, necessaria non sit. Igitur superficies cæli glabra glabrum ætheris dorsum læuissimè destringit & mox deserit, idemque parti ætheris sequenti, & omnibus deincipiti ordine facit. Non faciet tamen, respondat Sarsius: *Quia nauicula vino oblita* (sic expertus est ipse Galilæus) *in mare propulsa, quingentis passibus emensis, nec antè, abstersо mero, abstemiam se olfacientibus exhibet, & meras solùm redolet vndas. Sic ergo*, inquit, *à naui etiam planè discedet aqua, sed vbi secuta diu fuerit, nec simul abscedet tota, sed partim ac minutatim; vt vel sic testetur, non sponte, sed vi maiore coactam, nauis se ab amplexibus distrahi.* Simile igitur in cæli & ætheris contactu eueniet.

Sed

Sed à temulento Baccho ad sobrias Nymphas malè videtur argumentari. Sequitur enim vinum tam diu nauiculæ cui adhæret carinam, quia spiritu suo penetrabile est, & altè satis in ligni meatus se insinuat; vnde tam facile & citò ablui non potest. aqua verò tantâ pertinaciâ fundo nauis adhærere nequit, cùm summam solùm superficiem eius oblinat, aut certè non nisi in latè dehiscentes ligni poros vix se penetret. Itaque aqua quam fundus nauis allambit, illicò ab eo deseretur, nec sequetur, nisi quantum superficies ligni poris combiberit, aut quantulum lentitudine quâdam suâ ei adhæserit. Aquam enim modico lentore apprehendere superficiem externam rei immersæ, patet, quia res aquis extracta, aliquamdiu madorem retinet; nisi pingui vncta sit, aut talem siccitatem habeat, quæ vinculum aquæ statim respuat: quomodo auium, maximè aquatilium, pennæ nihil humoris seruant, illicò vbi aquis emersère.

Illa tamen vini, aut aquæ naui adhærentis experientia, non potest in cælum trahi. Nam in concauo Lunæ, nulli pori, nulla foramina hiant, intra quæ æther se illatebret, seque teneat, vt ab eo possit abduci; quomodo spiritus vini auehit secum nauis. Deinde æther magis solutilis est, nec parem habet lentitudinem cum aquâ, vt superficiei cæli fugienti aliquantisper inhærescere possit, quemadmodum aqua naui.

Hinc lubrico isto cæli Lunæ quasi diffidens Sarsius, ne res fortasse tota manibus extorqueretur, tandem illam totam cæli superficiem quibusdam rugis & inæqualitatibus exasperat; nec vllam tamen inde siderum manifestam refractionem futuram contendit. Facilè iam autem intelligitur, quomodo æther ab angulis, item montibus fortassis etiam, & promontorijs intra profunditatem eius è concauo cæli dependentibus, in orbem impellatur.

Sed fictitia isthæc, & ad fugam reperta sunt. Verius enim longè est, nullum, vsque ad stellas fixas, occurrere solidum fornicem; quod altissimæ Cometarum traiectiones, & alia quædam satis ostendunt. Itaque non à cælo Lunæ glabro vel aspero, in orbem trahitur æther; verùm à corpore lunari aspero & montoso, cæterisque Planetarum globis, qui maximo & irrequieto turbine liquentes illos ætheris campos traijciunt. Vnde sanè existimo, non longè infra Lunæ orbitam, hunc ætheris motum descendere, & omnes consequenter illos Cometas qui cæli motum ab ortu in occasum comitantur, longissimè à verticibus excelsissimorum

montium abesse, & Lunæ, altitudine pares aut suppares esse.

Cernis ergo iam, vt arbitror, non opus esse motu terræ Copernicano, vt superior æther appareat ab ortu in occasum recedere; quandoquidem caussa aliqua inuenta sit, quæ vero potiùs eum motu in illam partem trahat. Aut si illa non sufficit, & adhuc caussificentur Copernicani; virtutem cæli magneticam (quod tamen nolim) quæ ætherem ductet, fingamus, & pares ipsis erimus, qui simili virtute magni magnetis telluris, infimum aërem ac nubes ab occasu in ortum agitari credunt.

Ne tamen etiam caussa Ptolemæi, & plurimorum hodie, qui sine vi magneticâ (id est, lato illo & generali ignorantiæ in rebus istis mantelo) à glaberrimâ cæli Lunæ superficie ætherem superiorem raptari credunt, prorsus deseratur, ecce in memoriam mihi redit imago globi per puluerem abiecti & in eo se voluentis. hic enim puluercam à tergo caudam trahit, puluere videlicet non illicò globi superficiem deserente, sed in complexu eius aliquamdiu cum ipso fugiente, quasi aliquis eum vacui metus incesserit: eoque pertinaciùs & longiùs sequitur, quò rapidior fuerit globi motus. Sic etiam, cùm pisces per aquam, homines, aues, & omnia quadrupedia per aërem rapiuntur, aquæ, vel aëris partem aliquam tergo adhærentem post se trahunt. Simile quidpiam igitur in æthere cælo Lunæ attiguo existimandum. vnde & experimento Sarsij, quod paullò antè narrabamus, magis quàm Galilæi erit fidendum; præsertim, cùm & ipse Galilæus tandem Sarsio concedat, *motu catini rapi fortasse aërem proximum, cuius crassities digiti mensuram non excedat*. Quam aduersarij indulgen-
Simb. Exam. 40. tiam largiter ampliat Sarsius. *Vt pars, inquit, lunari concauo proxima, vi ipsius cæli rapitur, ita alia remotior, vbi prioris partis vim sui distentione vitare ampliùs non potest, quamuis tardiùs, illam assequetur. Neque minùs enim vna aëris pars alteri nectitur, quàm ipsi lunari concauo pars illud contingens. quòd si hæc illo nexu rapitur, rapientur etiam reliquæ.* Ad aliquantam tamen solùm profunditatem, vt hîc libet experiri. nam piscis, aut nauis in lacu tranquillo natans, non mouet & trahit post se totum lacum. A quâ caussâ verò id fiat, non est tam promptum. existimo, ob vacui metum. Nam licet pars superficiei cæli non esset vacua, etiamsi pars ætheris contigua non sequeretur, cùm illa aliam inueniret (vt antè dicebam) partem ætheris, quæ eam repleret; tamen natura veluti id ignorans, tam sollicita est, vt partem prio-

priorem aliquamdiu ſequi iubeat, donec quodammodò res planè ſit extra omne vacui periculum. hoc enim ſecurius, promptius etiam & facilius eſt ad propulſandum mali illius periculum: natura verò facilioribus, & quæ magis in manu ſunt, remedijs hîc ſolet vti. Tot ecce viæ ſunt, quibus Copernicanis poſſumus elabi.

CAPVT XVII.

Motum terræ annuum, neque ex ſimilitudine terreſtris opacitatis quam videmus in Planetis, neque ex motibus periodicis quibus Planetæ circumeunt Solem, poſſe probari.

NEruos quibus Copernicani terram diurno motu agebant, ſoluimus, aut fregimus, niſi fallor, alijs iam qui eam annuo motu per Zodiacum vexant, admoueamus vnguem.

Primo & altero Capitis III. argumento flagitant ſibi dari, corpora Planetarum, inſtar telluris, opaca & radijs ſolaribus impetuia eſſe. Lunam etiam montibus & vallibus exaſperari, ac terræ noſtræ gemellam videri. omnes denique Planetas Solem motu proprio circumcurrere. Verùm vniuerſa hæc & plura eiuſdem nouæ cæleſtis Philoſophiæ volentes concedimus. Sit Luna montoſa (quamquam alio fortaſſe filo facies illa enormis quæ in tubo apparet, deformari poſſit) & terræ ſimilis: an tamen ideò ſtatim inter Planetas terra ambulare debet?

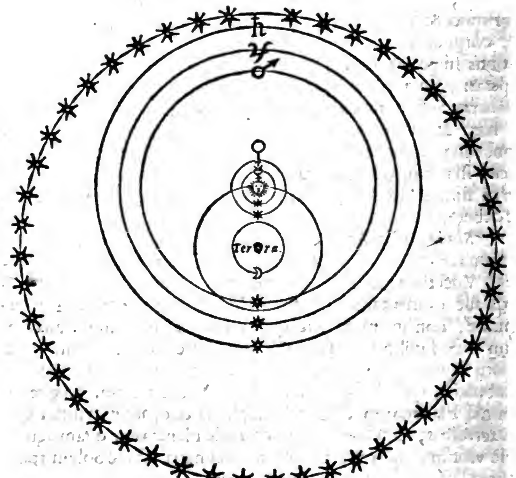
Simia, quàm ſimilis turpiſſima beſtia nobis! Ennius.

an idcircò hominibus & ſimijs omnia communia eſſe oportet? Vocetur ſanè Luna terra cæleſtis, & terra Luna terreſtris aut elementaris, modò in ſuperficierum pari ferè enormitate, non in motu aut quiete ſit iſta ſimilitudo. aliàs enim ſi ex ſimilitudine facierum coniectare velis, terram etiam motu Lunam imitari, perinde feceris atque ſi dicas, ſtatuam ambulare, quia hominis ambulantis habet faciem. Neque, ſi omnia Planetarum corpora adiaphana & opaca ſunt inſtar globi terreſtris, ſequitur magis terram eſſe Planetam, quàm aquam eſſe vinum, quia illa inſtar vini diaphana eſt, & Solem tranſmittit.

Sed Mercurius, Venus, & reliqui Planetæ eâ ſerie ambiunt Solem

lem quam olim ipsis statuit Copernicus, inquiunt Keplerus, Galilæus, Lansbergius. Sit ita planè. Non tamen necesse est, vt Sol in centro vniuersi stare iubeatur immobilis. Aliud namque vniuersi, & aliud Planetarij systematis centrum esse potest. Conuertant igitur Planetæ ceteri (exceptâ Lunâ, quæ manifestè motu proprio terram circuit) ad Solem periodicos suos motus, sed tamen incedat etiam Sol in Zodiaco, motu annuo, & ab ortu in occasum cottidiano, velut Rex inter satellites. Regem enim ambulantem non minùs, quàm in throno suo immobilem, satellitium & famuli circumludere possunt.

Itaque systema Tychonicum longè propiùs verum est Copernicano, quia terræ immobilitatem suam, & locum centralem restituit, Solemque, etsi mobilem, centrum tamen ad quod Mercurius, Venus, Mars, Iupiter, Saturnus in proprijs motibus respiciunt, constituit. Imaginem hîc eius vides.

In

In hac tellus inprimis est firmamenti & mundi immobile centrum, circa quod sidera vniuersa fixa, erratica circumaguntur; etsi sola luminaria, Sol & Luna, eam vt motûs sui proprij centrum adspiciant: reliqui enim Planetæ circa Solem se conuertunt. proximè quidem Mercurius & Venus, qui proinde in paruis quibusdam tantùm circellis, terram non cingentibus, sese mouent. Vnde caussam oculis ipsis iam inspicis, cur Plato, Aristoteles, & veteris æui illius Astronomi Solem proximè supra Lunam, infra Venerem & Mercurium collocauerint. reuerà enim motu proprio Venus & Mercurius aliquando supra Solem scandunt, cùm ipsum sus deque circumeant. Vetusti igitur illi distantias eorum à terrâ dimensi sunt, quando Mercurius & Venus circa summam orbis sui apsidem siue apogæum, Sole eleuatiores erant, Ptolemæus verò & posteriores, quando circa imam & perigæam apsidem, infra Solem descenderant. Errauerunt verò vniuersi, arbitrantes eos aut perpetuò supra, aut perpetuò infra Solem versari. Venus etiam, vt ex eodem schemate cernis, quandoque descendit infra Mercurium, nam orbita eius circa Solem includit intra se orbitam Mercurialem. igitur Venus perigæa, quàm Mercurius perigæus, terræ est necessariò propinquior.

Martis deinde orbita interfecat viam solarem, & aliquando demittit se infra Solem: quod potest facilè, cùm sine solidis eccentricis & epicyclis, liquidum sit totum illud ætheris æquor. Colligit verò hanc intersectionem Tycho, ex parallaxi Martis, quam sæpè deprehendit maiorem solari. Scio multos, & in istis Keplerum, ob hanc maximè orbitarum Martis & Solis intersectionem, systema Tychonicum aspernari: sed reuerà perperàm, vt mihi videtur; nam Mercurius & Venus tantumdem, quantum Mars, faciunt. Debuit autem Mars alicubi se deijcere infra Solis orbitam, quia non poterat tanto gyro, quanto Iupiter & Saturnus, includere Solem & terram. In hoc ergo Mercurium & Venerem imitatur, post quos immediatè ambit Solem.

Hæc etiam contemplatio ad systema Tychonicum me vehementer ducit, quòd videam duo tantùm luminaria, quæ Opifici in creatione cæli præcipuè curæ fuerunt, *vt præessent diei & nocti*, Gen. 1. motus suos proprios circa terram vt centrum, ordinare, ceteros verò omnes Planetas ad Solem tamquam Principem se conuertere. Euidenti sanè argumento, Solem & Lunam (quorum maximè insignis in mundum elementarem est influentia) propter homines

& animantia proximè conditos esse, reliquos verò Planetas propter Solem immediatè, vt schemis & choreis inenarrabilibus eum circumludentes, radios eius ex varijs aspectibus in terram reflectant, & omnes actuosas illas influentias infringant, ac iuxta diuinæ sapientiæ legem modulentur. Itaque Planetæ omnes, præter duo luminaria, secundarij, & in subsidium influentiæ solaris creati sunt.

Idem de maculis, siue Planetis Borbonijs circa Solem, ac Mediceis circa Iouem censendum est. nam etsi hi Ioui proximè famulentur, remotè tamen, cum Ioue Regulo suo Regem Solem adspiciunt. Hæc igitur cæli Tychonica imago, Scripturæ sacræ, diuino & vero prototypo, propinquior mihi semper visa, quàm Copernicana, aut etiam Ptolemaica, quæ omnium Planetarum orbitas proximè ordinat circa terram veluti proprij motûs centrum. Deinde Ptolemæus nimis prolixâ epicyclorum supellectile cælum onerat, quod non facit Tycho. Nam *Tychoni, Solis & totius systematis planetarij vnus & idem circuitus, communis omnibus partibus, omnes tollit epicyclos*, ait Keplerus. Astron. Optic. c. 10.

Hoc ergo systemate, donec emendatius quispiam dederit, vtamur. emendari enim aliquid posse, non dubito, cùm Astronomiæ plurimum ad perfectionis culmen adhuc deesse, oculis nuper ipsis intellexerimus, quos Batauico tubo misi mus in cælum. Veteri igitur Socratis scito, oportet ista ἄνω καὶ κάτω στρέφειν, πρὸς ἄλληλα κολλεῖν τε καὶ ἀφαιρεῖν, *sursum deorsum versare, noua quadam agglutinare, demere vetera.* Plat. in Phædr.

CAPVT XVIII.

Tres superiores Planetas vero, non imaginario motu festinare quandoque in ortum, aut in occasum retroagi. Solem instar citharœdi cum choro suo fugientis, in medio Planetarum versari.

NVllo argumento in speciem probabiliori motus terræ annuus à Copernicanis adstruitur, quàm isto stationis, directionis, regressionis Planetarum. Fateor enim sanè, si tellus eclipticam è regione Solis inter Planetas perambulet, aliquid istis simile euenturum eius quod iam in ipsis cernimus. Stare, inquam, festinare, aut retroagi Planetæ quandoque videbuntur, etiamsi perge-

re

re numquam cessent: sed effectus tamen iste à pluribus caussis esse potest, & vnicam, quia concinna videtur, ita amplecti vt ceteras nolis in aspectum venire, ingenij pertinacis est, & fatuelli.

Quispiam dum in flumine nauigat, si viderit omnes ripæ arbores in contrarium refugientes, non suo sed nauis & oculi motu; quid censeas, si is posthac nihil nisi simili imaginario motu circa se moueri existimet? homines in foro neget ambulare, sed ita solùm videri, & motum illum esse in suo oculo? nónne Anticyras mittas, & putes insanire? Hoc igitur ad Philosophiam Copernicanam transferamus. Potest fieri, inquiunt, vt per vnicum terræ & oculi nostri in Zodiaco motum omnes illos Planetarum lusus expediamus: igitur res ita habet, & lusus isti non motus veri, sed solùm imaginarij sunt. At sanè neganda consequentia est; nam etiam alio modo ac per veros, non oculi nostri, sed Planetarum motus & epicyclos res ista potest extricari. imò Copernicus ipse non fuit epicyclorum tam vbique respuens, quin duos etiam Lunæ concesserit. Sed simpliciùs tamen, inquit Keplerus, per vnicum telluris motum nos explicare possumus, vbi Ptolemæus tot epicyclorum ambagibus vtitur, & spiræ Tychonis, quas in spatijs illis ætheris Planetæ describunt, sunt perplexissimæ. Li.4.Epit.

Verùm tot incommodis, quæ in telluris motu antè ostendimus, obnoxiam simplicitatem diuinus Opifex non quæsiuit, sed vt in horologio, quod multiplici rotularum instrumento tempus regit, voluit ingenium potiùs ostendere. Ciconiæ & aliæ quædam ἄσαρκαι & macilentissimæ aues vnicum & simplicissimum ile à rostro ad caudam habent, an ideò meritò gloriari, & homini, cui tot flexuosissimis spiris & orbibus ilia implicantur, obstrepere possint? Non quod simplicissimum, semper etiam perfectissimum est. Paucioribus fortasse sideribus, aut cælestium motibus potuit Deus necessitatibus inferioris mundi occurrere; noluit tamen, quia Principes affluentia, & liberales diuitiæ decent. Itaque vel Ptolemæi epicyclis vel spiris (quod magis opinor) quæ non longè à Tychonicis abludunt, & proprio Planetarum motu, in acceleratione illâ eorum & retardatione, vti maluit Deus, quàm paradoxo telluris motu. Et quamuis spiræ, quas in altum exsiliendo & desiliendo describunt Planetæ ludendo circa Solem, perplexæ sint, extricari tamen vtcumque à nobis valent; & satis est Artifici suo, & Angelis fortasse rectoribus perspectas esse. Et quid, quæso, etiam apud Copernicanos non perplexum & intricatissimum est?

est? Keplerum, Gilbertum, Origanum, Lansbergium, aliosque lege, videbis quàm in multis dissideant. Keplerus circuitus Planetarum circa Solem contendit esse ouales, alij circulares malunt. Idem in corpore ipso solari centrum omnium circuituũ ponit, alij cum ipso Copernico extra Solem, non tamen procul ab eo collocant. Lansbergius centrum orbis Saturni in sphærâ Veneris, centra Iouis & Martis in sphærâ Mercurij constituit. Terra deinde, Venus, & Mercurius, omnia diuersa centra apud ipsum habent. Keplerus & Galilæus Solem circa centrum suum rapido turbine versant, ceteri ferè quietem quam Copernicus dedit, ei seruant. Keplerus turbine isto Solis, vniuersa Planetarum & telluris corpora ab occasu in ortum circumagi putat, & cùm diutissimè in fibris istis magneticis, quibus alliciuntur (vt credit) vel repelluntur à Sole Planetæ, fatigauit ingenium, succumbit tandem in quæstione, *Quibus ex caussis limites excursuum recedant in antecedentia.* Nam ingenuè confitetur: *Hactenus quidem caussarum plerarumque allatarum euidens erat verisimilitudo: in hoc vltimo agmine rerum Astronomicarum agrè succedunt caussæ, laboratq; cùm mens, tum maximè fides eorum, quæ quis comminisci possit.* Patere igitur Ptolemæum & Tychonem etiam in suâ Astronomiâ aliquid ignorare, Keplere.

Lib. 4 Epit.

Sed impensè mirantur omnes Copernicani, quomodo tres superiores Planetæ, cùm Soli oppositi, & terræ vicinissimi sunt, semper retrogradi fiant, si per proprium suum motum versus occasum refugiant. cur enim in oppositione potiùs id ijs accidit, quàm in alio ad Solem adspectu? Cur deinde, in istâ eadem oppositione, siue in acronychijs suis, semper maximi fiunt, & terræ propinquissimi? Caussam enim huius phænomeni concinnam reddent nobis Copernicani, quam Ptolemæi aut Tychonis Philosophiæ non possunt.

Verùm, si Planetas vi aliquâ magneticâ Solis, circa centrum suum se reuoluentis, in orbem ab occasu in ortum agi, Keplero accredamus, ratio fortasse huius vtriusque miraculi ex distantiâ certâ & adspectu Solis peti poterit. Si verò Angelorum ministerio Deus astra agitat, res adhuc minùs impedita erit. Minister enim iste Domini imperium adspicit, & ad sapientissimam eius legem, sidus quod manibus, vt sic dicam, gestat, contorquet: & hoc quidem siue per eccentricorum & epicyclorum rotas & instrumenta, siue per simplices in vacuo æthere sideris gyros, rem istam administret.

niſtret. Itaque admiratio tota ab ignorantiâ cauſſæ efficientis illius motûs venit, quam diuina mens admirabili ingenio ſic diſpoſuit, vt quibuſdam interuallis & ad Solem adſpectibus eleuaret, aut deprimeret ſideris corpus. Id etenim ad finem cui conditi ſunt Planetæ, neceſſe fuit. nam corporum ſuorum obiectu reflectunt & modulantur lumen & influentias, præcipuè Solis; quod non ex eâdem vbique diſtantiâ eodem modo poſſunt, vt ex crementis & decrementis lunaribus perſpicuè intelligimus. Igitur reflexio luminis, aut ſi quæ eſt alia influentia ſolaris, in certo ad Solem interuallo, poſtulat aut attolli aut demitti Planetæ reflectentis corpus, vt valeat reiectus ille luminis in terram redire, aut quocumque diuina ſapientia deſtinauit. Sic Mars, Iupiter, Saturnus cùm oppoſiti Soli, humillimi ſunt, & pleniori luce apparent, fortaſſe, (quia tunc acronychi) vt veſperi occidenti Soli in officium illuminandæ noctis ſuccedant: ob quem etiam finem Luna in oppoſitione plenitudinem habet, vt cùm à Sole remotiſſima eſt, nec perinde influentiam eius adiuuare poteſt, ipſa tunc per ſe plurimùm valeat, & occumbente Sole, ab ortu pleno ore aſſurgens, Sol quidam nocturnus, aut ἥλιος ἀσθενὴς, *Sol imbecillis*, vt vocat Theophraſtus, videri poſſit. Sic ergo etiam tres illi ſuperiores Planetæ (nam Venus & Mercurius nequeunt vmquam opponi Soli) è regione Solis occidentis ſurgentes, paruuli ſoles, aut certè lunulæ quædam imbecilles dici poſſunt, qui cùm longiſſimè à Sole receſſerunt, & influentiam ſuam minimè cum eo communicare valent, tunc à ſe validiores & grandiores effulgent, vt temperiei noctis plus afferre, & tenebras infringere poſſint. Retrogradi verò tunc etiam ſunt, quia quandoquidem motu veri, aut imaginarij epicycli, ab occaſu in ortum ſe vertentis, in imum perigæum deiecti ſint, debent aliquamdiu reuerti verſus occidentem, vt denuò in altum reſurgant: non enim per lineam rectam centrum Planetæ tollitur in altum & ſummittitur in terram, ſed per circularem, aut ſpiralem, cuius ſumma curuatura cadit ab occaſu in ortum, ſecundùm ſucceſſionem ſignorum.

Denique, quacumque viâ id eueniat, certum eſt, ad diſtribuendas ſiderum influentias id valdè conducere, & motus omnes illos, quos Ptolemæus eccentricis & epicyclis ingenioſè tribuit, in eum finem ab Auctore naturæ aſſumptos eſſe, & de cauſſis ipſis efficientibus idoneis prouidiſſe.

Et profectò, dum paullisper hîc resisto & muginor, itus illi & reditus superiorum Planetarũ satis videntur fieri proprio eorum, non telluris, motu, quia sic in Venere & Mercurio fiunt. Hi enim breuiori, quàm illi superiores, circulo, suo non alieno motu in altum se erigunt, & rursum deuoluuntur, nunc præcedunt, aut sequuntur Solem, nunc illicò se reijciunt in alteram eius partem. Quòd igitur duo isti inferiores proprio motu ludunt, non est verisimile à superioribus tantùm simulari. Idem etiam ex astris maculosis Borbonijs circa Solem, & Mediceis circa Iouem potest ostendi. nam isti minorum gentium Planetæ suo se motu supra principale suum sidus attollunt, & infra residunt, festinantque quandoque, aut retardantur. Hoc ergo ipsum tres etiam superiores facient, quia & ipsi secundarij ac famulares Solis Planetæ sunt, & planè, instar Borboniorum, Mercurij ac Veneris (licet capaciori gyro) circa ipsum motu proprio & periodico choros ducunt.

Venit iam mihi in mentem, cur fortasse fabulæ veteres Apollini (quem constat Phœbum siue Solem esse) citharam in manum dederint, ad cuius mensuram Dij gressum moueant & choreas ducant. quia circa Solem citharœdum, inquam, ceteri Planetæ, nutus omnes eius respectantes, & prout influentia eius flagitauerit, in varia schemata choreas suas figurant & torquent. Præter Dianam sororem tamen, id est, Lunam, quæ siluas & terram, aut Endymionem suum magis quàm fratrem Phœbum amat; ideoque circulum suum à Sole auersum ad terram sola conuertit.

Cogitate igitur iterùm mecum, primam Dei in cæli machinatione curam fuisse, luminarium creationem, *vt diuiderent diem ac noctem, & essent in signa & tempora, & dies & annos: vt lucerent in firmamento cæli, & illuminarent terram.* Hæc ergo duo principalia (non mole corporis, sed actione & vtilitate) astra, præter cottidianos circa terram circuitus, periodicos in Zodiaco suos motus proximè etiam ad terram tamquam centrum inclinant, vt *de pomis fructuum Solis & Lunæ*, ceterisque terræ frugibus animalia, ac præsertim Principem eorum hominem beent. Vnde hac motûs proprij, quâ terram amplectuntur, inclinatione satis significant, cuius immediatè ministerio & vtilitati facti sint. *Fecitq. Deus,* ait Scriptura, *duo luminaria magna: luminare maius, vt præesset diei, & luminare minus, vt præesset nocti, & stellas.* Quæ scilicet

Gen. 1. Deut. 33. Gen. 1.

licet

licet in subsidium luminaribus postremò adiectæ: præsertim Planetæ, tamquam proximi & familiares vernæ circumpositi Soli sunt, qui aut impetum & ardorem eius mitigarent, aut influentiam corpore suo, velut speculo, exceptam, longiùs & quò directè peruenire non poterat, dispergerent.

Imaginamini igitur tripudium aliquod aut choream, in quâ citharœdus eodem agmine cum turbâ circa se tripudiante fugit, & cælestis circa Solem tripudij formastis imaginem. Aut si mauultis, cogitate Corybantes, vnico in medio agmine pulsante cymbalum & vnà saltante, circumcursare suam Berecynthiam. Corybas ille cymbalotriba, Sol est, ceteri circa ipsum choros agentes, quinque Planetæ sunt: Berecynthia, siue Cybele Deûm mater, omnium fabulantium consensu, terra est; quæ idcircò turritum caput habebat, qualis terræ superficies.

CAPVT XIX.

Quarto & quinto argumento Capitis III. *annuum telluris motum perperàm astrui. Ridicula theologia Copernicana Lansbergij.*

SOl maior est terrâ, inquiebat Keplerus; igitur non ipse terram, sed terra ipsum debet ambire. Nam solemne est, vt Planetæ maiores à minoribus ambiantur. Sic Planetæ Borbonij Solem, sic Medicei Iouem, sic Austriaci Saturnum circumludunt, sic Lunam videmus terræ factam esse pedissequam: minor quippe vbique maiori famulatur. Sed argumentum imaginem veri haberet, si terra, stella aliqua foret inter erraticas. nam reuerà minor semper est ille erro, qui centrum alterius circuit, quia famulus eius, & ad incitandam aut hebetandam influentiam est ei appositus. Verùm terra astrum non est, neque ad iuuandam aut leniendam Solis influentiam, velut ministra eius, est ei addita; sed ipsa Domina potiùs Solis est, propter hominem qui in superficie eius colit. Nam ***Solem, & Lunam, & omnia astra cæli creauit Dominus Deus in ministerium cunctis gentibus quæ sub cælo sunt.*** Non est autem insolens, vt Domini mole corporis vincantur à suis famulis, & ingentes Heluetios sæpè circa Principem pumilionem vidimus. Sol igitur maior sit homine & totâ terrâ; famuletur ei nihilominus, quia tanta moles ei necessaria ad ministerium fuit. Deut. 4.

 At

At non decuit, ait Keplerus, vt homo in centro mundi cum terrâ suâ immobili semper desideret, sed per Zodiacum inter Planetas ambulare cum domicilio suo debuit, vt ad cæli & astrorum dimensionem, varias stationes, vt Geometræ solent, caperet. Hoc etiam tam fragile argumentum inter arietes suos (sed vitreis cornibus) habet, & mirificè prædicat Lansbergius. Quasi verò enim non omnes Astronomi, etiam Copernicani, confiteantur, ad certitudinem mensuræ cæli & stellarum ne hilum interesse, siue Sol siue terra moueatur: nam distantia eodem modo variatur, vtrumlibet extremum accedat, aut recedat. Motum etiam terræ annuum conferre quidquam mensuræ fixarum, ridiculum est; cùm terra, earum, vt aiunt, respectu, quasi in eodem semper puncto, ob ingentem distantiam, permaneat. Et tamen agit infinitas Deo gratias Lansbergius, quòd ei per Copernicum duas in orbe telluris annuo stationes (quas, inquit, Ptolemæus nesciuit) pro dimetiendis Planetis & fixis *clementer manifestauerit: vt tam certi simus de possessione cæli* (videte, obsecro, admirabilem theologiam istius Copernicano-Caluinistæ) *post hanc vitam, quàm certò iam idem ad normam exigimus & mensuramus. Cui enim vsui ista cæli dimensio, nisi vt doceat hominem, quod tam aptè mensurare nouit, suo tempore quoque occupaturum? nam quanta est scientia, tantus quoque sit scientiæ vsus necesse est.* Et firmat id exemplis præclaris, *aquilæ, cygnorum, anserum, struthionum, formicarum*, quæ omnes habent scientiam, & vnà scientiæ vsum. Et tandem, *Concludo igitur*, inquit, *cùm Deus homini scientiam mensurandi cælum dederit, vsum quoque post hanc vitam concessurum.* Cernis iam, opinor, quomodo naturalis rationis etiam luculam amittât, qui semel Fidei Christianæ lucem abiecerunt. Quis enim sani capitis ad tam perperam consequentiam non obstupescat? Copernicani artem iam habent certò mensurandi cælum; igitur ibunt omnes ad cælum: quia scientiæ illius vsus est, possidere cælum. Si enim possidere debeam omnia, quæ certò metiri possum, breuî futurus sum locupletissimus omnium mortalium. Veniam primùm cum decempedâ in Zelandiam, dimetiar Lansbergij agellum, & possessione eum depellam. Sed quid agent miseri illi theologi, qui ex Apocalypsi nuper conati sunt dimetiri inferorum diametrum & peripheriam? nam *stadia* illa *mille sexcenta* putant esse longitudinem infernalis diametri. Hos igitur consequentia illa Copernicano-Caluinistica Lans-

(Margin: Controu. 2. de Mot. terræ.)

(Margin: Apoc. 14.)

Lansbergij detrudet etiam in inferorum possessionem? Pergit tamen in hac theologiâ Lansbergius. *Si formica*, inquit, *finem scientiæ suæ assequitur, qui est præparatio cibi per æstatem, & collectio tempore messis, Prouerb. 6. multò magis homo, præstantissima creaturarum, finem scientiæ assecutus, cælum ipsum post hanc vitam possidebit.*

Verùm, si colligere messem, est finis scientiæ formicæ; igitur dimensio cæli finis erit Astronomiæ Copernicanæ (quia scilicet actus, finis proximus sui habitûs est) non possessio cæli. Dixisses ergo potiùs, Lansbergi, frui aceruo & quæsitis per æstatem, esse finem phantasticæ scientiæ formicarum, ac proinde Astronomos cælo suo quandoque etiam fruituros; vt infrunita illa consequentia plus frontis haberet. Sed scito tamen, subterraneos prædones sæpè horrea formicarum tuarum depopulari, & misellas istas fine & fructu laborum suorum abigi: vt meritò Copernicani metuere possint, ne non omnes perueniant ad cæli possessionem. Sed affanias etiam continuat Lansbergius. Nempe ex istâ mensurâ cæli Copernicanâ adeò iam certâ & exploratâ vaticinatur, imò oculis ipsis euidenter prospicit, extremum vniuersi diem in ianuis iam iam esse. Nam veluti, inquit, dimensio templi Ezechieli Ezech. 40. ostensa, certò significauit templum à Chaldæis incensum mox instaurandum esse; ita *exactam quoque dimensionem cæli, à Deo vltimis demum temporibus reuelatam, euidenter ostendere* ait, *diem adesse, quo D. N. Iesus Christus, cum hortationis clamore, & voce Archangeli descendet è cælo, vt nos ad se tollat.* Nescio rideréne velim, an misereri. Vt enim malè hærentem illam iterùm consequentiam, inter templi illius & mundi instaurationem, ac vtriusque dimensionem non attingam (quam facilè contemnes, si alteram dimensionem nouæ Ierusalem Apoc. 21. legas, & tamen mundum veterem, tot iam ab illâ dimensione annis, adhuc hodie stare intelligas) cuiusnam, obsecro, reuelatione accepit Lansbergius tam *exactam cæli dimensionem?* An à Copernico? an à Keplero? (vnde pleraque sua habet, etsi obnixo silentio premat.) an à prophetâ non alio, quàm quadrante suo Astronomico? Certè à Copernico non potest, qui à Lansbergio terrâ cæloque toto in mensurâ dissidet. Nam Copernicus corpus Solis, consentienter pænè Ptolemæo, solùm 1179. terræ semid. Lansbergius verò $1498\frac{1}{2}$ semid. & ampliùs à terrâ remouet: Keplerus magis

 prodigè

prodigè huic diſtantiæ 3469. ſemid. cum triente decernit. Copernicus deinde corporis ſolaris molem minorem quàm Ptolemæus, id eſt, ſolùm 162. terrâ maiorem conſtituit, Keplerus iterùm in immenſum adaugens, 3469. circiter ampliorem facit, Lanſbergius medium quaſi inter vtrumque, præceptorem cædens, 433⅛ vicibus eſt contentus. Et videte, quæſo, ridiculam certitudinem menſuræ cæleſtis, quam iſti homines mundo promittunt, & ob quam Deus omnes breuî Copernicanos (vnco fortaſſe, vt Claudium Cæſarem olim) in cælum ſit attracturus. Quantò ſatiùs cum filio Sirachi, incertitudinem Aſtronomiæ Copernicanæ confeſſus, diceres Lansbergi: *Altitudinem cæli, & latitudinem terræ, & profundum abyſſi quis dimenſus eſt?* Et cum altero iſto Sapiente: *Difficilè æſtimamus quæ in terrâ ſunt, & quæ in proſpectu ſunt, inuenimus cum labore: quæ autem in cælis ſunt, quis inueſtigabit?* Nam Hipparchi, Ptolemæi, Albategni, Alfragani, Alphonſi, Regiomontani, Copernici, Tychonis, Kepleri, Clauij, Magini, id eſt, Principum Aſtrologiæ tam latum & enorme ſæpè diſſidium, diſciplinæ illius fluctum & incertitudinem ſatis publicat. Nec te Lanſbergij audacia magnopere moueat, qui demonſtrationes ſuas euidentes, & tamquàm cælo allatas iactat: nam alij illi ingenio, ſtudio, inſtrumentorum ſupellectile longè inſtructiores, idem de ſuis tibi iurabunt, quotieſcumque voles. Sed quoniam huculſque per deuia Lansbergium *teſtaq; lutoq;* ſecuti ſumus, gradus etiam aliquot addamus, quò bellatulum aliud theologiæ eius Copernicanæ dogma nos porrò inuitat.

Eccli. 1.

Sap. 9.

Mundus, inquit, inſtar oui eſt, cuius teſta, ſtellarum fixarum ſphæra ſit, extra quam nulla pars mundi eſt reliqua. & tamen tertium cælum ad quod D. Paullus raptus (quod Catholici empyreum nuncupamus) ſtellis fixis ſuperponit; ſed tam ſpirituale, vt indicet nihil aliud eſſe, quàm ipſum Spiritum ſanctum. Probat verò ratione perſpicuâ, vt ait, tertium aliquod cælum orbi elementorum & ſidereo incubare, quia vt ouum producat pullum, gallinam incubantem habère debet: igitur *ſpiritus Dei viuificans* duobus etiam cælis inferioribus incubare debet. Nam *duo viſibiles cæli*, inquit, *occultas vires prodere nequeunt, niſi tertium pariter in eos operetur. Quàm euidens itaque, ouo productioni pulli intento deſuper aliquid incubare à quo fouetur, tam certum eſt, duobus viſibilibus cælis generationem quarumlibet rerum molientibus tertium quaſi inſidere,*

insidere, viresq́; addere, cùm sine hoc non magis opus suum absoluere possent, quàm ouum sine incubatione gallinæ.

Parcite Galli, Hispani, Itali, Germani, solent Belgæ aliquantò plus ingenij & Mineruæ habere, sed paucos tales hæresis à mente sic abduxit. Quasi enim verò *spiritus Dei viuificans* non per totam & intimam mundi molem sparsus sit, & penitissima quæque penetret, sed in conuexam octauæ sphæræ superficiem se retraxerit, vt eam, instar gallinæ incubet, & admirabile ibi, nescio quod, cælum nobis concinnet. Nec enim ille Spiritus hoc modo extrinsecus tantùm incubauit (quod fortè putat Lansbergius) primis mundi aquis, sed toti abysso ad fundum vsquequaque infusus, eam ad piscium & volucrum genituram fecundabat. Non abstineo etiam manum, quin aliud leuiter attingam, quod in præclarâ illâ, De tertio cælo inuisibili, appendiculâ scribit Lansbergius. *Bruta animalia, imò res inanimatæ*, inquit, *ad ligna & lapides vsque, præsentis suæ vanitatis conscia, in illum diem* (secundi Christi aduentûs) *perpetuò intentæ sunt, sub spe quòd & ipsa tum vindicabuntur ex seruitute interitûs in libertatem gloriæ filiorum Dei. Rom.* 8. Igitur si illo die bruta etiam animalia vindicabuntur ex seruitute interitûs, para cælum aliquod, aut terrestrem paradisum pro anseribus, equis, & mulis resurgentibus, Lansbergi, aut Scripturam sacram disce melius, à SS. Patribus, non è cerebello tuo intelligere. *Creatura* enim illa, inquiunt, quæ *liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei*, mundus iste corruptibilis est, Rom. 8. cuius figuram præterire alibi Apostolus dicit. Hic autem non in 1. Cor. 7. brutis animalibus, lignis, & lapidibus (vt pinguis tua theologia credere se ostendit) sed in cælo & elementis, id est, principalibus suis membris innouabitur, & particulâ gloriæ filiorum Dei se vestiet. Vulgare enim est, nomine creaturæ & mundi, intelligi cæli & terræ compagem, quam in principio temporis statim Deus creauit, & sequentibus diebus exornauit. *Si mundum dixeris*, inquit ille Afer, *illic erit & cælum, & quæ in eo, Sol & Luna, & sidera, & astra, & terra, & freta, & omnis census elementorum.* Sed à *diuerticulo repetatur fabula.*

Tertul. De Virgin. veland. c. 4.

Sextum Capitis III. argumentũ erat magnifica illa & ἐπιστημονικὴ demonstratio Lansbergij, *cui, vtpote scientificæ*, inquiebat, *nullâ ratione contradici posit.* Summa erat. Motum Lunæ in longitudinem Zodiaci, iuxta Ptolemæi & Tychonis (addo, omnium

Astro-

Astronomorum) sententiam, ex motu Lunæ in proprio orbe, & motu Solis sub eclipticâ compositum esse. quod fieri non potest, ait Lansbergius, quia Sol motu suo Lunam non trahit. Igitur pro Sole reponenda est terra, quæ ex paradoxo Copernici, elementa omnia & Lunam motu annuo sub eclipticâ secum rapit. sic enim Lunæ motus ex motu quo singulis mensibus reuoluitur circa terram, & ex altero motu terræ portantis quasi per Zodiacum Lunam, permixtus erit. Sed aliud longè est, Lunæ motum in longitudinem, ex motu proprio, & Solis sub eclipticâ componi, quod dicit Ptolemæus, & passim Astronomi; aliud, Lunam eodem tempore, duplici motu, vno suo, altero Solis aut terræ vehentis Lunam, moueri, quod vult Lansbergius eos dicere. Solùm igitur aiunt, vt Luna mensem suum absoluat, & ab vnâ cum Sole coniunctione ad alteram redeat, non satis esse, 360. gradus, id est, totam Zodiaci longitudinem proprio motu emensam esse, sed motum insuper 29. graduum (& quod excurrit) adijciendum; quia Solem non inuenit in eodem Zodiaci loco, vbi eum in proximâ coniunctione reliquerat, sed inde versus Orientem ad gradus 29. motu proprio sub eclipticâ promotum: vnde vt eum iterùm assequatur, debet etiam suo motu spatium illud conficere, & in supputatione temporis integræ lunationis, oportet 2. circiter dies, quibus hoc spatium emetitur, ad 28. quibus Zodiaci longitudinem circumcurrit, addere. Et hoc est, Lunæ integrum, ab vnâ coniunctione ad alteram, motum, ex propriâ circa totum Zodiacum periodo, & motu intereà Solis (id est, particulâ motûs Lunæ tantâ, quantus intereà temporis fuit motus Solis sub eclipticâ) compositum esse, vt ex Ptolemæi loco, quem citat Lansbergius, ex Albategnio, Maurolyco, Tychone, & omnibus à caluo ad caluum est manifestum. Ad hoc autem tam necesse est, Lunam à Sole aut terrâ per Zodiacum raptari, quàm opus mihi naui, vt Louanio pedes Bruxellam vadam. Et nisi hæc viderit Lansbergius, non valdè bonos oculos; si viderit, optimam habuisse oportet frontem, quæ non erubuerit puerile sophisma pro ἐπιστημονικῇ *demonstratione, cui nullâ ratione poßit contradici*, tot eruditis hodie oculis obijcere. Decipit autem æquiuoco. Ptolemæus enim motum Lunæ menstruum ex duabus partibus successiuis compositum dicit: quomodo totus motus quo Louanio Antuerpiam imus, ex parte vnâ hinc Mechliniam vsque extensâ, & alterâ quæ Mechliniâ deinde Antuer-

Ptol. lib. 4. c. 3. Alm. Albateg. c. 30. Maurol. Dial. 3.

Antuerpiam decurrit, est contextus. Lansbergius verò videri vult eum à Ptolemęo compositum ex duobus integris motibus, quibus Luna & à se, & à Sole simul (vel à terrâ, secundùm Copernicanos) agitetur: quomodo nautæ à puppi ad proram inambulantis motus, ex motu quem ipse nauta sibi, & altero quem ei nauis imprimit, est permixtus.

CAPVT XX.

Vltimo argumento, præcessionem Æquinoctiorum ab inclinatione axis telluris esse, minimè probari. Terram physicam Lansbergij circa axem suum non sponte reuolui. nec terram Hebræis à cursu quo ipsa currat, nomen accipere.

DEbellatum ferè iam est, & ad nouissima tela, quæ lassâ & velut moribundâ manu Copernicani spargunt, peruenimus. Libratio, inquiunt, à septemtrione in meridiē, quæ Æquinoctiorum anticipationem facit, faciliùs & minori molimine in axis terræ inclinationem, quàm in ingentis sphæræ cælestis vacillationem coniici potest.

Sed nego, restituto semel Soli & stellis fixis motu, operosum aut difficile esse, hoc leuis librationis auctariū, ad dispensandas mundo siderum influentias necessarium, iis adiicere: accessorium enim hîc sequi debet suum principale. neque, si fixæ non grauantur cottidie ab ortu ad occasum circa terram reuolui, graue etiam ipsis erit, tardissimo alio motu librari, & eclipticæ ac Æquatoris intersectiones mutare. Nec tamen idcircò nonam, decimam & vndecimam sphæram mobilem, astris vacuam (vt hodie quidam faciūt) oportet stellis fixis superstruere. Vnica ista astrifera sufficit, quæ sit prima mobilis, & varios immediatè motus recipiat, aut potiùs vnicum qui multorum imaginem habeat.

Defunctus mihi iam videbar omnibus argumentorum Physicorum molestiis, & aliò moliebar gressum, sed Lansbergius etiam laciniam reducit.

Terra physica, inquit, singulis diebus vnam circa centrum suum reuolutionem sponte absoluit, idque constanter ab occasu in ortum: quocircà, ait, *mihi dubium non est*, quin magna tellus eodem modo singulis diebus circumagatur.

O Labo-

Laborabam, fateor, vt mendacij tam callidi & per nefas ad sollicitandam telluris quietem reperti, vanitatem deprehenderem: sed operam mihi istam remisit, & egregiè me adiuuit Gilbertus, in re istâ magneticâ Princeps, & inter pertinacissimos Copernicanus. Terra autem physica nil aliud quàm lapis magnes est, quem Gilbertus terrellam seu paruam terrã, veluti contrà, terram, magnum magnetem appellat. Quid igitur de istâ magnetis ab occasu in ortum cottidianâ vertigine Gilbertus? *Omitto*, inquit (& nos igitur etiam omittere possumus) *quòd Petrus Peregrinus constanter affirmat, terrellam super polos suos in Meridiano suspensam moueri circulariter integrâ reuolutione 24. horis, quod tamen adhuc videre non contigit. De quo motu etiam dubitamus, propter lapidis ipsius pondus, tum quia tellus tota, vti mouetur à se, ita etiam ab aliis astris promouetur: quod proportionaliter in parte quâuis (vt in terrellâ) non contingit.*

Lib. 6. c. 4.

Si igitur Gilbertus, tantus hîc & curiosissimus omnium artifex, nullum similem terrellæ motum deprehenderit, quis non videat, quo fine hæc conficta sint à Copernicanis? Deinde, esto rotet se ab occasu in ortum suspensus magnes, cur tamen terra similiter facere debet? multis enim aliis motibus admirandus est magnes, quibus terræ gleba euidenter caret. Falsum etiam omnino, & ex officinâ vnius Gilberti, telluris globum nihil aliud quàm magnum magnetem esse.

Experientiam quoque, quam in se narrat Cardanus (terræ aliquem tremorem ferè semper solitum percipere) in rem suam trahent fortè Copernicani. Sed nequidquam. nam Copernicanum terræ motum, quo illa fugit

Virgil. *Ocyor & iaculo, & ventos æquante sagittâ,*

imò rapidissimas tormentorum pilas longè præuertit, non solus Cardanus, sed & nos sentiremus. Potiùs igitur leuis illa terræ libratio fuit, quâ terra altrinsecus onerata, centrum grauitatis suæ in medium vniuersi perpetuò restituit, vt Archimedi & elementorum trutinatoribus placet. aut certè non corpus, sed imaginatio Cardano mota fuit. aut denique, spirituum animalium (quos supra modum subtiles habuisse iactat) vibratio, non terræ tremor fuit, quem solitus sentiscere Cardanus.

Argutiolas quasdam alias nectunt Copernicani, sed quæ ne muscam quidem capere valeant, ita sunt tenues; & id genus omnia dif-

diſſlantur tam facilè iis quæ in anteceſſum diximus, quàm folia ventis. Quòd denique Spiritum ſanctum in partes trahant, nihil miror; hoc omnes etiam in fide Catholicâ errones, vt ſpecioſo mantelo ſe tegant, etiam facere ſolent. Quàm diſertè in eos loquatur ille Spiritus, antè oſtendimus, vt quid iam etiam eum volunt ſententiam mutare?

Sed *à facie Domini* dicitur *moueri terra*, inquiunt: igitur non quieſcit. Verùm magis id quàm blitum & omnes betæ betizat. Quis enim non intelligat, loqui de tremore, aut ſubſultu qui fit miniſterio ſpiritûs ſubterranei, quo *montes exultant vt arietes, & colles ſicut agni ouium*; non autem de motu Copernicano? de motu, quo, *reſpiciens terram, facit eam tremere*, non Pythagorico turbine rotari? vt enim hunc quieſcere iubeat, ait ibidem, Dominum *fundaſſe terram ſuper ſtabilitatem ſuam, nec inclinandam in ſæculum ſæculi.* Pſal. 113. Pſal 103.

Idem, & nil vltrà dicit S. Iobus: *Qui commouet* (id eſt, tremefacit, vt patet ex Hebræo) *terram de loco ſuo, & columnæ eius* (hoc eſt, ſubterraneæ rupes, quæ terram ſuſtinent, velut columnæ aut oſſa) *concutiuntur*. Hæ alibi ſæpè appellantur fundamenta terræ. *In conſpectu illius commouebuntur montes ſimul & colles, & fundamenta terræ, & cùm conſpexerit illa Deus, tremore concutientur.* Terra etiam dicitur non rarò moueri, dum incolæ eius commouentur & turbant. Locus iſte euidens & amœnus eſt: *Per tria mouetur terra, & quartum non poteſt ſuſtinere. Per ſeruum cùm regnauerit, per ſtultum cùm ſaturatus fuerit cibo, per odioſam mulierem, cùm in matrimonium fuerit aſſumpta, & per ancillam cùm fuerit heres Dominæ ſuæ.* Tria autem illa non arripient (ſi Deo placet) pro cauſſis efficientibus ſui terræmotûs, Copernicani. Iob 9. Eccli. 16. Prou. 30.

Denique nec Hebrei terram אֶרֶץ *erets* appellant à rad. רוץ *ruts*, id eſt, *cucurrit*, quia ipſa currat (quod vellent Copernicani) ſed quia in ſuperficie eius, à circumcolentibus eam animalibus, velut in curriculo & ἱπποδρόμῳ curritur. Sic enim etiam Circus aut ſtadium in quibus curſu certatur, *curriculum* Latinis, ἱππόδρομος, aut κατάδρομος Græcis, à curſu dicuntur. Paullò tamen aliter Pagninus. *Sunt qui dicant*, ait, *quòd radix nominis* אֶרֶץ *ſit* רוץ *quod eſt currere: quòd ſuper terram currat & circumdet eam iugiter ſphæra. & ſic Aleph non eſt radicalis littera.* Igitur, quia à cælo & Sole circumcurritur, à radice iſtâ nomen deriuat, non quia ipſa Solem, aut centrum ſuum circumcurrat.

EPILOGVS.

Redeat igitur in centri locum & quietem ſuam tellus, magna mater noſtra; quia ſic diuinæ, ſic humanæ volunt rationes. Scripturæ, inquam, ſacræ, & oculis noſtris faueamus, neque varæ rationis regulâ ſenſuum rectitudinem corrigamus: ſimiles vetuſto Anaxagoræ, qui (quidquid oculi reclamarent) niues eſſe nigras contendebat, quòd ex nigrâ concreuiſſent nube. Quid enim aliud Keplerus egit, dùm Planetarum moles & interualla, ex quinque corporum regularium proportione potiùs nobis condidit, quàm ex certâ aut probabili parallaxi, vel oculorum experientiâ? Quid aliud omnes vbique Copernicani, dum clauſis oculorum luminibus, aciem totam in interiora conuertunt, & fatuellæ imaginationis luculam tam manifeſtæ veritatis luci anteponunt? cùm tamen Ariſtotelis, & veriſſimo in rebus iſtis naturæ, ſcito, ἀφεῖναι τὴν αἴσθησιν, καὶ τῷ λόγῳ μόνῳ ἀκολουθεῖν, ἄτοπόν τι καὶ μάταιον, *deſerere ſenſum, & ſolam rationem ſequi, abſurdum ſit & fatuum.*

Lib. de Lin. inſect.

Iniquiſſime verò Copernicani clamitant, quædam in ſententiâ quæ Solem mobilem facit, difficilia eſſe, propter luſus & admirabiles choreas, quas circa Solem perpetuâ fugâ ſe proripientem, exercent ceteri Planetæ; cùm in ſententiâ etiam eorum (ſi paucula excipias) nihil non difficile ſit & perplexum: quod & ipſi, vbi paullisper ad mentem redierint, non infitentur. Deinde choreæ illæ Planetarum, quas epicyclorum vertigine expedire conatus eſt Ptolemæus, non adeò difficiles ſunt & impeditæ, quin nobis Keplerus etiam ipſe, mente & ſtilo egregiam deformare valuerit earum imaginem.

Lib. de Motu Mart. c. 1.

Quo verò, diuinóne immediatè, an Angelico, an naturæ alterius ingenio illæ deſcribâtur, dicam cum Socrate, ταῦτα μὲν οὖν Θεῷ μελήσει, *hoc Deo curæ ſit*: οὐ κυάθῳ τὴν θάλασσαν μετρῶ, *ego cyatho mare metiri nolo*. Præclarè, vt ſolet, D. Nazianz. *Deus latêre nos multa voluit, vt typhum noſtrum & arrogantiã comprimeret*, ἵν' εἰδῶμεν τὸ μηδὲν ὄντες πρὸς τὴν ἀληθινὴν σοφίαν καὶ πρώτην· ἀλλὰ πρὸς αὐτὴν νεύωμεν μόνον, καὶ ζητῶμεν ἀεὶ τῆς ἐκεῖθεν αὐγαῖς ἐναστράπτεσθαι, *vt intelligamus nos nihil eſſe, ſi cum verâ illâ & primâ Sapientiâ conferamur, ideoq; ad ipſum ſolum tendamus, quæramusq; ſemper affluentibus inde radijs fulgurari.* Et alibi animaduertit, Prophetá olim Deo dixiſſe: *Videbo cælos tuos*

Plat. in Phædr. — Orat. 17. — Pſalm. 8.

opera

opera digitorum tuorum, Lunam & stellas quæ tu fundasti: quasi in hac vitâ nulla vnquam astra vidisset, vbi non tam res ipsas, quàm earum (præsertim cælestium tam longè dissitarum) *τὰς σκιὰς μόνον ἔχομεν, vmbras solas tenemus*; quia corpore terreno nondum exuti, *οὐκ ἔχομεν γυμνῷ τῷ νῷ γυμνοῖς τοῖς πράγμασιν ἐντυγχάνοντες, nudâ mente cum nudis rebus conuersari non possumus.* Orat. 34.

Equidem nullus dubito, quin cælestis illa machinatio, & Planetarum, ceterarumque stellarum admirabilis per spiras aut circulos, circa Solem, aut cum ipso, irrequietissimo tot iam annos motu discurrentium, ad immensæ sapientiæ & infiniti ingenij normam expactus modulatusque concentus, Angelis, totique illic mundo Piorum maximæ sit admirationi; vt nemo miretur, diuinum Psalten in parte beatitudinis futuræ posuisse, videre cælos, Lunam & stellas, opera digitorum Dei.

Requiescat igitur, quæso, super stabilitatem suam olim à Deo benè fundata tellus, nosque cum ipsâ: redeantque in circulos suos Sol & fixæ, ne aliquid fortasse dissonet in musicâ illâ cælesti. Non optima semper harmonia est, quæ paucissimis chordis absoluitur, & plenior, vibratiorque per plures modulatio discurrit: nec igitur, quia simpliciùs per vnicum terræ motum, quàm densioribus Planetarum circuitibus, explicari potest, ideò melior & Artifice suo dignior cæli concentus.

Hæc, ceteraque quæ toto libello sparsimus, nisi æstiment, & nos istâ terræ vertigine inquietare desinant Copernicani, fateanturq; in illam Protarchi legem, * *μὴ κινεῖν τὸ κείμενον*, commisisse, caueant, ne terrâ, velint nolint, quiescente, tandem vertigo in ipsos transeat, & Hippocrate indigeant, qui nec Aristotele, nec Scripturâ sacrâ voluerint ad sanitatem redire.

* *Non mouendum quod benè situm est.* Plat. in Phileb.

INDEX CAPITVM.

pter

262

F I N I S.